

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

dukt

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen

i

Frederiksborg lærde Skole

i Juli 1848.

Kjøbenhavn.

Judbndelseskrift

til

den offentlige Examen

i

Frederiksborg lærde Skole

i Juli 1848.

-
- I. Annales Ciceroniani af Dr. H. M. Flemmer Professor og Skolens Rector.
 - II. Skoleefterretninger for Skoleaaret 1847—1848 af Samme.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

ANNALES CICERONIANI.

AF

DR. H. M. FLEMMER,
PROFESSOR OG RECTOR.

Forord.

Min nærmeste Hensigt med disse Blade er at give mine Disciple et Hjælpemiddel til at orientere sig i de historiske Forhold under Læsningen af Cicero, der forhaabentligt efter Skolernes Udvidelse ikke vil indskrænke sig indenfor den traditionelle Kreds af nogle faa af hans oratoriske og philosophiske Skrifter, som Aar ud Aar ind formales i den samme Trædemølle, men omfatte et videre og friere Udvalg af dem alle, saa at en ikke blot for Læreren men ogsaa for Disciplene velgjørende Afvexling bliver mulig. Men det er naturligviis mit Önske og tildeels mit Haab, at dette lille Skrift ogsaa maatte kunne skaffe sig Indgang i en videre Kreds. Forsaa-vidt man vilde benytte det i andre Skoler, vil den kyndige Lærer let selv indsee, at Hensigten ingenlunde er, at Disciplene skulle lære Bogen udenad fra Begyndelsen til Enden som en Lectie; men de bör anvise til af den at indpræge sig de vigtigste Hovedpunkter som en historisk Ramme, i hvilken de sidenhen kunne indskyde det udførligere historiske Detail, alt eftersom det behöves, naar de skride frem i Læsningen af Cicero. Omtrent paa samme Maade troer jeg, at den kan benyttes af de yngre philologiske Studerende ved Universitetet, blot med den naturlige Forskjel, som deres fra

II

Skoledisciplen forskjellige Standpunkt nödvendigviis medfører, idet deres Kundskab til de historiske Forhold maa være mere omfattende og mere dybtgaaende. Og dette dobbelte Hensyn, baade til Skoledisciple og til Studerende, har bevirket, at jeg dels ved enkelte Punkter, som vedrøre Skrifter, der altid maae blive de mest læste i Skolerne, har indladt mig paa en noget udförligere Fremstilling, dels medtaget adskillige Facta, som Skoledisciplen uden Skade for sig efter sit Standpunkt kunde have undväret.

Medens den nyere philologiske Skole med Madvig i Spidsen har store Fortjenester af Ciceros **Textkritik**, endog uden at sammenholdes med den Lefärdighed, hvormed man i en nær foregaaende Periode troede at have gjort sine Sager extra godt, naar man friskvæk emenderede (!) udaf Luften, er den **historiske Side** af Ciceros Fortolkning just ikke bleven tilsidesat, (man behöver blot at henpege paa Madvigs Udgave af Cicero de Finibus for at give et eclatant Beviis paa det Modsatte,) men har dog maattet træde noget i Skyggen. Og dette er ikke saa forunderligt: Fädrenes Synder havde givet Textkritiken sin fulde Hyre for en god Tid med at rense Augiasstalden for alle de Uhumskheder, som en Goerentz og Consorter havde solgt for den pureste rectificerede Parfume, og et let-om just ikke ret-troende Publicum taget for gode Varer, om endog stundom Folk med jevn simpel Forstand ved at röre lidt op deri havde fundet, at Varerne tydeligt annoncerede sig selv som bedærvede. Saaledes maatte det historiske Element i Ciceros Fortolkning nödvendigviis for en Tid blive skudt lidt tilside. Imidlertid vil man snart, endog ved et löseligt Bekjendtskab med Ciceros Skrifter, mærke, at hvis man ikke er orienteret i de historiske Forhold, vil man stöde an ved ethvert Skridt, og det ikke blot i hans Breve, hvor en lös men for Samtidige tilstrækkelig Hentydning saa ofte har väret et sandt Crux Philologorum, men i hvilket som helst af hans Skrifter; og skulde en Skole-

mand holde nøiagtig Bog over alle de Dumheder, som hans Disciple opvarte med alene af Mangel paa nøiagtig historisk Kundskab om de antydede Facta, vilde dette Register snart opvoxte til et langt og lidet trøsteligt Litani med Kyrie eleison til stadigt Omqvæd.

En Forfatter, der levede i en saa bevæget og gjærende Tid, der i forskjellige Stillinger kom i nær Berørelse med næsten alle de mærkelige Personligheder, som den romerske Verden dengang frembragte, og selv som Taler og Statsmand spillede en saa betydelig Rolle i det store Drama, for hvilket Teppet rullede op i hans første Ungdom med en rask Expositionscene, hvor Hoveder rullede hen ad Brædderne som Ax paa en hed Höstdag, efterat Forspillet var opført endnu inden hans Födsel, kunde ikke Andet end afspeile hele sin Tid som i et Daguerréotypbillede, der med nøiagtig Troskab gjengiver det mindste Træk, naar det holdes i den rette Belysning, men ogsaa kræver den rette Belysning, for ikke at blive et dødt Vrægebillede, der flyder i hverandre og fra hverandre. Saaledes bliver Cicero paa den ene Side selv en vigtig historisk Kilde for sin Tids ydre og indre Historie; men paa den anden Side vil han ikke kunne forstaaes, hvis man ikke forud er temmelig vel orienteret i de historiske Forhold, under hvilke han levede, virkede og skrev. Den lærdere Philolog kan hertil finde Veiledning mange Steder; thi han, der allerede er endeel hjemme i Forholdene, vil vel hverken lade sig desorientere af en Middletons orthodoxe Veneration og idololatriske Panegyrik, eller en Drumanns fritænkeriske Blasphemi og ikonoklastiske Fremstormen mod Philologernes gamle, rigtignok ikke altfuldkomne Gud, for at nævne Extremerne. Men for Begyndere ere saadanne Vevisere farlige: hvad han behøver, er en kort, aldeles objectiv holdt Fremstilling af Facta, af hvilke han selv ved et fortsat Studium af Cicero kan danne sig et klart og levende Billede af ham og hans Samtid. En saadan har jeg

IV

villet give; om jeg har givet den, derom maa Andre dømme. At jeg har begyndt med Graccherne, har blandt Andet sin Grund deri, at Cicero næsten aldrig berører Forhold, som ligge længere tilbage i Tiden. Men selv uden dette maatte vel enhver Skildring af Ciceros Tid i det mindste gaae tilbage til Graccherne; uden dette vilde den være en Bygning der svævede i Luften, uden at bæres af noget Fundament.

Frederiksborg den 1 Juli 1848.

H. M. Flemmer

ANNALES CICERONIANI.

INDLEDENDE PERIODE.

135—107.

133. Tiberius Sempronius Gracchus Folketribun. Hans Lex agraria. Dræbt af P. Scipio Nasica. Numantias Erobring.
129. C. Sempronius Gracchus Triumvir agro dividendo. P. Scipio Africanus dræbt.
125. Consulen M. Fulvius's Forslag de civitate sociis Italicis danda.
123. C. Gracchus som Tribun optager sin Broders Ideer.
122. C. Gracchus continuat Tribunatum, valgt paa Ny uden at søge. Hans Lex judiciaria. Opposition mod ham af Tribunen M. Livius Drusus.
121. L. Opimius Consul. C. Gracchus dræbes. Reaction mod de gracchiske Indretninger.
119. C. Marius Folketribun.
116. C. Marius Prætor. Jugurtha dræber Hjempstal, angriber Adherbal.
112. Jugurtha erklæres Krig efterat have dræbt Adherbal.
111. Consulen L. Piso slutter paa Skrømt Fred med Jugurtha; M. Scaurus er hans Legat. Men Tribunen

- C. Memmius bevirker, at Jugurtha af Prætoren L. Cassius hentes til Rom. Han dræber der Massiva og flygter.
110. Sp. Albinus og A. Albinus føre Krigen mod Jugurtha uheldigt.
109. Consulen Qu. Metellus med C. Marius som Legat overvinder Jugurtha. Consulen M. Junius Silanus overvindes af Cimbrenne.
108. Krigen mod Cimbrenne fortsættes uheldigt og mod Jugurtha seendragtigt; Marius skyder Skylden paa Metellus.
107. C. Marius Cos. I. Han overvinder Jugurtha. Krigens Levninger tilintetgjøres næste Aar af hans Qvæstor L. Sulla. Marius bruger førstegang Capite censi som Soldater.

FÖRSTE PERIODE.

106—82.

106. Coss. C. Atililius Serranus, Qu. Servilius Cæpio. M. T. Cicero födes i Arpinum den 3. Januar af Faderen M. T. Cicero, romersk Ridder, og Moderen Helvia. Cn. Pompejus födes den 30. Septbr. Jugurtha overgives til L. Cornelius Sulla.
105. To romerske Hære tilintetgjøres af Cimbrenne.
104. C. Marius Cos. II. Hans Triumph over Jugurtha den 1. Januar. Hans Rustninger imod Cimbrenne i dette og det følgende Aar.
103. C. Marius Cos. III, absens creatus. De ciliciske Sörövere vise sig. Qu. Cicero födes i dette eller det følgende Aar.

102. C. Marius Cos. IV. Slag ved Aquæ Sextiæ mod Teutonerne og Ambronerne. Archias kommer til Rom.
101. C. Marius Cos. V. Slag paa Campi Raudii ved Verona mod Cimbrerne.
100. C. Marius Cos. VI. L. Saturninus oprørsk Tribun med Servilius Glaucia, først understøttet, tilsidst dræbt med sine Tilhængere af Marius. Slavekrigen paa Sicilien endes af Proconsulen M. Aquilius. Julius Cæsar fødes den 12. Juli.
95. Coss. L. Licinius Crassus, Qu. Mucius Scævola (Pont. Max.). Endeel Socii, der levede i Rom som romerske Borgere, sendes hjem ifølge Lex Licinia Mucia.
91. Coss. L. Marcius Philippus, Sex. Julius Cæsar. Bundstovrandtekrigen begynder som Følge af Lex Licinia Mucia. M. Livius Drusus fornyer som Tribun de gracchiske Love og dræbes.
90. Coss. L. Julius Cæsar Strabo, P. Rutilius Lupus. Mithridates angriber Bithynien og Cappadocien. Cicero anlægger Toga virilis, begynder at høre berømte Talere, og at studere og tildeels oversætte græske Talere; oversætter Aratus's Phænomena og Prognostica, og forsøger sig ved denne Tid ogsaa over andre poetiske Æmner; studerer den borgerlige Ret under Auguren Qu. Mucius Scævola, og, efter hans Død A. 87, under Pontifexen Qu. Mucius Scævola.
89. Coss. Cn. Pompeius Strabo, L. Porcius Cato. Ved Lex Plautia Papiria gives Bundsforvandterne Civitet. Cicero tjener i Consulen Cn. Pompejus's Hær i Bundsforvandtekrigen.
88. Coss. L. Cornelius Sulla, Qu. Pompeius Rufus. Sulla overdrages Asien og Krigen mod Mithridates. Tribunen P. Sulpicius overdrager C. Marius Asien extra ordinem. Sulla flygter til sin Hær i Cam-

- panien, vender med den tilbage, dræber Sulpicius, forjager Marius (hostis judicatus), og drager mod Mithridates. Cicero hører Akademikeren Philo, efterat han i en tidligere Periode har hørt Epicuræeren Phædrus.
87. Coss. Cn. Octavius, L. Cornelius Cinna. Cinnanske Uroligheder: Marius og Cinna erobre Rom; Blodbad i Rom. Sulla beleirer Athen. Cicero studerer i Rom under Rhodieren Molø. Hans episke Digt Marius, ligeledes hans Oversættelse af Xenophons Oeconomicus og Stykker af Homer synes at høre til denne Periode.
86. Coss. L. Cornelius Cinna II, C. Marius VII. Marius dør den 13. Januar. L. Valerius Flaccus, Cos. suffectus, sendes mod Mithridates. Sulla erobrer Athen den 1. Marts. Cicero skriver libri Rhetoricorum s. de Inventione.
85. Coss. L. Cornelius Cinna III, Cn. Papirius Carbo. Flaccus dræbes af sine Soldater; Marianeren C. Fimbria fører derpaa Krigen mod Mithridates; Sulla fører Krigen i Grækenland og Thracien. Sullaerne i Rom trykkes af Regjeringspartiet.
84. Coss. L. Cornelius Cinna IV, Cn. Papirius Carbo II. Cinna dræbes af Soldaterne i Ancona, da han vil seile over og afsætte Sulla. Sulla slutter Fred med Mithridates, dræber Fimbria, vinder hans Hær, ordner Sagerne i Asien, vender tilbage til Grækenland. Cicero studerer Dialektik under Stoikeren Diodotus, der fra den Tid af lever i hans Huus og dør A. 59; vedbliver at øve sig i de tidligere begyndte Declamationes, oversætter omtrent ved denne Tid nogle af Platos Dialoger.
83. Coss. L. Cornelius Scipio Asiaticus, C. Junius Norbanus samle i Forening med den unge C. Marius og Prætoren Qu. Sertorius Tropper mod Sulla. Sulla kommer til Brundisium og overvinder begge Con-

sulernerne. Cn. Pompeius, 23 Aar gammel, støder til ham med 3 Legioner, som han privatim har samlet i sin Fødeegn Picenum og hvormed han har overvundet 3 fiendtlige Hære. L. Murena begynder paa Ny Krig mod Mithridates. Capitoliums Brand.

82. Coss. Cn. Papirius Carbo III, C. Marius, 26 Aar gammel. Sullanerne i Rom dræbes. Carbo overvindes af Sullanerne og dræbes af Pompejus ved Lilybæum. Marius indesluttet i Præneste af Sulla og dræber sig selv; Præneste overgives; Blodbad der paa Borgerne. Pontius Telesinus med 40,000 Samniter kjæmper mod Sulla under Roms Mure og overvindes ved M. Crassus's Hjælp. Sulla Dictator perpetuus, efterat der ingen Dictator havde været i de sidste 120 Aar. Proscriptionerne: omtrent 4700 romerske Borgere proscriberes. Julius Cæsar, Cinnas Svigersøn og Brodersøn af C. Marius's Gemalinde, undgaaer med Nød og Neppe Proscriptionerne; Catilina, en af Sullas blodtørstigste Haandlangere ved Proscriptionerne, dræber blandt Andre Ciceros Slægtning Marius Gratidianus.

ANDEN PERIODE.

81—71.

81. Coss. M. Tullius Decula, Cn. Cornelius Dolabella. Sulla Dictator. Militaircolonier især i Etrurien; Sullansk Statsforfatning; Leges Cornelie især judicaria og tribunicia, hvorved Domstolene tilbagegives Senatet, og Tribunmagten indskrænkes. Senatorernes Antal forøges; 8 Prætorer, flere Qvæstiones perpetuæ, 20 Qvæstorer. Sulla og L. Murena holde Triumpher over Mithridates; Cn. Pompejus forfølger

- Marianerne i Africa. Ciceros Tale for Quintius; han har ført flere Sager for denne.
80. Coss. L. Cornelius Sulla II, Qu. Cæcilius Metellus Pius. Qu. Sertorius, proscriberet Marianer, understøttes af Lusitanerne. Militaircoloniernes Organisation fuldendes. Cn. Pompejus, romersk Ridder, hilset af Sulla med Æresnavnet Magnus, holder Triumph over Africa. Cicero över sig i dette eller det foregaaende Aar under Molo, som andengang kommer til Rom. Talen for S. Roscius Amerinus, et haardt Angreb paa Magthaverne og Sullas Creaturer, men med klog Skaansel mod Sulla selv. Talen for L. Varenus omtrent ved denne Tid.
79. Coss. P. Servilius Vatia, Appius Claudius Pulcher. L. Sulla Felix nedlægger Dictaturet. Talen for Arretina mulier. Cicero reiser for sit Helbreds Skyld, ikke af Frygt for Sulla, til Grækenland; hører i Athen Antiochus, Phædrus, Zeno; indvies i de eleusinske Mysterier; fornyer sit Drengeskab med Atticus.
78. Coss. M. Æmilius Lepidus, Qu. Lutatius Catulus. Sulla dør i Puteoli. Reaction fra Lepidus's Side mod de Sullanske Indretninger, forhindret af Catulus og Cn. Pompejus. Qu. Metellus fører Krigen mod Sertorius. Cicero studerer i Athen, hvor han i det Hele forbliver i 6 Maaneder, og derefter i Asien og Rhodus, under Rhetoren Demetrius, de asiatiske Talere Dionysius fra Magnesia, Menippus fra Stratonice, Æschylus fra Cnidus, Xenocles fra Adramyttium og Rhodieren Molo, samt Stoikeren Posidonius.
77. Coss. D. Junius Brutus, Mam. Æmilius Lepidus. Perpenna slutter sig til Sertorius. Pompejus sendes imod Sertorius. Cicero kommer til Rom, ægter Terentia, fører flere Sager, begynder at rivalisere stærkt med Hortensius og Cotta.

76. Coss. Cn. Octavius, C. Scribonius Curio. Pompejus overdrages lige Myndighed i Spanien med Qu. Metellus. Cicero holder flere Taler. Tullia fødes den 5. August. Andre sætte hans Giftermaal og Datterens Fødsel et Par Aar længere tilbage; Giftermaalet för Reisen til Grækenland.
75. Coss. L. Octavius, C. Aurelius Cotta. Bithynien bliver Provinds, Cilicien erobres, Krigen mod Sertorius fortsættes af Metellus og Pompejus, Mithridates indleder Underhandlinger med de Prosciberede, M. Antonius, Triumvirens Fader, udnævnes til Anfører mod Söröverne med udstrakt Fuldmagt. Cicero Quæstor Lilybætanus, valgt 76, fungerer 75 under Proprætoren S. Peducæus, forsyner Rom med Korn, forsvarer flere unge Nobiles for Disciplinarforseelser paa Sicilien, holder en Tale i Lilybæum ved sin Embedsnedlæggelse, opdager Archimedes's Gravsted ved Syracus, kommer hjem 74. Hans Forfængelighed saares paa Hjemreisen.
74. Coss. L. Licinius Lucullus, M. Aurelius Cotta. Den 2den mithridatiske Krig begynder; Lucullus og Cotta overdrages Anförselen i den. Metellus og Pompejus trænges haardt af Sertorius. Talen för Skamander.
73. Coss. M. Terentius Varro Lucullus (Broder til L. Lucullus), C. Cassius Varus. Mithridates's Nederlag ved Cyzicus og denne Byes Befrielse ved L. Lucullus. Slavekrigen under Spartacus; C. Verres Proprætor paa Sicilien i dette og de to fölgende Aar. Cicero förer i dette og de to næste Aar mange Sager, deriblandt sandsynligviis den för C. Mustius. P. Clodius beskylder Catilina för utilladelig Omgang med Vestalinden Fabia, Terentias Söster.
72. Coss. L. Gellius Publicola, Cn. Cornelius Lentulus Clodianus. Qu. Hortensius Prætor.

Qu. Sertorius dræbes, hans Eftermand Perpenna overvindes af Pompejus og dræbes, Slavekrigen fortsættes, L. Lucullus trænger frem i Pontus. M. Lucullus Procos. i Macedonien. Cicero opponerer mod Verres's Vilkaarlighed imod Sicilianeren Sthenius.

71. Coss. Cn. Aufidius Orestes, P. Cornelius Lentulus Sura. Prætoren M. Crassus ender næsten Slavekrigen, dens Rester tilintetgjøres af Pompejus efter hans Hjemkomst fra Spanien. M. Antonius, som har misbrugt sin Myndighed mod de Bundsforvandre istedetfor Süröverne, dör. L. Lucullus kjæmper i Cappadocien, först uheldigt, siden heldigt mod Mithridates; L. Murena commanderer som Lucullus's Legat i Pontus. C. Curio holder Triumph over Dardanerne, Qu. Metellus og Pompejus d. 31. Dec. over Spanien. Talen for Tullius i dette eller foregaaende Aar.

TREDIE PERIODE.

70—65.

70. Coss. M. Licinius Crassus, Cn. Pompejus (legibus solutus). Reaction af Consulerne mod de Sullanske Indretninger; de tilbagegive Tribunerne deres gamle Magt; Dommermagten overdrages ved Lex Aurelia af Prætoren L. Aurelius Cotta til Senatet, Ridderne, og Skatkammertribunerne. L. Lucullus fortsætter Krigen heldigt mod Mithridates, som maa flygte til sin Svigersön Tigranes. M. Lucullus's Triumph over Thracien. Stræng Censur af L. Gellius og Cn. Lentulus, efterat der i 17 Aar ingen Censur var holdt; 64 Senatorer udstödes af Senatet, deriblandt det forrige Aars Consul P. Cornelius Lentulus Sura, som for igjen at bane sig Veien til Curien bliver Prætor

- 63 og henrettes som Catilinarier; hans Stedsøn var Triumviren M. Antonius. 450,000 Borgere censeres. P. Virgilius Maro fødes. Divinatio in Cæcilium og Verri-nerne, et haardt Angreb paa Nobiliteten. Verres gaaer i Exil inden Dommen falder; han overlever Cicero, men omkommer kort efter ham i Proscriptionerne.
69. Coss. Qu. Hortensius, Qu. Metellus Creticus. L. Lucullus gaaer over Euphrat og erobrer Tigranocerta. Qu. Catulus indvier det nye Jupiters-tempel paa Capitolium. Cicero Curulædil til Trods for Nobiliteten, tilligemed M. Cæsonius, viser anstændig Maadehold i de Skuespil han giver, Sicul-erne sende ham Korn. Talerne for M. Fontejus, D. Matrinius, A. Licinius Cæcina, P. Oppius.
68. Coss. L. Cæcilius Metellus, Qu. Marcus Rex. Hæren gjør Oprør i Armenien mod L. Lucullus, Mithridates tilbageerobrer Mindrearmenien. Catilina Prætor. Brevvekslingen med Atticus begynder. Taler for Skuespilleren Roscius rimeligviis i dette Aar. I dette og de nærmest følgende Aar pynter Cicero sit Tusculanum og Formianum med Statuer og andre passende Kunstgjenstande, indretter der et Academie, Gymnasium, Bibliothek.
67. Coss. C. Calpurnius Piso, M. Acilius Glabrio. Mithridates og Tigranes gjøre Fremgang; Hæren gjør atter Oprør mod L. Lucullus, som afløses af M. Acilius Glabrio. Tribunen A. Gabinus overdrager ved en Lex Gabinia, efter en heftig Opposition fra Optimaternes Side med Catulus og Hortensius i Spidsen, Pompejus Imperium over hele Søkysten og Anførselen mod Söröverne med 25 Legater og uindskrænket Fuldmagt. Tribunen C. Cornelius i Opposition mod Optimaterne. Lex Calpurnia de ambitu; Tribunen L. Roscius Otho Lex theatralis om de første 14 Bænkerader. Tullia endnu et Barn forloves med C. Piso Frugi, Giftermaalet sluttes 3 Aar efter.

66. Coss. M. Æmilius Lepidus, L. Volcatius Tullus. Söröverkrigen endes: Cicero Prætor dömmet Repetundarum og domfælder til Trods for Nobiliteten den rige og mægtige Licinius Macer. Tribunen Manilius overdrager ved Lex Manilia, efter en endnu heftigere Modstand fra Optimaternes Side med Catulus og Hortensius i Spidsen, men understøttet af Cicero og C. Julius Cæsar, Pompejus Overanförselen mod Mithridates, der tilligemed Tigranes overvindes af Pompejus. Haardt Angreb af Cicero paa Optimaterne i Talen for Lex Manilia. Forinden denne Talerne for A. Cluentius, M. Fundanius, Qu. Gallius. Cicero hörer Forelæsninger hos Rhetoren og Grammatikeren M. Antonius Gniphio. De designerede Consuler P. Antonius Pætus og P. Cornelius Sulla dömmes for Ambitus, i deres Sted vælges deres ene Anklager Aurelius Cotta, og Manlius Torquatus, Fader til den anden Anklager. Catilinas förste Sammensværgelse, der gaaer ud paa at myrde de designerede Consuler den 31. Dec. og under Forvirringen at tiltage sig eller skaffe sine Tilhængere Consulatet og dermed en rig Provinds, kommer ved et Tilfælde ikke til Udbrud, hverken denne Dag eller den 5. Febr. næste Aar, til hvilken Dag man havde udsat Planens Udförelse. M. Crassus og C. Julius Cæsar ansaaes af Mange for Deeltagere saavel i denne som i den senere Catilinariske Sammensværgelse (*Sueton. Jul. Cæs. 9*); de hörte dog ikke til de egentlige Sammensvorne, men stode bag Coulisserne og brugte Catilina som et Redskab til at fremme deres egne Planer, især Jul. Cæsar.
65. Coss. L. Aurelius Cotta, L. Manlius Torquatus. Ædiler C. Julius Cæsar og M. Bibulus. Pompejus fortsætter Krigen mod Mithridates, som flygter til Bosporus; han overdrager Mindrearmenien til Tetrarchen i Galatien Deiotarus, Romernes tro Bundsfor-

vandt. Cicero, Catilina og C. Antonius begynde foreløbigt at søge Consulatet for 63; Cicero har i Slutningen af Aaret isinde at forsvare sin Medbeiler Catilina, anklaget af Clodius de Repetundis; Sagen er arrangeret med Clodius (*Att. I, 2.*); om Talen er holdt, er ikke afgjort, men sandsynligt. Cicero vil ikke overtage en Provinds efter Præturet. Talen for C. Cornelius Gallus og som det synes for L. Corvinus. Hans Søn fødes i Slutningen af Aaret. Qu. Horatius Flaccus fødes.

64. Coss. L. Julius Cæsar, C. Marcius Figulus, som før havde heddet C. Minucius Thermus. Pompejus gjør Syrien skatskyldig. Cicero, Catilina og C. Antonius m. fl. optræde som formelige Ansøgere om Consulatet. Cicero, der hidtil ved at angribe Regjeringspartiet har beilet til Folkets Gunst med Consulatet for Öie som sit sidste Maal, begynder nu at slutte sig til Senatet og Optimaterne, og holder Talen in Toga candida mod Catilina og C. Antonius. Da Catilina har vedligeholdt Forbindelsen med Deeltagerne i den første Sæmmensværgelse og trukket Flere ind i den, for ved deres Hjælp at skaffe sig Consulatet, og da C. Antonius spiller en meer end tvetydig Rolle og aabenbart viser sig som en Tilhænger af Catilina, beqvemme Optimaterne sig af Nød til at søge en Støtte i den forhadte Homo novus, der saa ofte har angrebet dem saa haardt og skaanselløst, og sætte Ciceros Vælg til Consul igjennem, uagtet M. Crassus og J. Cæsar understøtte Catilina og Antonius. Men Optimaternes Seier er kun halv, da C. Antonius vælges til den anden Consul med ubetydelig Majoritet over Catilina; saa at kun Uforsigtighed af Partiet selv ved at splitte Stemmerne paa dem begge er Skyld i at Catilina ikke selv bliver valgt til Ciceros Collega i Consulatet.

Ciceros Fader dør. Tullia giftes med Piso Frugi.

63. **Coss. M. Tullius Cicero, C. Antonius Hybrida.** Prætorer L. Valerius Flaccus, Qu. Metellus Celer, C. Pomptinus, C. Sulpicius, C. Cosconius, P. Cornelius Lentulus Sura (Cos. 71). Pompejus trænger ind i Judæa, erobrer Templet og gjør Landet skat-skyldigt; Mithridates dør af Gift i Panticapæum, Pompejus indsætter Pharnaces til Konge i Bosporus og gjør Pontus til Provinds. L. Lucullus's Triumph over Mithridates og Tigranes. C. Octavius (Augustus) fødes den 23. Sept.

Cicero forlader aldeles Oppositionens Rækker og kjæmper fra nu af som decideret Optimat i Senatets Interesse. Han søger at vinde sin Collega eller at gjøre ham uskadelig ved at bytte Provinds med ham, saa at han overlader ham Macedonien, dog som det synes betingende sig sin Part af Byttet fra den rige Provinds, og selv nøies med det mindre indbringende Gallia Cisalpina, som han i Övrigt siden afstaaer til Fordeel for Qu. Metellus Celer. P. Sestius, C. Antonius's Quæstor, følger siden med ham som Proquæstor til Macedonien, men holder Öie med ham i Ciceros Interesse saavel i Consulatet som Proconsulatet, og melder Alt til Cicero.

Cicero holder en Tale i Senatet den 1. Jan. ved Tiltrædelsen af Consulatet; 3 Taler i Begyndelsen af Aaret mod Tribunen P. Servilius Rullus og hans Lex agraria, der hæves ved L. Cæcilius's Intercession; fremdeles for L. Roscius Otho (Tribun 67), for C. Rabirius (Perduellionis Reus som L. Saliminus's Morder Aar 100), for C. Calpurnius Piso (Cos. 67, Pacificator Allobrogum), mod de Proscriberedes Sønner, hvis Forsøg at faae den Lov hævet, hvorved de ere udelukkede fra Honores, saaledes tilintetgjøres; Talen ved Frasigelsen af Provindsen Gallia Cisalpina; for L. Murena Cos. Des.*); de 4 catilinariske.

*) Den blev holdt i Tiden mellem den 2den og 3die catilinariske.

(63.) Lex Tullia de ambitu, og en anden Lex Tullia de liberis legationibus.

Servilius Rullus's Lex agraria, der i det Væsentlige gik ud paa at bemyndige et paa 5 Aar valgt Timandscollegium til at skalte og valte efter eget Tykke over al offentlig og privat Eiendom i og udenfor Italien, var ham dicteret af J. Cæsar, ikke i den Hensigt eller med det Haab at en saa afsindig Foranstaltning virkelig skulde iværksættes, men for at forberede den Lex agraria, som Cæsar selv faae Aar efter som Consul satte igjennem. Men var end Rullus kun et Værktøi i Cæsars Haand, er det paa den anden Side ikke usandsynligt, at Catilina havde en Finger med i Spillet, og at Rullus's Lex agraria fra den catilinariske Banded Side var et Forsøg for om muligt at spare sig Fortvivlelsens sidste Vovestykke. Var det lykkedes, saa vilde Catilina og de Fornemste af hans Tilhængere let have fundet Midler til at opnaae en Plads i Timandscollegiet, og de vilde da, troede de, ikke have behøvet at gribe til voldsonne Forholdsregler for at udføre deres store Plan, der i Grunden hverken gik ud paa Mere eller Mindre, end at Rige og Betlere skulde bytte Plads, og at de, som Intet eiede, for Fremtiden skulde byde over Alt hvad deres Hjerter begjerede. Men da Forsøget mislykkedes og maatte mislykkes, blev der intet Andet tilbage, end endnu engang at forsøge at erobre et Consulat for Sammensværgelsens Formand. Da han var falden igjennem ved Consulvalgene for 63, havde han forstærket sit Parti, og trak bestandigt Flere ind i Sammensværgelsen for i Nödsfald at kunne bruge Magten, og saaledes sætte sin Ansøgning om Consulatet for 62 igjennem. Dunkle Rygter om den truende Fare ere i Omløb; Cicero har strax fra Begyndelsen af Aaret gennem Fulvia (forskjellig fra Clodius's, Curios og M. Antonius's Gemalinde Fulvia) ved en Uforsigtighed af hendes Elsker Qu. Curius, en af de Sammensvorue, faaet Vished

(63). om Sammensværgelsen og derefter taget sine Forholdsregler. Ved Fulvia og andre Spioner lader han ethvert Skridt af Catilina bevogte, og erfarer saaledes Catilinas Plan at myrde ham paa Consularcomitierne, der efter flere Udsættelser ere ansatte til den 21. Oct. Nu holdes der istedetfor disse, der atter udsættes til den 29. Oct., en Senatsforsamling den 21. Oct., der overdrager Consulerne en extraordinair Myndighed med den sædvanlige Formel: Videant Coss. etc.; og paa Valgdagen den 29. Oct. møder Cicero paa Marsmarken med et Harnisk under Togaen, som han gjør sig Umage for at vise, og omgivet af en saa talrig Skare bevæbnede Borgere, især Riddere, hvilken Stand han havde vundet for Senatet, at Catilina ikke tør vove Angrebet.

Nu beslutter Catilina sig til aabenbar Krig. Et Forsøg den 4. Nov. ved Overrumpling at tage det faste Præneste, der kunde have tjent ham til en fortræffelig Vaabenplads og i Nödstillfælde til et uindtageligt Tillugtssted, mislykkes ved Ciceros Aarvaagenhed. Catilina sammenkalder Hoveddeeltagerne i Sammensværgelsen Natten mellem den 6. og 7. Nov. i M. Porcius Læcas Huus for at træffe den sidste Aftale med dem, förend han efter sin Bestemmelse den fölgende Nat afreiser til sin Hær, der staaer ved Fæsulæ i Etrurien under Manlius, en af Sullas Veteraner. Rollerne fordeles i det blodige Drama som snart skulde opføres, og Alt arrangeres til at Byen o: Optimaternes Huse paa Palatium kunde stikkes i Brand, for at foröge Forvirringen og hidlokke Pöbelen ved Udsigten til Plyndring, i samme Öieblik, som Catilina rykkede for Portene med sin Hær, hvilken han snart haabede forstærket ved Opraab til alle Misfornöiede i hele Italien. Fremfor Alt var det vigtigt, at faae Cicero jo för jo hellere ryddet af Veien: Ridderen Cornelius og Senatoren Varguntejus tilbyde sig at ville strax samme Morgen skaffe sig Adgang til ham i hans

(63). Hous under Foregivende af at ville gjøre ham deres Opvartning, og der myrde ham: Roms Skjebne hang i en Traad.

Mordanslaget mod Cicero mislykkes, da han endnu itide advares af Fulvia. Öieblikkeligt sammenkalder han Senatet om Morgenen den 7. Nov. i Jupiter Stators Tempel. Catilina möder, for om muligt at nedslaae Mistanken, og modtages der af Cicero med den 1ste catilinariske Tale, og af Senatorerne af Ciceros Parti med saa utvetydige Beviser paa deres Foragt og Afsky, som maatte have knust Enhver anden. Men da han vel seer at Alt er röbet, men tillige at Cicero af Mangel paa Beviser, som kunde fremlægges i Senatet (thi en Qvindes Vidnesbyrd som Fulvia og andre lignende Spioners, kunde ikke gjælde mod en Mand med de Forbindelser som Catilina), ikke tör vove det Yderste, bliver han ved sin Beslutning, og afreiser Natten mellem den 7. og 8. Nov. til sin Hær; Cicero holder derefter den 8. Nov. den 2den catilinariske Tale til Folket, for at retfærdiggjøre sine hidtil fulgte Forholdsregler.

Catilina med Manlius erklæres for Hostes; C. Antonius gives Anførselen over Hæren imod dem, og Catilinariernes Forsög at skaffe sig friere Hænder fra det næste Aars Begyndelse ved at lade den designerede Consul L. Murena, paa hvem Optimaterne især stolede, anklage for Ambitus, tilintetgjøres ved Ciceros Tale for Murena. De tilbageblevne Hovedmænd for Sammensværgelsen drage Allebrogernes Gesandter ind i Hemmeligheden, og ere uforsigtige nok til at medgive dem Breve til Catilina og Hjemmet som Creditiver uden at forsikkre sig deres Taushed; og disse meddele Alt til Cicero. Paa hans Foranstaltning og efter Aftale med dem blive de paa Hjemreisen ved et Skinoverfald ved Pons Mulvius tagne tilfange Natten mellem den 2. og 3. Dec. tilligemed En af Catilinas Agenter. Brevene bringes som uigjendrivelige Beviser, hvilke man hidtil havde savnet, samme Nat til Cicero,

(63). som strax sammenkalder Senatet og lader de compromiterede Sammensvorne hidkalde, der ikke alne Uraad, undtagen et Par, som flygte. Denne Dag gaaer hen med Forhöret og Forhandlingerne om hvad der nærmest er at gjøre; Resultatet meddeles Folket om Aftenen efter endt Senatsforsamling i den 3die catilinariske Tale. Et Forsög den 4. Dec. at befrie de S sammensvorne af deres Arrester mislykkes.

I Senatsforsamlingerne den 4. og 5. Dec. delibereeres om Straffen. Silanus, Cos. Des., voterer for Dödsstraf, men J. Cæsar, Prætor Des., paa Fængsel og Formuens Confiscation; og da Flere af Frygt for Ansaret og paa Grund af de Skyldiges mägtige Familieforbindelser sluttede sig til ham, syntes Sagen at ville have taget en skjæv Vending for Cicero og Optimaterne, hvis ikke M. Cato, efter et mislykket Forsög fra Ciceros Side ved sin 4de catilinariske Tale at blive Herre over Stemningen, havde taget Ordet, og ved en kraftig Tale tilveiebragt Majoritet for Dödsstraffen, som Cicero samme Dags Aften lader exseqvere i Carceret paa de 5 Paagrebne; 4 Andre, over hvilke samme Dom var fældet, havde i Tide taget Flugten. De 5 Henrettede vare Prætoren P. Cornelius Lentulus Sura (cfr. Aar 70), Senatoren C. Cornelius Cethegus, L. Statilius, P. Gabinius Cimber, M. Cæparius.

P. Clodius hörer under de catilinariske Uroligheder til Ciceros Nobelgarde ifölge Plutarch (*Cic.* 29), men Asconius (*Milon.* 21, 55) gjør ham til en Tilhænger af Catilina.

FJERDE PERIODE.

62—59.

62. Coss. D. Junius Silanus, L. Licinius Mu-

(62). *rena*; Prætorer C. Julius Cæsar, Qu. Tullius Cicero; Tribun M. Porcius Cato; Quæstor P. Clodius.

C. Antonius tvinges af sin Legat M. Petrejus (forskjellig fra Pompejus's Legat Petrejus) samt P. Sestius til at føre Krigen mod Catilina med Eftertryk; da han ikke længere kan undgaae at angribe ham, overdrager han under Paaskud af Sygdom Overanførselen til Petrejus, som endnu inden Vinterens Ende nædhugger Catilina og hele hans Hær ved Pistoria efter den mest fortvivlede Modstand. Catilinarierne P. Autronius, L. Varguntejus, M. Porcius Læca, C. Cornelius, Ser. Cornelius Sulla (Dictatorens Brodersøn) anklages og fordømmes (til Exil) i Rom; men den Sidstes Broder P. Cornelius Sulla, Cos. Des. Aar 66, frikjendes skjönt upaatvivlelig skyldig, forsvaret af Cicero. Ogsaa andre Steder undertrykkes Catilinarierne. — Sand og upartisk Skildring af Catilina nogle Aar senere (56) i Talen for M. Cælius Cap. 5, 6.

Tribunerne L. Calpurnius Bestia og Qu. Metellus Nepos, understøttede af Cæsar begynde Angrebene paa Cicero; Metellus hindrer ham fra at tale til Folket ved Nedlæggelsen af Consulatet den 31. Dec. f. A. Ciceros Metellina ∴ Tale i Senatet den 1. Januar mod Metellus Nepos; Kurre paa Traaden i denne Anledning mellem Cicero og Nepos's Broder Metellus Celer, Proprætor i Gallia Cisalpina. Metellus Nepos's Forslag, at kalde Pompejus hjem med sin Hær for at opretholde den lovmæssige Forfatning ∴ styrte Cicero, bekjæmpes af Tribunerne M. Cato og Thermus, og hindres efter voldsomme Scener af Consulen Murena ved Vaabnernes Magt. Metellus Nepos flygter til Asien til Pompejus, som mod Slutningen af Aaret kommer til Italien og imod Forventning strax afskediger sin Hær, men først i Midten af Januar 61 kommer til Rom, og indtil sin Triumph opholder sig paa sit Lyststed udenfor Rom, hvor han holder Conferencer med Senatet og de politiske Notabiliteter og sonderer Ter-

(62). rainet og Partiernes Stilling. • Han har ikke lykønsket Cicero i Anledning af den catilinariske Sammensværgelse i sine Breve fra Asien (*Fam. V, 7*), og iagttaget især om denne Begivenhed en forsigtig Taushed.

Cicero kjøber et Huus af M. Crassus paa Palatium og indretter sig standsnæssigt. Taler for Archias. P. Clodius's Kjærlighedshistorie med Cæsars Gemalinde Pompeia og Incest paa Bona Deas Fest i December.

61. Coss. M. Pupius Piso Calpurnianus, M. Valerius Messalla Niger. Sag anlægges mod P. Clodius; voldsomme Optrin og Skandaler i den Anledning, ved hvilke især den unge Curio (Filiola Curionis) er virksom for Clodius. Cicero vidner mod Clodius, som dog frikjendes ved Hjælp af M. Crassus's Penge og sine mægtige Forbindelser. Cicero angriber i Senatet Clodius i en Oratio perpetua og en altercatio; en usikker Beretning hos Plutarch (*Cic. 29, 30*) angiver som Grund, at da Clodia, gift med Metellus Celer, tilbyder Cicero sin Haand, tvinger Terentias Jalousi ham til at bryde med den clodiske Familie paa en eclatant Maade. Cæsar forskyder Pompeia men understøtter ikke Klagen mod Clodius, da han ikke for saa ringe en Ting vil berøve sig et brugbart Redskab.

Cn. Pompeius's 3die Triumph den 29. og 30. Sept. Bestandig stigende Jalousi mellem ham og Cicero lige til Exilet; Cicero betegner ham i Breve til Atticus med forskjellige Spotnavne, Epikrates, Megabocchus, Sampsiceramus, Alabarches, Hierosolymarius etc. Først M. Crassus's store Lovtaler i Senatet over Cicero (skjönt denne havde forsømt og fornærmet Crassus, og Crassus i Grunden hadede ham, men her gjorde sig en Fornöielse af at forøge Pompejus's Forlegenhed, hvem han hadede endnu mere) foranledige Pompejus til at yttre sig med Roes om Ciceros Consulat, dog kun i almindelige og ubestemte Udtryk.

- (61). Cicero tilsidesættes af Consulen Piso, Pompejus's forrige Legat og Creatur, som ikke spørger ham først, og af Cicero stilles i et hadefuldt Lys, medens han roser Messala.

Cæsar faaer Spanien til Provinds, hvorhen han gaaer i Begyndelsen af Sommeren; Qu. Cicero Asien, hvilken Stilling M. T. Cicero for at forøge Familiens Glands faaer ham mod hans Önske forlænget paa 3 Aar i Alt; han giver ham i denne Anledning de fortræffeligste Regler i et langt Brev om Provindsbestyrelsen (*ad Qu. Fr. I, 1*), hvortil det i Övrigt staaer i en besynderlig Modsigelse, naar han i et senere Brev (*ad Qu. Fr. I, 2*) dadler ham, fordi han holder streng Justits over visse navngivne notoriske Banditer og Mordere, af hvilke M. Cicero endog optager En blandt sine Venner for at forsone ham.

C. Antonius Hybrida, der gjør det altfor grovt, bestemmes en Efterfølger i C. Octavius (Augusts Fader), der afreiser til Macedonien næste Aar; C. Antonius trues med Anklage.

60. Coss. L. Afranius (valgt ved Pompejus's Indflydelse), Qu. Cæcilius Metellus Celer. Metellus Nepos Prætor. Pompejus udsondrer sig mere og mere monarchisk fra de andre Optimater, og da han møder Modstand af dem under Anførsel af hans personlige Fjender, M. Crassus, L. Lucullus og Qu. Metellus Creticus, der understøttes af Consulen Metellus Celer (sidstnævnte bliver endog for nogle Timer ført i Fængsel af Tribunen L. Flavius, hvis Lex agraria han modsætter sig), slutter han sig til Populares, og bliver Cæsars Bytte.

Triumvirat mellem Pompejus, Crassus og Cæsar, ikke officielt og en Tidlang holdt hemmeligt, mæglet af Cæsar efter hans Tilbagekomst fra Spanien henimod Slutningen af Aaret. Cicero smigrer sig med det Haab at vinde og styre Triumvirerne, og dadler

- (60). de stive Aristokrater, navnlig M. Cato fordi de stöde Publicanerne, hvis Fordringer han i Övrigt selv finder uforskammede. Allerede det foregaaende Aar var Misforstaaelsen mellem Senatet og Ridderstanden begyndt, da man vilde anordne Undersögelser om, hvem der havde ladet sig bestikke blandt Dommerne i Clodius's Sag, og nægtede Publicanerne Nedsættelse i deres Forpagningsafgift.

Lex Cæcilia af Metellus Nepos de abolendis Italiæ vectigalibus.

Cicero begynder at skrive Commentarium Consulatus sui; skriver først derom paa Græsk, (ogsaa Atticus viser ham paa samme Tid den Opmærksomhed at skrive paa Græsk om hans Consulat) samt et Digt i 3 Böger om sit Consulat; samler og udgiver sine consulariske Taler, blandt hvilke han dog ikke optager den for Calpurnius Piso eller den for Murena. — Taler for Metellus Scipio Nasica, der er anklaget for Ambitus. Papius Pætus forærer ham en lille Bogsamling.

Skandale med C. Memmius og M. Lucullus's Gemalinde. Der er allerede nu Tale om P. Clodius's Overgang til Plebejerne ved Hjælp af Tribunen C. Herennius; Cicero er uforsigtig nok til at tirre Clodius og hans Söster ved bidende Spot.

Uroligheder udbryde i Gallien; Loddet træffer Cicero og Pompejus at gaae derhen som Gesandter, men Senatet har bedre Brug for dem hjemme.

59. Coss. **C. Julius Cæsar**, M. Calpurnius Bibulus. Pompejus ægter Cæsars Datter Julia, Cæsar Calpurnia en Datter af det næste Aars Consul. Ved Tribunen P. Vatinius, Cæsars Leiesvend og Ciceros Fjende, tvinger Cæsar sin Collega, i hvem Optimaterne havde søgt en Stötte, da de dog ikke kunde hindre Cæsars Valg, til at römme Curien og Forum; hans Fasces sönderbrydes af Pöbelen i Vatinius's Sold, han bliver

(59). endog selv for en kort Tid ført i Fængsel. Hans afmægtige Edicter.

Cæsar vinder Ridderne (Publicanerne) ved at skaffe dem Nedsættelse i Forpagningsafgiften for Asien, og Mængden ved en Lex agraria, at Jord kjøbt for Statens Penge skulde uddeles til de fattige Borgere, og henvend 20,000 Borgere, som havde 3 eller flere Børn, skulde anvises Jord i det campanske og stellatiske Gebeet extra sortem. Efterat Folk og Riddere ere vundne paa denne Maade, og Pompejus under disse Forhandlinger har været artig, faaer han til Belønning sine Foranstaltninger i Orienten stadfæstede af Folket ved Cæsars Hjælp. P. Vatinius udvirker Cæsars Tilladelse til at anlægge en Coloni paa 5000 Borgere i Novum Comum, og skaffer ham af Folket Statholderskabet i Gallia Cisalpina og Illyricum, hvortil Senatet, af Frygt for at det alligevel skulde opnaaes ved Folket, lægger Gallia Transalpina paa 5 Aar.

Pompejus overfløies af Cæsar, uden at han selv ret mærker det, og hades og foragtes bestandig mere af Optimaterne, som han har forladt for at blive Cæsars Client. En Mancuvre af Vatinius ved Hjælp af Angiveren Vettius med et fingeret Anslag imod Pompejus's Liv, for at styrte Cicero og de fornemste Optimatorer tilligemed den unge Curio, der nu hører til Ciceros Venner og fra Filiola Curionis er avanceret til Curio meus, og andre unge Nobiles f. Ex. M. Brutus, mislykkes ved Vettius's Ubehændighed; Vettius bliver efter Cæsars Ordre qvalt i Fængslet (*Att. II, 24; in Vatin. 11; Sueton Jul. Cæs. 20*).

Cicero lever den største Deel af Aaret ude paa Landet, kjed af Staten og beskjæftiget med at studere Geographi og samle sine Anecdota: sin Tids hemmelige Historie; siden beskjæftiger han sig endeel med at føre Sager. Tale for C. Antonius Hybrida, Procos. Macedoniæ, anklaget Repetundarum af Caninius Gallus og Majestatis af M. Cælius; han domfældes.

- (59). 2 Taler for A. Minucius Thermus; Tale for Qu. Ciceros Formand i Asien L. Valerius Flaccus, Prætor under Ciceros Consulat; han frikjendes, anklaget Repetundarum.

Qu. Metellus Celer dør om Sommeren pludseligt i Rom; Mistanke om Forgivelse faldet paa hans Gemalinde Clodia; Cicero ønsker forgjæves den ved hans Død vacante Augurplads.

I hele denne Periode har Cicero hvilet paa Consulatets Laurbær og aaseet sig for Senatets og Optimaternes Formand, uden klart Blik paa Sagernes Gang og uden at see sin Afmagt og sit Fald, men ofte betagen af bange Ahnelser, og med Sjælen opfyldt af Bitterhed ved de Ydmygelser, som tilføies ham. Cæsar forudseer et skarpt Angreb af Nobiliteten paa Leges Juliæ efter Consulatets Udløb, og frygter for at Cicero ved sin Veltalenhed skal understøtte Nobiliteten og maaske forlokke Pompejus til at gjøre fælleds Sag mod ham, hvilket ved Pompejus's vankelmødige Charakter nok kunde være skeet, især hvis Cicero har seet rigtigt, naar han skriver gjentagne Gange til Atticus, at Pompejus haardt angrer at have taget det Parti, som han har taget. Da Cæsar agter Cicero baade som Ven og som Fjende, vil han vinde ham eller gjøre ham uskadelig eller fjerne ham fra Faren ved at tilbyde ham en Legatpost hos sig eller en libera Legatio eller en Plads blandt XXviri agro Campano dividendo; der synes endogsaa tidligere i Triumvirernes Raad at have været Tale om at sende ham som Gesandt til Cypern; da han afslaaer disse Tilbud, og i sin Tale for C. Antonius gjør et skarpt Udfald paa Triumvirerne, understøtter Cæsar som Pontifex Maximus, for at styrte Cicero og i ham ydmyge Nobiliteten, Clodius's Overgang til Plebeierne, der finder Sted samme Dag som Talen er holdt, 3 Timer efter. Pompejus besøger Cicero paa hans Villa ved Antium og indestaar for Clodius, skjøndt Ciceros Fald er besluttet i Triumvirernes 3: Cæsars Raad; Cicero seer endnu

- (59). ikke Faren tydeligt, betragter Clodius som en altfor ubetydelig Person, hvem man kan affærdige med Spot, og haaber, at han vil gaae som Gesandt til Tigranes. — Saaledes er Cæsar gaaet nobelt tilværks, idet han har givet ham Valget mellem Krig og Fred, og gjort Alt for at spare ham for at tømme den bittere Kalk; Pompejus derimod har gjort ham tryk ved Løfter om en Beskyttelse, som han ikke formaaede at yde ham, og som han intet Forsøg gjør paa at yde ham, ikke engang da han endnu ikke vidste, at hans Kræfter ikke vare tilstrækkelige til at frelse ham.

FEMTE PERIODE.

58—48.

58. Coss. L. Calpurnius Piso Cæsoninus (Cæsars Svigerfader), A. Gabinus (Pompejus's Creatur). **P. Clodius som Tribun** kjøber Consulerne ved Løfte om de indbringende Provindser Macedonien og Syrien. Han gjør sig alle Stænder mere eller mindre forpligtede ved forskjellige Love, skriftligt affattede af Sextus Clodius, om Kornuddelinger gratis; om Auspicierne, at ingen Magistrat paa Comitialdagene maatte servare de coelo, i Modsætning til Lex Ælia og Fufia; om politiske Forbindelser under Navn af Haandværkslaug, de collegiis; om Censormagtens Indskrænkning. Derefter aabner han Angrebene paa Cicero med en Rogation, at hvo der havde ladet romerske Borgere dræbe indicta causa, han skulde aqua et igni interdicti. Cicero, som gives til Priis af Triumvirerne, medens det afmægtige Senat og Ridderstanden ved den Maade, hvorpaa de vise deres Interesse for ham, snarere forværre end forbedre hans Sag, og navnlig Senatet bringer sig selv i en falsk Stilling, har ikke Mod til

(58). efter L. Lucullus's og Andres Raad at sætte Magt imod Magt, men gaaer, efter frugtesløse og ydmygende Skridt hos Pompejus og Consulerne, i Exil i de første Dage af April, efterat have Dagen før sin Afreise opstillet en Statue af Minerva paa Capitolium. Han reiser langsomt ned imod Sicilien i det Haab, at Uveiret snart vilde trække over, saaledes som Hortensius, M. Cato o. A. havde troet. Men Clodius, gjort dristigere ved disse ukloge Skridt af Cicero, der indeholdt en Tilstaaelse af at Rogationen, hvori hans Navn ikke var nævnet, var anvendelig paa ham, lader ham nu med Navns Nævnelse aqua et igni interdici; dog bliver, rimeligviis især ved Cæsars Indflydelse, Aktserklæringen indskrænket til 400 Milliarier fra Rom. Clodius lader hans Huus nedrive tilligemed den tilstødende Porticus Catuli, for at skaffe sig selv Plads til at opføre sig et Pallads, og paa en liden Deel af Pladsen opfører han Atrium Libertatis, hvor han opstiller en Statue af en Hetære fra Tanagra som Gudinden Libertas; han lader hans Villa Tusculana og Formiana stikke i Brand og hans Eiendomme plyndre; Consulerne sætte sig i Besiddelse af de fleste rövede Kostbarheder, endog Træerne fra Parkerne om hans Villaer. Cicero tør ikke af Frygt for de exilerede Catilinarier vælge Grækenland eller Atticus's Godser i Epirus til sit Opholdssted, men tager fra den 23. Mai sit Ophold i Thessalonica hos L. Apptulejus's Quæstor, Cn. Plancius, og hengiver sig til de umandigste Klager og den sorteste Fortvivelse.

Imidlertid ere hans Venner i Rom virksomme. Den 1. Juni bringes hans Tilbagekaldelse paa Bane af Tribunen L. Ninnius, men Tribunen Ælius Ligus intercederer; den 29. Oct. indgive 8 Tribuner en formelig Rogation desangaaende, med hvilken Cicero i Övrigt ikke er tilfreds (*Att. III, 23*); og disse Bestræbelser understøttes fra henimod Slutningen af Aaret af Pompejus, der behøver en Modvægt mod Clodius's

(58). ubændige Voldsomheder*), men dog i Følelsen af sin Afsmagt Intet tør gjøre, førend han har faaet Cæsars Minde, der vil have baade Cicero og Pompejus tilstrækkeligt ydmygede. og hos hvem den designerede Tribun Sestius, der gjør en Reise til Gallien for at stemme ham gunstigt for Cicero, endnu Intet kan ndrette. Clodius vil lade Pompejus suigmyrde den 11. August, og denne, formelig beleiret i sit Huus af Clodius, afholder sig i Slutningen af hans Tribunat fra Curien og Forum. Gabinius bryder Forbundet med Clodius og kjæmper for Pompejus, hvorved han endog kommer i Livsfare; Piso bliver Clodius eller rettere Cæsar tro indtil Enden; M. Antonius understøtter først Clodius, men kommer snart i Strid med ham paa Grund af et utilladeligt Forhold til hans Gemalinde Fulvia. Clodius angriber i Slutningen af sit Tribunat endog Cæsar, da han mærker, at der er Underhandlinger i Gjære om Ciceros Tilbagekaldelse, og forlanger af Senatet Ophævelsen af Leges Juliae.

M. Cato fjernes kort efter Ciceros Bortgang ved en Lex Clodia, som overdrager ham at ordne Sagerne paa Cypren: afsætte Kong Ptolemæus, der havde paadraget sig Clodius's Uvillie, og indlemme Cypren i Romerriget. Ptolemæus tager Gift og dør; M. Cato bliver ved at overtage dette Hverv en nødtvungen Forsvarer af Leges Clodiae. Qu. Cicero kommer i Mai hjem fra sin Provinds uden at være stødt sammen med Broderen. — Æmilius Scaurus viser som Ædil en hidtil ukjendt Pragt i sine Lege.

Cæsar afreiser til sit Statholderskab kort efter Ciceros Bortgang; hans Kamp mod Helvetierne og Ariovist.

57. Coss. P. Cornelius Lentulus Spinther (Ciceros Ven), Qu. Cæcilius Metellus Nepos

*) Begyndelsen gjør denne med at befrie med Magt den unge Tigranes, som Pompejus efter sin Triumph har overgivet til Prætoren Flaccus i Forvaring.

(57). (Clodius's Slægtning). Nobiliteten er undertrykt og Pompejus haardt betrængt; de søge hinanden, fordi de behøve hinanden, men idet Pompejus rækker Senatet den ene Haand, vedbliver Cæsar at holde den anden fast.

Strax den 1. Januar andrager Consulen Lentulus paa Ciceros Tilbagekaldelse; 8 Tribuner, af hvilke især maa nævnes Milo og Sestius, ere for ham; kun to, Atilius Serranus og Numerius Quintius Rufus med Spotnavnet Gracchus, modsætte sig, secunderede af Prætoren Appius Claudius, Claudius's Broder. Tribunen Qu. Fabricius's Forslag i Faveur af Cicero den 25. Januar drives tilbage af Clodianerne efter voldsomme Scener paa Forum. Men nu reise Milo og Sestius sig, og sætte Vold mod Vold; Pompejus be-reiser Italien for at bearbejde Gemytterne til Fordeel for Cicero; Cæsar, som antager, at Cicero er tilstrækkeligt advaret, giver sit Minde; Metellus Nepos lader sig efter Pompejus's Önske bevæge til i det Mindste tilsyneladende at opgive sit Fjendskab imod Cicero; Milos og Sestius's Gladiatorbander (,som de have anskaffet sig, efterat være paa forskellige Maader drillede og angrebne af Clodius, og efterat Milo forgjæves havde anklaget Clodius de vi) holde Clodius tilbørligt i Schack, efterat Sestius først, inden han endnu var stærk nok, i een af disse vilde Kampe havde været nær ved at miste Livet; og Forslaget gaer endelig igjennem den 4. August i Centuriatcomitierne paa Marsmarken under en uhyre, især ved Pompejus bevirket, Sammenstrømning fra hele Italien og med en uhyre Majoritet, efterat være forberedet ved Senatsdecreterne i Forsamlingerne i Marius's Tempel for Honos og Virtus, paa Capitolium, hvor Metellus Nepos, der hidtil i det Mindste ikke har hindret Ciceros Tilbagekaldelse, lader sig fuldstændigt forsone, og endelig Dagen efter i Curien.

Cicero, som siden 26. Nov. f A., da Macedonien efter Procos. Pisos Ankomst ikke var et sikkert

(57). Opholdssted, har opholdt sig i Dyrrhachium i Haab om sin snarlige Tilbagekaldelse, afseiler samme Dag den 4. August fra Dyrrhachium og kommer til Brundisium den 5. August, samme Dag som Colonien Brundisium er anlagt, Tullia født, og Salustemplet i Rom indviet. Saavel der, som overalt paa sin Reise til Rom, som han gjør langsomt for at lade sig fetere, modtages han med stor Jubel, der stiger til Begeistring ved hans Indtog i Rom gennem den capenske Port den 4. Sept. Næste Dag takker han Senatet og Folket i 2 Taler, og taler den 30. Sept. pro domo sua ad Pontifices *), som skulde afgive deres Erklæring, om Consecrationen kunde hæves og Byggepladsen igjen overlades ham; en Senatsbeslutning den 2. Oct. deciderer i Faveur af ham. — Hans Svigersøn Piso er død inden hans Hjemkomst.

For at faae Erstatning for sine plyndrede og ødelagte Eiendomme nødes Cicero til at antage en usikker og vaklende Holdning, da han Ingen tør støde for Hovedet, mindst Pompejus, der vil herske ved Senatet og være den Første blandt Triumvirerne, eller maaske, hvis han blot kunde, sønderrive denne Forbindelse, der daglig bliver ham mere trykkende; og ligesaalidt Senatet, der i sin Afmagt gjerne vilde drage Pompejus ganske over til sig, men frygter hans Ubestandighed og store Prætensioner, og forlanger, at Cicero skal gjøre ham fra Senatets Herre til dets Tjener. At lavere mellem begge disse Klipper uden at strande var en vanskelig Opgave; hvorvidt Cicero løste den, skulde de følgende Blade vise.

Efter Ciceros Forslag faa Dage efter hans Hjemkomst, et Forslag som han dog nødigt vil til at gjøre,

*) Spørgsmaalet om Ægtheden af de 4 Taler, som man nu har under Titel: ad Senatum post reditum, ad Quirites post reditum, pro domo sua ad Pontifices, de haruspicum responsis, er denne Fremstilling uvedkommende. Ere de ikke af Cicero, synes de dog at være af en velunderrettet Forfatter og at kunne, i al Fald med nogen Forsigtighed, bruges som historiske Kilder.

(57). udnævnes Pompejus, ved Foranledning af en ved Kunst frembragt Hungersnød, efter heftige Debatter og voldsomme Scener til Præfectus Annonæ paa 5 Aar med 15 Legater, deriblandt Qu. Cicero, efterat M. Cicero har afslaaet at modtage en Legatpost hos ham; men et Forsøg af Tribunen C. Messius med det Samme at skaffe ham en Hær og en Flaade, og Ret til at raade over Ærariet og Provindserne som Overstatholder, strander. Kort efter kommer Ptolemæus Auletes, hemmelig flygtet fra Ægypten af Frygt for sine Undersaatters Had, til Rom for at søge Hjælp; Pompejus ønsker at overdrages det Hverv at gjenindsætte ham, for paa denne Maade at komme i Besiddelse af en Hær og en Flaade; men ogsaa denne Plan strander, da Senatet, som gjennemskuer hans Hensigt, bestemmer, at den tilkommende Procos. i Sicilien skal udføre dette Hverv. Pompejus taber endnu ikke Modet, men saa gjøre hans Modstandere den Opdagelse, at de sibyllinske Bøger forbyde Anvendelse af Vaabenmagt i dette Tilfælde. Nu har han Intet tilbage uden at kaste sig i Cæsars Arme.

Cicero er misfornøiet med Vurderingen af hans ødelagte Eiendomme. Hans Huus paa Palatium og hans Villa Tusculana og Formiana begynde at bygges paa offentlig Bekostning. Clodius har i Begyndelsen af Aaret antændt Nymphernes Tempel, for at tilintgjøre Censorernes der opbevarede Protocoller, i hvilke han ikke stod med Palmer i Hænderne; henimod Slutningen af Aaret anklages han 2den Gang af Milo de vi for et Angreb den 3. Nov. paa Ciceros Huus, som stod under Bygning. Den 11. Nov. overfalder Clodius's Bande Cicero paa Via sacra, og han maa flygte ind i det nærmeste Huus; den 12. Nov. bestormer Clodius Milos Huus men drives tilbage med Tab; den 20., 21. og 24. Nov. holder Milo Marsmarken besat fra den tidligste Morgen for at hindre Clodius's Valg til Ædil; og disse vilde Kampe mellem Milo og Clo-

(57). dius ved Hjælp af Gladiatorbander og Pöbel fortsættes ind i det følgende Aar.

Cæsar undertvinger Belgerne. M. Cato vender hjem fra Cypren efterat have ordnet den som Provinds, med Rygte om streng Uegennyttighed, og afleverer ved sin Ankomst til Rom i Begyndelsen af næste Aar Kongens rige Skatte til Ærariet, men har ved et Skibbrud mistet sine Regnskabsprotocoller og drilles derfor af Clodius.

56. Coss. Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus, L. Marcius Philippus. Senatets planmæssige Opposition mod Pompejus bærer bitre Frugter: **Sammenkomsten i Lucca mellem Triumvirerne i Midten af April.** Cæsar holder her Hof med kongelig Pragt, og Rom hylder sin tilkommende Hersker; over 200 Senatorer gjøre ham deres Opvartning, og man tæller 120 Fasces foran hans Bolig; Pompejus, Lykkens fordærvede Skjödabarn, har af sin fordums Glorie Intet tilbage uden visnede Laurbær og modtager Alt af Cæsars Naade.

Pompejus's og Crassus's Magt er saa forhadet for Optimaterne, at de Fleste tilligemed Consulen Lentulus tilsidst ikke møde i Curien. Cicero andrager først den 5. April i Opposition mod Triumvirerne paa en Revision af Cæsars Lex agraria, men tager snart Seilene ind og viser sig tilbøielig til at forlade sit Parti og slutte sig til Magthaverne, navnlig Cæsar, over hvem han i April forfatter en Lovtale og tilsender ham den, skjönt han skammer sig lidt derved for Atticus (*Att. IV, 5*), og for hvem han, da Optimaterne navnlig L. Domitius Ahenobarbus endog ville have ham tilbagekaldt for Udlöbet af de oprindeligiis bestemte 5 Aar, i Talen de Provinciis consularibus anbefaler Statholderskabets Forlængelse, efterat have nogen Tid iforveien skaffet ham Supplicationer paa 15 Dage, Stipendium og 10 Legater. Men hvor-

(56). ledes han er i Klemme mellem sine forrige politiske Grundsætninger og sin nye Ven Cæsar, sees blandt Andet af Maaden, hvorpaa han underretter den fraværende Lentulus Spinther om denne Foranstaltning (*Fam. I, 7*), som om den slet ikke var udgaaet fra ham, i det han føler dybt det Uværdige og Tvetydige i den Rolle, han spiller.

Da Cicero ikke tør angribe de egentlige Aarsager til hans Fald og Ydmygelse, Cæsar og Pompejus, retter han fra nu af i flere Taler ved given Leilighed sine Angreb mod deres Redskaber, Piso, Gabinius, Clodius o. A. Han anmoder Luceius om at skrive hans Consulats Historie, ved hvilken Leilighed han just ikke skal holde sig saameget strængt til den historiske Sandhed (*Fam. V, 12*); angriber Clodius i et anonymt Skrift Edictum Racilii; nedriver ved Hjælp af en Pöbelhob en paa Capitolium opstillet Tavle med Leges Clodiae og støder derved M. Cato, som efter en Lex Clodia har overtaget Sendelsen til Cypren; søger i Begyndelsen af Aaret med stor tilsyneladende Iver at bevirke, at Ptolemæus Auletes's Gjenindsættelse overdrages Lentulus Spinther (*Fam. I, 1—7*), og holder i denne Anledning Talen de Rege Alexandrino; men han er i en slem Klemme mellem Pligten mod Lentulus (*Deus ac parens fortunæ ac nominis mei*) og Frygten for Pompejus, og gjør i Grunden Ingenting, skjönt han ikke glemmer i sine Breve til Lentulus at berømme sin store Iver for ham. Fremdeles holder han Talerne for P. Ascitius, L. Calpurnius Bestia, P. Sestius (frikjendt den 11. Marts), Interrogatio in Vatinius, de Haruspicum responsis, for M. Cispinus, L. Sempronius Atratinus, M. Cælius (i det Væsentlige et blodigt Angreb paa Clodia); de Provinciis Consularibus, der indeholder et haardt Angreb paa L. Piso, Procos. Macedoniae, og A. Gabinius, Procos. Syriæ, og bevirker, at den førstnævnte tilbagekaldes. Senatet har den 15. Mai afslaaet Gabinius en Supplicatio og dermed en

(56.) Triumph, egentlig for at krænke Pompejus; Piso er klogere og sender slet ingen Indberetninger til Senatet, eller i det Mindste holde hans Venner dem tilbage for at spare ham en Ydmygelse. I Övrigt var baade Pisos og Gabinius's Tilbagekaldelse bleven bragt paa Bane allerede Aar 57, men blev da forhindret af Pompejus ved en Tribuns Indsigelse. — Endelig holder Cicero Talen for L. Cornelius Balbus Major (Gaditanus), der ogsaa forsvares af Pompejus og Crassus, og er Cæsars Yndling og Redskab.

Cæsars Kamp i Armorica, medens hans Legater undertvinge andre Dele af det vestlige Gallien

Clodius, valgt den 22. Januar til Ædil samme Aar og derved fri for Milos Klage, anklager strax derefter Milo de vi; Pompejus forsvarer Milo, Crassus Clodius. Forargelige Scener for Retten i Februar i denne Anledning (*ad Qu. Fr. II, 3*). Da Clodius mærker at Pompejus har Udsigt til at blive Consul næste Aar, søger han igjen at komme i Gunst hos ham, fordi han da vil kunne være ham behjælpelig til at inddrive udestaaende Fordringer i Asien, og opnaaer det virkelig, som det synes inden Talen holdes de Haruspicum responsis, ved at angribe Triumvirernes Modstander Consulen Lentulus Marcellinus og M. Cato, hvem Optimaterne efter Ciceros Frafald betragte som deres Forkjæmper.

Pompejus og Crassus forhindre ved Hjælp af Tribunen C. Cato Consularcomitierne for næste Aar; samme C. Cato volder ogsaa i Begyndelsen af Aaret P. Lentulus Spinther og Milo mange Bryderier; Milo spiller ham et Puds med at kjøbe hans Gladiatorer (*ad Qu. Fr. II, 6*).

Cicero ordner i Februar sit Bibliothek. Tullia forloves med Furius Crassipes den 4. April. Atticus gifter sig i Febr. med Pilia.

55 Coss. Cn. Pompeius II, M. Crassus II; de vælges til Consuler efter et Interregnum og voldsomme

(55.) Scener paa Valgdagen, ved hvilke M. Cato og Flere saares. De hindre M. Catos Valg til Prætor og sætte Vatinius's Valg til Prætor igjennem ved de sædvanlige Midler, Vold og Bestikkelse.

Ved en Lex Trebonia, forgjæves bekvæmpet af M. Cato og hans Abekat Favonius, overdrages efter voldsomme Scener Statholderskabet i Syrien til M. Crassus, i Spanien og Africa til Pompejus, begge paa 5 Aar, og ved en anden Lex Trebonia forlænges Cæsars Statholderskab paa 5 Aar. Conferents mellem Pompejus og Cicero paa den Sidstes Cumanum den 22. April (*Att. IV, 9*); Pompejus indvier ved prægtige Skuespil sit Theater, der er bygget som Forhalle til hans Tempel for Venus Victrix (*Fam. VII, 1*); Cicero er Tilskuer for ikke at støde Pompejus, hvem han en Tidlang anseer for den Mægtigste.

Cicero, Pompejus's Jæbroder (*Fam. I, 6*), beklager sig i Breve til Fortrolige bittert over Consulernes Vilkaarlighed; tilbringer den største Deel af Aaret, fjernet fra Statsforretninger, ude paa Landet med Reiser og videnskabelige Arbejder; fuldender i Nov. Bögerne om Taleren (*Att. IV, 13; Fam. I, 9, 23*); et Digt i 3 Böger de temporibus suis (*Fam. I, 9; cfr. Att. IV, 8, B; ad Qu. Fr. II, 9*); holder i Senatet faa Dage for Pompejus's Skuespil Talen mod L. Piso. forhenværende Procos. Macedoniæ, og under Skuespillene selv Talen for L. Caninius Gallus, Pompejus's Creatur.

Forsoning paa Skrømt mellem Cicero og Crassus gives Publicitet derved, at denne i Begyndelsen af Nov., inden han drager til Syrien, spiser hos Cicero paa hans Svigersøn Crassipes's Lyststed.

Clodius ønsker en Legatio til Byzantium eller Pessinus for at inddrive udestaaende Fordringer, Qu. Cicero at sætte Indskrifter paa Bygninger, som han havde opført efter Begivenhederne i 58; Crassus mæg-

(55.) ler Forlig mellem begge, at de gjensidigt ikke maae contraminere disse Planer (*ad Qu. Fr. II, 9*).

Milo, Prætor, gifter sig i Nov. med Fausta, Dictatoren Sullas Datter. A. Gabinius indsætter i Begyndelsen af Aaret for en uhyre Sum Penge Ptolemæus Auletes i Ægypten injussu populi men jussu Pompeji, og, tiltrods for de sibylliske Böger, ved Hjælp af en Hær.

Qu. Cicero bliver Cæsars Legat i Slutningen af April; Cæsars Kamp mod Usipeter og Tenchterer; han gaaer over Rhinen, derpaa til Britannien; overvintrer i Belgien.

54. Coss. L. Domitius Ahenobarbus (Cæsars Fjende), Appius Claudius Pulcher. Cæsars 2det Tog til Brittannien, Eburonernes Opstand under Ambiorix; Qu. Cicero, indesluttet af Nervierne, befries af Cæsar. — Crassus's Rustninger imod Partherne og Plyndringer i Syrien, især i Jødernes Tempel; Cicero forsvarer ham i en Tale i Senatet i Februar, og tilskriver ham et Brev (*Fam. V, 8*), hvori han tilbyder ham et formeligt Forbund, skjönt han i sit Hjerte hadede og foragtede ham (*Att. IV, 13*).

Pompejus bliver tilbage for Roms Porte i den Indbildning at han nu, da han har en Hær, er større end Cæsar, og bestyrer sine Provindser, begge Spanierne, (Africa har han ikke villet modtage) ved sine Legater Afranius og Petrejus; hans Gemalinde Julia og hendes nyfødte Søn dør i September, en Følge af en pludselig Skræk, som hun fik ved de blodige Scener under förrige Aars Valgmöder. Man taler om Dictatur (*Att. IV, 16, 11, 18; ad Qu. Fr. II, 15; III, 4, 7, 8, 9*).

Milo og Clodius ruste sig til at söge Consulatet og Præturet for A. 52; Milo giver Skuespil i Juni, Pompejus er ugunstig stemt imod ham. 4 Candidater om Consulatet for Aar 53 trues med Klage

(54.) for Ambitus; 2 af dem have sluttet en formelig Handel med de fungerende Consuler (*Att. IV, 18*); Cicero udlader sig skarpt i Breve til Fortrolige om deres grændseløse Bestikkelse, men vil dog forsvare dem alle 4, for at de igjen, hvis de blive valgte, skulde forsvare Milo.

Cicero staaer i et udvortes venskabeligt Forhold til Triumvirerne, især Cæsar, med hvem han træder i en formelig Brevvexling, og hvem han i Begyndelsen af Aaret tilsender et Digt, maaske det fra forrige Aar de *temporibus suis*, maaske og snarere et specielt til Ære for Cæsar forfattet*), og fra hvem en Deel af Byttet i Gallien synes at tilflyde ham under Navn af Laan (*Fam. I, 9, 21; Att. V, 1, 5, 6*). Han forsoner sig med sine Fjender med Had og Bitterhed i Hjertet, med Appius Claudius Pulcher, Gabinius, Vatinius o. Fl., og retfærdiggjør sig i denne Anledning, saa godt det vil gaae men med öiensynlig Forlegenhed, med det nödvendige Hensyn til Omstændighederne (*Fam. I, 9; ad Qu. Fr. III, 5, 4*). Han förer Reatinernes Sag mod Interramnerne, holder Talkerne for C. Messius, for Livius Drusus, for **Vatinius** efter Cæsars Anmodning, for M. Æmilius Scaurus, for Cn. Plancius; endelig, for at Forsmædelsens Maal kan blive fuldt, forsvarer han paa Pompejus's Anmodning, efter lang Vægning (*ad Qu. Fr. III, 1, 5*), henimod Slutningen af Aaret for Prætoren M. Catos Domstol **A. Gabinius**, der dömmes *Repetundarum*, men har i 2 foregaaende Sager vidnet imod ham, dog med Forsigtighed for ikke at støde Pompejus; og som Anhang hertil forsvarer han C. Rabirius Postumus for Deelagtighed i Gabinius's Affairer Pompejus's og Cæsars Venskab var ham et dyrt Venskab!!!

*) I et Brev til sin Broder (*ad Qu. Fr. III, 1, 4*) siger han, at han har kasseret et paabegyndt Digt til Cæsars Ære; men henimod Slutningen af Aaret faaer han dog paa sin Broders gjentagne Begjering et saadant færdigt (*ad. Qu. Fr. III, 9, 6*).

(54.) En Deel af Aaret lever han paa Landet, beskæftiget med videnskabelige Arbejder; skriver om Sommeren paa sit Cumanum paa sine Bøger om Staten, som han synes at have fuldendt Aar 52 (*Fam. VII, 1*); modtager en Legatio hos Pompejus ved Aarets Ende (*Att. IV, 18*), men bliver efter Cæsars Önske hjemme; giver Tiro fri (*Fam. XVI, 16*); er i Forening med Oppius Cæsars Agent ved Anlæggelsen af hans Forum (*Att. IV, 16*), hvortil alene Byggepladsen koster 60 Millioner Sestertser, og ved Opførelsen af Septa af Marmor paa Marsmarken.

53. Coss. Cn. Domitius Calvinus, M. Valerius Messalla Niger. De tiltræde først i Aarets 7de Maaned, da Comitierne havde været forstyrrede ved Ambitus. Tribunerne, navnlig Luccejus Hirrus, foreslaae under Interregnerne Pompejus til Dictator; M. Catos stærke Opposition afnöder Pompejus den Erklæring, som Ingen troer, og Ingen har Grund til at troe, at han i intet Tilfælde vil modtage Dictaturet, medens han arrangerer Alt paa bedste Maade for at være uundværlig til næste Aar, uden at kunne ahne, at Lykken endnu engang vilde tilsmile ham og ved et saa simpelt Redskab som en gemeen Gladiator befrie ham med et Slag baade for Clodius og Milo, Mænd der hver for sig, deres moralske Værdighed eller Uværdighed uberegnet, besadde mere Kraft i deres lille Finger end Pompejus **Magnus** i hele sin Krop.

Milo, P. Plautius Hypsæus, Qu. Metellus Scipio, Scaurus o. Fl. søge Consulatet, P. Clodius Præturet for næste Aar; vilde Partikampe i dette og næste Aar med bevæbnede Bander; især imellem Milo og Clodius.

M. Antonius, der først har tjent i Syrien og Ægypten under Gabinius, og derefter fra Aar 54 i Gallien under Cæsar, kommer derfra med Aurbefaling af Cæsar og søger endnu ganske beskedent Quæsturet understøttet af Cicero.

(53.) Cicero understøtter Milos Ansøgning om Consulatet, for at denne som Consul skal beskytte ham, dersom Clodius skulde blive Prætor; og kommer ved denne Leilighed i Livsfare paa Via sacra ved et Angreb af Clodius Bande; M. Antonius vil til Gjennjæld for Ciceros Understøttelse dræbe Clodius. — Ciceros Breve til Curio, Curio meus, som siden ægtede Clodius's Enke Fulvia, om at understøtte Milo (*Fam. II, 6*); hans Tale i Senatet de ære alieno Milonis i Slutningen af dette eller Begyndelsen af næste Aar.

Crassus's uheldige Tog imod Partherne; hans Søn P. Crassus fælder. Cicero Augur ved Cooptation i P. Crassus's Sted. C. Luccejus Hirrus er Ciceros Medbeiler til Auguratet.

• Cæsar undertvinger alle de oprørske Stater i Gallien og gaaer anden Gang over Rhinen.

52. **Cn. Pompejus** vælges den 25. Febr. til **Consul uden Collega** med Fuldmagt til at hverve Tropper, efter et langt Interregnum; han tager den 1. August **Qv. Cæcilius Metellus Scipio** til Collega, efterat have ægtet hans Datter Cornelia; M. Antonius Quæstor hos Jul. Cæsar.

Denne fra al Lov og Vedtægt afvigende Omstændighed, at den romerske Stat i Begyndelsen af Aaret ingen Consuler havde og siden kun een, finder sin Forklaring i Milos Proces, der dels derfor, dels som et mærkeligt Bidrag til en Skildring af den romerske Stat paa en Tid, hvori der var Mere end something rotten i den, kræver en mere detailleret Udvikling. Heldigviis rækker Asconius os her Haanden med større Udførlighed og Nøiagtighed end ellers*).

Den Handling, som ligger til Grund for Milos Proces; er en Scene af det store Drama, hvori Pom-

*) Cfr. Osenbrüggens Fremstilling af denne Begivenhed i hans Indledning til Ciceros *Miloniana*.

(52.) peius og Cæsar spillede Hovedrollerne. Saa høie Planer som disse nærede Milo og Clodius ikke, men de besadde Mod og Midler til at sætte deres egne vilde Planer igjennem uden ubetinget at slutte sig til Nogen af Magthaverne, til hvilke de derfor, som vi have seet, afvejlende stode i fiendtligt eller venskabeligt Forhold, alt eftersom de krydsede eller befordrede hines Hensigter, i det de forfulgte deres egne Planer. I den Periode, som gik nærmest forud for Clodius's Død, var han i Fred med Pompejus. Alene-af denne Grund var en god Forstaaelse mellem Milo og Pompejus umulig. Pompejus frygtede desuden Milos vilde Mod saameget mere, som denne havde Udsigter til at opnaae Consulatet for Aaret 52. Hans Medbeilere, der understøttedes af Pompejus, vare især P. Plautius Hypsæus og Qu. Metellus Scipio. Clodius søgte Præturet for samme Aar. Skjøndt han altsaa egentlig ikke var Milos Medbeiler, indsaae de dog begge Umuligheden af at kunne bestaae ved Siden af hinanden som Consul og Prætor, og opbøde gjensidigen alle Midler, Bestikkelser, Rænker og aabenbar Vold, for at hindre hinandens Valg. Begge havde de store Gladiatorbander og Pöbelhobe i deres Sold, der daglig leverede blodige Kampen i Roms Gader. Den nærmeste Følge heraf var, at Valgcomitierne ikke kunde komme istand, og at Staten ved Begyndelsen af Aaret 52 hverken havde Consuler eller Prætorer. Clodius, som nok vilde have et heelt Aar til sit Prætur, opgav nu for denne Gang sin Ansøgning og anvendte al sin Magt for at hindre Milos Valg og understøtte hans Medbeilere. Milo ønskede Valgcomitierne holdte snarest muligt; thi paa Grund af uhyre Bestikkelser troede han sig vis i sin Sag: ved pragtfulde Skuespil og store Largitioner til Folket havde han tilsat hele sin betydelige Formue og endog gjort uhyre Gjæld. Men Valgcomitierne hindredes bestandigt, foruden af Clodius, tillige af Folketribunen T. Munatius Plancus Bursa og især af Pompejus, dels fordi han

(52.) var Svigersön til Qu. Metellus Scipio, deels og endnu mere fordi det laa i hans Politik at see Urolighederne og Forvirringen i Staten bragt til det Punkt, at Staten ingen anden Udvei havde end at kaste sig i hans Arme: saaledes troede han at være vis paa Seieren over Cæsar. Han og T. Munatius Plancus hindrede derfor bestandigt Udnævnelsen af en Interrex til at holde Valgcomitierne. Saaledes stode Sagerne, da en Katastrofe indtraf.

Den 18. Januar reiste Milo ad den appiske Vei til sin Födeby Lanuvium, hvor han var Dictator, for næste Dag at vælge en Flamen for Juno Sospita. Noget ud paa Eftermiddagen stöder Clodius sammen med ham paa Veien lidt ovenfor Bovillæ, i Nærheden af et Capel for Bona Dea. Han kom fra Aricia fra en Forhandling med Decurionerne, og var tilhest, ledsaget af 30 bevæbnede Trælle. I hans Følge var en romersk Ridder, C. Cassinius Schola, samt P. Pomponius og C. Clodius („de plebe novi homines“). Milo sad i en Reisevogn tilligemed sin Gemalinde Fausta samt en af sine Venner M. Fufius. En stor Mængde Trælle af begge Kjøn ledsagede ham, deriblandt ogsaa Gladiatorer, navnlig to velbekjendte, Eudamus og Birria, som sluttede Toget. Hovedpersonerne passere hinanden stiyt forbi. Men Eudamus og Birria kunde efter deres Gladiatorære ikke være bekjendte, at Alt skulde gaae saa fredeligt af uden saameget som en lille Skandale og gave Clodius's Folk et Par Hilsener med paa Veien som Tak for sidst. Da Clodius, der ikke var Manden til at undgaae en Kamp, vendte sig om med truende Mine, stöde Birria ham et Spyd gjennem Skulderen. Nu blev Kampen almindelig, medens Clodius, svømmende i sit Blod, af sin Rideknægt blev baaren ind i et nærliggende Værtshuus.

Da Milo erfarede at Clodius var saaret men bragt i Sikkerhed, saae han strax, at dette vilde blive ham en dyr Historie, hvis Clodius blev i Live, og gjorde

(52.) i en Hast den Beregning, at hvis han dræbte ham, vilde han dog altid have nogen Fornöielse deraf, om han ogsaa bag efter skulde lide sin Straf. Han giver da Ordre til at storme Værtshuset; hans Folk bleve ved denne Leilighed anførte af en vis M. Saufeius. Clodius var bragt i Skjul, men blev funden, kastet ud og dræbt med mange Saar. Hans Lig blev liggende paa Veien, da hans Trælle vare deels dræbte, deels haardt saarede. En Senator S. Tedijs, som tilfældigt kom reisende til Byen fra sit Landsted, lod Liget i en Bærestol bringe til Rom, hvor det ankom kort før den 1ste Time af Natten (Bovillæ laa omtrent 2 geographiske Mile fra Rom) og under en uhyre Sammenstimling af Pöbel blev lagt til Skue i Atrium af Clodius's Huus paa Palatium. Hans Gemalinde Fulvia viste de Tilstedeværende hans Saar og ophidsede dem ved sine heftige Klager.

Næste Dag fandt et endnu voldsommere Pöbelopløb Sted, ledet af Folketribunerne T. Munatius Plancus og Qu. Pompejus Rufus. Pöbelen bar Liget blottet, saa at Saarene kunde sees, hen paa Forum og satte det ned foran Talerstolen, hvorfra begge Folketribunerne holdt ophidsende Taler til Folket. Derpaa bar Pöbelen under Anförsel af en Libertinus, S. Clodius, en Scriba, bekjendt fra P. Clodius's Tribunat, Liget ind i Curien (Curia Hostilia) og brændte det der paa et Baal af Borde, Bænke, Tribunaler og Protocoller. Ilden greb videre om sig og fortærede den ældgamle ærværdige Curie og Endeel af den tilstødende Basilica Porcia. Da imidlertid M. Lepidus var udnævnt til Interrex, stormede Pöbelen, forstærket ved P. Plautius Hypsæus's og Qu. Metellus Scipios Tilhængere, hen til hans Huus og forlangte Valgcomitier, idet man stolede paa at Milo nu ikke mere kunde komme i Befragtning. Og da M. Lepidus vægrede sig, maatte han i de 5 Dage, hans Embede varede, udholde en formelig Beleiring, der endte med at

(52.) man sprængte Porten, trængte ind, slog Alt istykker, kastede hans Ahners Billeder paa Jorden og övede alle mulige Excesser, indtil endelig en Bande Milonianer kom til og frelste ham. Ogsaa Milos Huus var imidlertid blevet bestormet af en Bande Clodianer, som dog blev drevne tilbage. Efter Stormen paa Lepidus's Huus begav Sværmen sig til Libitinas Tempel, tog Fasces fra Gudindens Lectus og bar dem i et larmende Optog til Scipios og Hypsæus Huus, og derpaa til Pompejus, som opholdt sig paa sit Lyststed udenfor Porten, og udraabte ham snart til Consul, snart til Dictator. Men det var ikke paa denne Maade at Pompejus vilde have sit inderligste Önske opfyldt.

Disse Begivenheder, især Curiens Brand, havde hos alle bedre Borgere opvakt langt større Uvillie end Clodius's Mord. Dette undgik ikke Milo og han troede igjen at kunne optage sine Planer. Istedetfor at gaae i frivilligt Exil, som hele Rom havde ventet, kom han, efterat have fortsat sin Reise til Lanuvium og opfyldt sine Pligter der som Dictator, tilbage til Rom samme Nat som Curien brændte, og fortsatte sine Bestræbelser for at opnaae Consulatet, ganske som om Ingenting var passeret, og understötte sin Ansögning ved at uddele til hver Borger tribusviis 1000 As. Nogle Dage derefter foranstaltede Folke-tribunen M. Cælius en Folkeforsamling for Milo og talte ved denne Leilighed ogsaa selv til Gunst for ham. Begge gav de Sagen det Udseende, som om Clodius Drab havde været Nödværge. Denne Forsamling blev i Övrigt forstyrret af Folketribunerne af det modsatte Parti.

I denne Tid valgtes den ene Interrex efter den anden, men Consularcomitierne bleve bestandigt forhindrede eller forstyrrede af Candidaternes bevæbnede Bander. Saaledes var Sagen endelig kommen til det Punkt, som Pompejus önskede: Senatet saae ingen anden Udvei end at overdrage ham og, for et

(52.) Syns Skyld, Interrex og Folketribunerne en extraordinair Myndighed med den sædvanlige Formel: Videre etc. Tillige bemyndigede man Pompejus til at udskrive Tropper over hele Italien, hvilket Hver han udførte med den største Hurtighed for at være understøttet af en respektabel ydre Magt.

Nu begyndte Forberedelserne til Proces mod Milo. To Brodersønner af P. Clodius, der begge hed Appius Claudius, begjerede hos Pompejus, at Milos og hans Gemalindes Trælle maatte udleveres dem til pinligt Forhør. Samme Begjering gjorde de to Valerier, Nepos og Leo, samt L. Herennius Balbus. I Modsætning hertil fordrede M. Cælius P. Clodius's og hans Ledsageres Trælle udleverede; ligeledes forlangtes de Trælle, som tilhørte Milos Medsøgere. Milos Forsvarere ved denne Forhandling vare Qu. Hortensius, M. T. Cicero, M. Marcellus, M. Calpurnius, M. Cato, Faustus Sulla. Kun Hortensius talte nogle faa Ord og beraabte sig paa, at de man forlangte udleverede vare frie Folk og kunde altsaa ikke lægges paa Pinebænken; Milo havde frigivet dem strax efter Katastrophen, fordi de havde reddet hans Liv.

Imidlertid begyndte Sagen at see betænkkelig ud for Milo. Omtrent 30 Dage efter Mordet yttrede Qu. Metellus Scipio i Senatet, at det var usandt hvad Milo anførte til sit Forsvar, at han ved et lumsk og uventet Overfald af Clodius var bleven tvungen til Nødværge, da netop det Modsatte var Tilfældet: Clodius's Reise havde fundet Sted i et lovligt Ærende, og han havde kun havt 26 Trælle med sig; Milo var ganske pludselig, efterat Senatsforsamlingen var hævet, draget ham imøde med 300 Mand og havde overfaldet ham og saaret ham uden nogen Anledning fra Clodius's Side; Værtshuset, hvor han var bragt ind halv død, havde han ladet storme, Clodius slæbe ud og myrde midt paa Landeveien og taget hans

(52.) Signetring fra ham; derfra havde han begivet sig til Clodius's Landsted ved Alba, hvor han hørte at Clodius's lille Søn befandt sig; og da Barnet ikke blev fundet, mishandlet Trællen Halicor paa den umenneskeligste Maade og dræbt Forvalteren og 2 andre Trælle; derefter havde han ladet uddele tribusviis 1000 As af laante Penge til hver Borger for at neddysse Rygterne om disse Voldsomheder.

Denne vistnok overdrevne, offentlig i Senatet givne Fremstilling maatte gjøre Milo megen Skade, da man efter hans bekjendte voldsomme Charakter kunde have al Grund til at ansee den for troværdig. Milo mærkede nok, at hans Actier begyndte at dale, og søgte om muligt at vinde en Støtte i Pompejus: han lod ham gjøre det Tilbud, „at da Pompejus interesserede sig for sin forrige Quæstor Hypsæus, vilde han, hvis han ønskede det, frafalde sin Ansøgning.“ Men nu var der Intet at vinde ved en Forbindelse med Milo, og Pompejus viste ham kold og fornem tilbage: „for ham kunde Enhver søge eller ikke søge efter eget Behag“; og han bad sig forskaanet for lignende Tilbud og Spørgsmaal for Fremtiden. Da Milo tænkte paa at gjøre Pompejus sin personlige Opvartning paa hans Lyststed, hvor han havde forskandset sig som i en ordentlig Leir og omgivet sig med stærke Vagter, blev det ham betydet, at hans Visit ikke vilde blive modtaget; og Pompejus lod, for at retfærdiggjøre sig, udsprede overalt, at Milo tragede ham efter Livet; ja een gang ophævede han pludseligt en Senatsforsamling under Foregivende af at han frygtede for Milos Komme. I næste Senatsforsamling beskyldte endog P. Cornificius Milo for at have en Dolk skjult under sin Tunica: Milo tog Tunicaen tilside, og det viste sig at Beskyldningen var falsk, men Pompejus's Stemning mod Milo blev derfor ikke bedre.

Tilfældigviis eller ved snilde Manoeuvrer blev

(52.) den Idee meer og meer almindelig udbredt, at det eneste Middel til at frelse Staten var at udnævne Pompejus til Dictator. Under disse Omstændigheder havde han upaatvivlelig kunnet tiltage sig Dictaturet uden synderlig Modstand; men han, Hovedet for Optimaterne, som han i Övrigt elskede ligesaa lidt som de ham, maatte holde sig saa nogenlunde indenfor Forfatningens Grændser og lade sig overdrage Magten ad lovmæssig Vei; Navnet Dictator kunde foranledige en ubehagelig Sammenligning med Sulla, som man havde i temmelig frisk om just ikke kjærlig Erintring; man fandt det raadeligere, ogsaa for Cæsars Skyld, som fra Gallien holdt et vaagent Öie med Rom, at gjøre Pompejus til Consul uden Collega, hvorved han i Grunden skjönt ikke i Formen fik samme Magt uden det odiöse Navn; og i Overensstemmelse med et Senatsdecret efter Forslag af M. Bibulus blev Pompejus den 25. Febr., efterat der umiddelbart efter den 23. Febr. havde været indskudt en Skudmaaned, af Interrexen Servius Sulpicius udnævnt til Eneconsul og tiltraadte strax sit Embede.

3 Dage efter fremlagde han 2 nye Lovforslag i Senatet, de ambitu og de vi, navnlig med Hensyn til Mordet paa den appiske Vei, Curiens Brand og Bestormelsen af Interrexen M. Lepidus's Huus. I Övrigt kunde Milo ogsaa være bleven sat under Anklage efter de ældre Love, Lex Plotia de vi eller Lex Cornelia de sicariis. For begge Forbrydelser bestode der dengang Quæstiones perpetuæ med een Quæstor for et heelt Aar; men det var ikke uden Exempel at oprette som her en extraordinair Quæstio for et specielt Tilfælde i urolige Tider. Senatet havde först villet, at der skulde quæri veteribus legibus, tantummodo extra ordinem o: at Milos Sag, medens Sagerne ellers foretoges i den Orden, hvori Klagerne vare forebragte, skulde foretages strax og för de allerede tidligere anhänggjorte. Men efter

(52.) en kort Debat antages Pompejus's Forslag, hvis væsentligste Afvigelse fra de ældre bestod i, at der til Quæsitör skulde vælges en Consular, Straffen skjærpes og Procesgangen forkortes: i 3 Dage skulde Vidnerne afhøres: den 4de (eller 5te) Dag Talerne holdes af begge Parters Sagførere, saaledes at Klageren indrømmedes 2 og den Anklagede 3 Timer; og endnu samme Dag Dommen fældes.

Folketribunen M. Cælius opponerede forjæves mod disse Lovforslag som privilegia, og Modpartiet med Folketribunerne T. Munatius Plancus og Qu. Pompejus Rufus i Spidsen bearbejdede paa alle mulige Maader den offentlige Mening til Skade for Milo. Saaledes f. Ex. lode de en vis M. Æmilius Philemon, en Libertinus, forklare i en Folkeforsamling, at han tilligemed 4 andre Frie, som tilfældigviis vare blevne Vidner til Mordet, vare i 2 Maaneder blevne holdte indespærrede paa et af Milos Lyststeder; og en Triumvir capitalis, at en af Milos Trælle, Galata, der sad arresteret hos ham som Deeltager i Mordet, var ved Vold bleven befriet af M. Cælius, for at Milo kunde frigive ham. Og Folkets og Pompejus's Had ramte ogsaa Cicero, fordi han med saastor Iver tog sig af sin Ven Milos Forsvar; og man søgte ved allehaande Trusler og Machinationer at faae ham til at afstaae herfra. Men Cicero viste her en Standhaftighed, der forsoner os med den Vankelmødighed og Charaktersvagthed, som han ellers ofte viste

Til Quæsitör ved Retten de vi valgtes Consularen L. Domitius Ahenobarbus, ved Retten de Ambitu A. Torquatus. Milo blev anklaget de vi Lege Pompeja af de 2 unge Appii Claudii, af de Samme de ambitu, fremdeles af C. Cetheus og L. Cornificius endnu engang de vi lege Plotia, og af P. Fulvius Neratus de sodaliciis, for Deeltagelse i forbudte politiske Forbindelser eller Clubber. Her angaar os kun den første Sag. Da der endnu ingen

(52.) Prætorer vare udnævnte, maatte Pompejus som Eneconsul foretage Valget af Dommere (lectio judicum), af hvilke i Aarets Løb Dommere kunde tages ved Lodkastning til de enkelte Judicia (sortitio judicum). Han valgte i Alt 360 Dommere (judices selecti) af alle 3 Ordines, Senatorer, Riddere og Skatkammertribuner. Af disse bleve i Milos Sag de vi ifølge Loven 81 udtagne ved Lodkastning efterat Vidneforhøret var endt, altsaa den 4de (eller 5te) Dag; og efterat Talerne vare holdte af begge Parter, umiddelbart för Dommerne skulde skride til Votering, havde begge Parter Ret til at rejcere 5 af hver Stand, saa at der blev 51 tilbage til at votere.

Milo mödte i Retten ifølge Domitius Ahenobarbus's Ordre den 4. April. Her androg nu den ældste af de 2 Appier paa, at Milo skulde udlevere 54 Trælle til pinligt Forhör, og Domitius tog hans Paastand til Følge uagtet Milos Indsigelse at disse Personer ikke længere vare i hans Magt. Derpaa bleve Vidnerne citerede. Den første Dag optraadte C. Cassinius Schola som Vidne mod Milo. Da M. Marcellus benyttede den Tilladelse, som den romerske Rettergang gav Parterne, at examinere hinandens Vidner, om man ved Krydspørgsmaal kunde indvikle dem i Modsigelser, og begyndte at rette nogle Spørgsmaal til dette Vidne, opløftede den clodianske Bande, som fyldte Forum, saa vilde og truende Hyl, at Domitius maatte tage M. Marcellus op paa sit Tribunal, og endog Milo selv anmodede Domitius om at sørge for en Sikkerhedsvagt. Medens dette forefaldt, sad Pompejus ved Ærariet ved Enden af Forum; ogsaa han begyndte at frygte for Clodianernes Voldsomheder og lovede de næste Dage at ville möde med en Vagt, hvilket han ogsaa gjorde. Dette holdt Clodianerne i Ave, og Vidneforhørerne gik de næste Dage for sig uden Skandale. De faldt for størstedelen ugunstigt ud för Milo. Mange af dem, som boede i Bo

(52.) villæ, aflagde Vidnesbyrd i Sagen, at Værtshuset var blevet stormet, Værten dræbt og Clodius's Lig slæbt ud paa Landeveien. Vestalinderne i Alba bevidnede, at en ubekjendt Qvinde var kommen til dem, for paa Milos Vegne at opfylde et Løfte i Anledning af Clodius's Død. Tilsidst optraadte Clodius's Svigermoder Sempronia, en Datter af Tuditanus, og hans Gemalinde Fulvia, og gjorde et stærkt Indtryk paa de Tilstedeværende ved deres Taarer og Klager. M. Marcellus, Cicero, og Milo selv udspurgte Vidnerne. Da Retten blev hævet ved den 10de Time, talte T. Munatius Plancus til Folket og opfordrede det til at indfinde sig næste Dag i Masse for at hindre Milos Frifindelse, og lydeligt yttre deres Forbittrelse, naar Dommerne skrede til Afstemningen.

Den næste Dag, den 8. April, vare alle Tabernæ i hele Byen lukkede; Pompejus besatte Forum og alle Tilgange med stærke Militairmasser; selv tog han sit Sæde ligesom de forrige Dage foran Ærariet omgivet af sin Garde Tidlig om Morgenen foretoges Valget af Dommerne ved Lodkastning. Ved den anden Time begyndte Anklagerne at tale, nemlig den ældste Appius, M. Antonius, og P. Valerius Nepos: Gravstille herskede over hele Forum. De talte efter Lovens Forskrift i 2 Timer, Cicero alene svarede dem. Da han traadte op, brød Clodianernes Forbittrelse, som ikke engang Frygten for de stærke Militairmasser kunde holde i Skranker, ud i saa vilde og truende Skrig, at han tabte Fatningen og ikke talte saa godt, som han pleiede. Imidlertid blev den Tale, som han holdt, optegnet af Hurtigskrivere og var endnu til paa Neros Tid; den Tale, som vi have, udarbejdede og udgav han siden. De Fleste af Milos Venner havde meent, at man maatte grunde hans Forsvar paa den Paastand, at Clodius's Drab var gavnligt for Staten. Men Cicero vidste af dyrekjøbt Erfaring, hvad det havde at betyde at dræbe en romersk Borger uden Lov og Dom.

(52.) og meente medrette, at man vel torde fordømme en Borger til Statens Bedste, men ikke dræbe ham uden Dom. Han valgte derfor en anden Vei: Da Anklagerne havde paastaaet, at Milo havde efterstræbt Clodius, og da denne Paastand var falsk (thi Kampen var opstaaet tilfældigt, og Milo havde ingen Grund til at vente at træffe Clodius paa denne Reise), paastod han i Modsætning hertil, at det var Clodius som havde efterstræbt Milo, og at denne havde dræbt Clodius i lovligt Selvforsvar og af Nødvæge. — Det Sande ved Tingen var, at Kampen opstod tilfældigt, uden at Nogen af dem just havde havt det til Hensigt. Men det var notorisk, at de begge ofte havde undsaagt hinanden (endogsaa Cicero antyder dette om Milo flere Steder i sine øvrige Skrifter, og i Talen selv udhæver han det om Clodius); og ligesom Mistanken paa den ene Side maatte hvile paa Milo paa Grund af det større Antal Trælle i hans Følge, saaledes var paa den anden Side Clodius og hans Følge bedre rustet og forberedt paa et Angreb

Milo blev dømt skyldig med en Majoritet af 38 Stemmer mod 13; thi Dommerne syntes at antage, at Clodius i Begyndelsen var blevet saaret uden Milos Vidende, men de havde ogsaa overbeviist sig om, at han, efterat han var bleven saaret, blev dræbt paa Milos udtrykkelige Befaling, hvilket Cicero rigtignok nægter. Faa Dage efter gik Milo i frivilligt Exil til Massilia, og blev fraværende dømt skyldig i alle de andre Sager, som vare reiste imod ham. Hans Eiendomme bleve paa Grund af den uhyre Gjæld, hvormed de vare behæftede, solgte for $\frac{1}{4}$ Deel af Værdien. Frivilligt Exil for at undgaae en Dom eller Capitalstraf medførte nemlig Formuens Confiscation, hvormed Kjøberen maatte overtage den paa Eiendommen hvilende Gjæld. Endeel af Milos Eiendomme kjøbte Cicero under et fremmed

(52.) Navn og havde senere Ubehageligheder deraf (*Fam. VIII, 3; Att. V, 8; VI, 4, 5.*).

M. Scaevola, Anføreren for Milos Folk ved Stormen paa Værtshuset, blev nogen Tid efter frikendt med svag Majoritet, forsvaret af Cicero. Hadet mod Clodius reddede ham, da han desuden var en altfor ubetydelig Person til at fordømmes af politiske Grunde, der upaatvivleligt i Sagen mod Milo selv gjorde et betydeligt Udslag. Sextus Clodius, Lederen for det Opløb, hvorved Curien brændte, blev fordømt med en stor Majoritet; ligeledes adskillige mindre betydelige Deeltagere. Qu. Pompejus Rufus anklages af M. Caelius, Munatius Plancus af Cicero efter Tribunatets Udløb; begge fordømmes (*Fam. VII, 2*). M. Aemilius Scaurus (ogsaa denne Gang forsvaret af Cicero), Hypsæus, Memmius dømmes for Ambitus; men Klagen for Ambitus mod Qu. Metellus Scipio bliver slaaet ned ved et Magtsprog af Pompejus. — 2 Taler af Cicero for hans senere Svigersøn P. Dolabella.

Pompejus, hvem Partherne have gjort den Tjeneste at befrie ham for M. Crassus, og som ikke mere er i Klemme mellem Clodius og Milo, viser tydeligere sine Planer og sit Had mod Cæsar; han lader Senatet fornye det Decret, at ingen Consularis eller Prætorius maa overdrages en Provinds før efter 5 Aars Forløb, en Foranstaltning, der aabenbart er stilet mod Cæsar, hvis han skulde blive Consul. Desuagtet lader Pompejus sig Statholderskabet i Spanien forlænge paa 5 Aar, sin Hær der forøge med 2 Legioner og en uhyre Sum af Ærariet anvise til Stipendium. Men han opnaaer ikke sin egentlige Hensigt; thi da M. Caelius, understøttet af Cicero (der er i Klemme mellem begge Partier, skjönt han i en senere Tid nægter at have understøttet dette Andragende), gjør det Forslag, at Cæsar fraværende maatte søge Consulatet, tager Pompejus

(52.) Scilene ind og approberer udtrykkelig i en Lex dette Privilegium (*Att. VIII, 3.*). Senatet tilkjender Cæsar Supplicationes paa 20 Dage, efterat han har dæmpet en almindelig Opstand af hele Gallien ved de blodige Kampe ved Avaricum, Gergovia, Alesia.

M. Crassus's Quæstor C. Cassius Longinus modstaaer i Syrien Partherne og vender hjem til Rom i Begyndelsen af Aaret 50.

Efter Fuldendelsen af Bøgerne om Staten begynder Cicero, sandsynligviis i Sommeren, i dette Aar paa sine Bøger om Lovene, som dog maaske først langt senere udgaves. Maaskee har han samtidigt med Skriftet om Lovene udgivet et Skrift om en dermed beslægtet Materie: de jure civili in artem redigundo 2: den romerske Civilrets System.

51. Coss. Ser. Sulpicius Rufus, M. Claudius M. F. Marcellus. Den Sidstes forgjæves Bestræbelser for at faae Cæsar afløst for Tiden; Senatsdecret desangaaende i Slutningen af Sept. (*Fam. VIII, 8.*) Galliens fuldstændige Erobring.

Cicero nødes paa Grund af Senatsdecretet fra forrige Aar om Proviadserne, meget imod sin Villie, til at overtage Statholderskabet i Cilicien, medens Bibulus overdrages Syrien. Han afreiser fra Rom i Begyndelsen af Mai, tager sin Broder til Legat, bliver ved 3 Dages Conference 18.—20. Mai i Tarent med Pompejus gunstig stemt mod denne og vundet for hans Anskuelse efter at have i lang Tid staaet paa en spændt Fod med ham (*Att. V, 5—7; Fam. II, 8*); kommer den 25. Juni til Athenen, hvor han højlig feteres indtil sin Afreise den 6. Juli; lander efter en lang Søreise den 22. Juli ved Ephesus; ankommer til Laodicea og tiltræder sit Embede den 31. Juli.

Den største Deel af August Maaned anvender han paa Retspleien i de vigtigste Stæder i Provindsen;

(51). hans Formand Appius Claudius gjør ham mange Bryderier. Hans Foranstaltninger til at sikkre den unge Kong Ariobarzanes Thronen; hans Operationer i Sept.—Dec. mod Partherne og Beboerne paa Amanus, hans Seier over Eleutherocilicerne i Pindenissus; Hæren hilser ham som Imperator i Midten af October. Hans Ulyst til at see sit Statholderskab forlænget og hans comiske Frygt for Partherne.

Han viser selv stræng Uegennyttighed i Provindsen og fordrer det Samme af sine Undergivne. Dog maa han stundom for sine Venners Skyld, der plage ham med uforskammede Begjeringer, afvige fra sin Grundsætning, ikke at ansætte Negotiatores som Præfecti o: betroe dem Retspleien i de forskjellige Distrikter. M. Cælius, som beretter ham alle slags Nyt, politisk og Bynyt, især Chronique scandaleuse fra Rom, forlanger Pantherdyr og en formelig Skatteudskrivning af Byerne til sine Skuespil; Publicanerne komme ofte med uforskammede Fordringer, men de maae ikke stødes for Hovedet; selv Atticus forlanger Begunstigelser for sig og sine Venner. Provindsen er udsuget af hans Forgængere*); overalt Jammer og Nöd, som han søger at afhjælpe ved stræng Retfærdighed, Klogskab og Uegennyttighed, idet han ikke engang tager hvad Lex Julia tillader ham. Og dog kan han ved sin Afreise deponere hos Publicanerne i Ephesus 2,200,000 Sestertser som Overskud af eet Aars lovlige Indtægt (*Fam. V, 20*), som i Övrigt Pompejus strax ved Borgerkrigens Begyndelse sætter sig i Besiddelse af. Ciceros

*) Cyprierne have för betalt 200 attiske Talenter aarligt for at blive fri for Indkvartering om Vinteren (*Att. V, 21*); Kong Ariobarzanes betaler Pompejus 33 attiske Talenter i maanedlig Rente, hvilket ikke engang er hele Renten; og er desuden M. Brutus en betydelig Sum skyldig, af hvilken han i eet Aar betaler 100 Talenter i Afdrag (*Att. VI, 1, 3*).

(51). Forhold i den gemene Handel med Aagerkarlen Scaptius eller egentlig M. Brutus, hvem Atticus anbefaler (*Att. V, 21; VI, 1—3*); Cicero tilsteder her og ellers kun 12 Procent, Brutus tager 48 Procent og Renten Rente.

50. Coss. L. Æmilius Paulus, C. Claudius C. F. Marcellus. M. Cælius Ædil. Den første Halvdeel af Aaret er Cicero beskjæftiget med Retspleien og Administrationen; han erholder en Supplicatio, især modsagt af M. Cato (*Att. VI, 6—9; VII, 1, 2; Fam. XV, 4—6*); overgiver Statholderskabet den 30. Juli til sin Quæstor C. Cælius, afreiser fra Ephesus den 1. Oct., kommer til Athen den 14. Oct., efterlader Tiro syg i Patræ, kommer til Brundisium den 25. Nov. og til Rom den 4. Januar næste Aar.

Dolabella anklager i Januar Appius Claudius de Majestate efter hans Tilbagekomst fra Cilicien; han bliver ogsaa anklaget for Ambitus, men frikjendes for begge Dele. Pompejus interesserer sig ved denne Leilighed for Appius, og Cicero er, uagtet det forrige spændte Forhold imellem dem, Deprecator for ham i Anledning af Dolabellas Anklage (*Fam. II, 13; III, 10—12; VIII, 6*). Tiberius Nero, Fader til Keiser Tiber, har forlangt Tullias Haand, hvis Forbindelse med Crassipes synes efter kort Tids Forløb at være bleven mindelig hævet; men Terentia giver hende paa egen Haand (?) til Dolabella. Spændt Forhold mellem Cicero og Terentia i denne Anledning; Cicero føler sig generet ved Forbindelsen med Dolabella netop under disse Omstændigheder og undskylder sig saa godt han kan hos Appius (*Fam. III, 12*).

Appius Claudius Pulcher og L. Calpurnius Piso, de sidste af Folket valgte Censorer, just ikke de bedste Repræsentanter for Dyd og gode Sæder, ud-

- (50). stöde C. Sallustius af Senatet; han indsættes siden igjen af Cæsar. M. Cælius anklages af en af Appius's Redskaber for unaturlig Vellyst lege Scantinia; til Gjengjæld anklager han ganske freidigt Appius for det Samme (*Fam. VIII, 12, 14*). Hortensius döer i Juni, M. Antonius Augur i hans Sted til Trods for Aristokraterne, der stille Consularen L. Domitius Ahenobarbus, Cæsars Fjende, som Candidat (*Fam. VIII, 13, 14*).

Borgerkrigen synes uundgaaelig; Cæsar vil ikke afskedige sin Hær; Tribunen C. Curio er især virksom for ham. Cæsar søger at vinde Cicero; denne er tvivlraadig om han skal følge Pompejus eller Cæsar; han er tilbøielig til Eftergivenhed imod Cæsar, da man allerede har ladet ham blive for mægtig, og frygter Proscriptioner, hvis det kommer til Krig og Cæsar seirer. Han har en Sammenkomst med Pompejus paa 2 Timer den 10. Dec. og en anden den 27. Dec. paa en heel Eftermiddag; föler sig generet ved at have modtaget Laan af Cæsar, og er i Grunden ligesaa generet ved sit inderlige Önske at erholde en Triumph; endelig erklærer han sig for Pompejus, og beklager at M. Cælius gaaer over fra Optimaterne til Cæsar (*Att. VII, 3—11*). Cæsar fratages 2 Legioner under Paaskud af Partherkrigen (*Att. VII, 13*); hele Staten lader bede for Pompejus, da han ligger syg i Neapel.

49. Coss. C. Claudius M. F. Marcellus, L. Cornelius Lentulus. Da C. Curio, som strax efter Udlöbet af sit Tribunat den 10. Dec. f. A. har begivet sig til Cæsar i Ravenna, overbringer en Skrivelse fra ham, som forelæses i Senatet den 1. Januar og hvori han erklærer sig beredvillig til at afskedige sin Hær, naar Pompejus gör det Samme, intercedere Tribunerne M. Antonius, som den 23. Dec. f. A. har holdt en skarp Tale mod Pompejus

(49.) (*Att. VII, 8*), og Qu. Cassius Longinus forgjæves mod det af Qu. Metellus Scipio samme Dag affattede Senatsdecret, at alene Cæsar inden den 1. Marts skulde afskedige sin Hær og komme som Privatmand til Byen. Efterat Senatet den 6. Januar har overdraget Consulerne, Prætorerne, Tribunerne og de Consularer, som ere i Nærheden cum Imperio, altsaa ogsaa Cicero, en extraordinair Myndighed med den sædvanlige Formel: *Viderent Consules etc.* (*Fam. XVI, 11*), flygte Antonius og Cassius tilligemed Curio og Cælius i en Forklædning Natten mellem den 6. og 7. Januar til Cæsar, **som nu gaaer over Rubico** med den eneste Legion han har hos sig, efterat have sendt Ordre til Tropperne i Gallia Transalpina at bryde op for at støde til ham.

Cicero lader sig skjönt nödigt overdrage Capua og Campanien at sætte i Forsvarsstand mod Cæsar, og forholder sig uvirksom; inden den 12. Januar faaer hver sin Egn anviist at forsvare. Cæsar med M. Antonius blandt Andre som Legat besætter Ariminum, Pisaurum, Ancona, Arretium og flere Stæder; ved Rygtet om hans Nærværelse tilsiges endnu i Januar Justitium; Ærariet lukkes, men mau glemmer, hvad der havde været bedre, at tage Pengene med, hvilke Cæsar siden sætter sig i Besiddelse af; (da Pompejus senere beordrer Consulerne at reise til Rom for at udtage Pengene af Ærariet, betakke de sig for en saa farlig Mission, *Att. VII. 21*); Pompejus, Senatet, Consulerne og de andre Magistrater flygte, Regjeringens Sæde forlægges til Capua. Labienus gaaer over fra Cæsar til Pompejanerne.

L. Roscius og den yngre L. Cæsar sendes af Pompejus med Forslag til Cæsar til Ariminum, og overbringe i Slutningen af Januar Cæsars Fordringer, der antages af Pompejus betingelsesviis. Man frygter den store Masse Gladiatorer, som Cæsar har i Capua. Pompejanernes Raadslagning i Capua den

(49). 27. Januar og den 5. Februar. I Begyndelsen af Februar er alt Haab om Fred ude. Dolabella tager Cæsars Parti.

Cicero dadler skarpt Autoriteternes Flugt og Pompejus's usikre Holdning, hans Mangel paa Feldt-herredygtighed og de usle Modanstalter, ligesom ogsaa den falske Politik, der har bevæget ham til af Herskesyge at forbinde sig med Cæsar og lade ham blive saa mægtig, at han ikke kan modstaaes. Han frygter for Beleiring og Plyndring af Rom hvis Cæsar seirer, men frygter næsten mere for Sullansk Tyranni hvis Pompejanerne seire; han er generet af sine Lictorer, som han saa nødtigt vil slippe, da han med dem vilde slippe Haabet om Triumphen. Han veed en Tidlang ikke hvor Pompejus er, og vil blive i Italien og ikke ganske bryde med Cæsar, der gjennem Trebatius lader ham i Slutningen af Januar anmode om at komme til Rom og senere selv tilskriver ham derom, ligesom ogsaa hans Fortrolige, især Balbus Minor og Major, ofte mundtligt overbringe ham Anmodninger fra Cæsar. Han tilskriver i Midten af Februar Cæsar et Brev for om muligt at forebygge Krig, og lader sit Brev udbrede i flere Afskrifter; endnu længe derefter smigrer han sig med det Haab at optræde som Fredsmægler og studerer politiske Skrifter, der handle om denne Materie; Cæsars Fortrolige bestyrke ham i denne Indbildning (*Att. VII, 10—24; VIII, 1—12, 15 A; Fam. XIV, 12, 14; XVI, 11, 12.*)

Den 22. Februar indeslutter Pompejus sig i Brundisium, da han med sine Tropper, hvis Hovedstyrke bestaaer i de 2 Legioner, som Cæsar forrige Aar har maattet afgive og som Pompejus naturligviis ikke ret tør stole paa, ikke vover at byde Cæsar Spidsen (*Att. VIII, 12 A—D.*). Samme Dag faaer Cæsar Corfinium og 30 Cohorter med Consularerne L. Domitius Ahenobarbus og P. Cornelius Lentulus Spinther i sin

(19). Magt; begge benaades tilligemed alle de andre fangne Optimater, Soldaterne tage Tjeneste under Cæsar. Pompejus skyder Skylden for dette Uheld paa Domitius, der strax burde have marscheret til Brundisium og forenet sig med Pompejus; Domitius skyder Skylden paa Pompejus, som først forsildigt indviede ham i sine Planer; og Cicero dadler skarpt Pompejus's Forhold mod Domitius, hvem han ganske simpelthen af Feighed eller Uforstandighed har opoffret til ingen Nytte. Den 9. Marts rykker Cæsar for Brundisium. Under Beleiringen sender Pompejus, for at vinde Tid, Magius som Underhandler til Cæsar, og sætter over til Grækenland den 17. Marts, efter at have den 4. Marts sendt Mere end Halvdelen af sine Tropper forud. Cicero har længe i Forveien forudseet og skarpt dadlet Pompejus's Beslutning at lade Italien i Stikken. Den 18. Marts besætter Cæsar Brundisium, men kan af Mangel paa Skibe ikke forfølge Pompejus paa hans Flugt til Grækenland. Paa Reisen fra Brundisium til Rom har Cæsar en Samtale med Cicero i Formiæ den 29. Marts for at overtale ham til at møde i Senatet, hvilket han allerede den 10. Marts skriftligt havde anmodet ham om, ligesom han ogsaa gennem sine Fortrolige Oppius og Balbus søger at vinde ham i det Mindste til at være neutral. Cicero bliver paa Landet og giver sin Søn Toga pura den 31. Marts; Cæsar skriver, inden sin Afreise til Spanien, til Cicero, at han tilgiver ham hans Udeblivelse (*Att. IX, 4; 6, A; 7, A, B; 11, A; 13—18; X, 3.*)

Efterat have ordnet Sagerne i Rom, hvor M. Antonius og Qu. Cassius strax tiltræde igjen deres Tribunat, samt beordret M. Lepidus til i hans Fraværelse at styre Rom som Præfect og M. Antonius til at commandere i Italien som Proprætor, og efterat have med Magt, uden at ændse Tribunen Metellus's Modstand, sat sig i Besiddelse af de uhyre Skatte i Sanctius Ærarium, gaaer Cæsar i Midten af April

- (49). gennem Gallien til Hispanien, hvor Afranius og Petrejus den 2. August, og kort efter M. Varro overgive sig til ham. Qu. Cassius sættes af Cæsar over Hispanien og Hæren der; Massilia, hvor Consularen L. Domitius Ahenobarbus har commanderet efterat være bleven benaadet ved Corfinium, overgiver sig efter at have udholdt en lang Beleiring af Cæsars Legater Trebonius og D. Brutus.

Cæsar kommer til Rom og udraabes forinden af M. Lepidus til Dictator. Han giver de transpandanske Galler Civitet, kalder de Landflygtige tilbage, f. Ex. Gabinius, men ikke Milo, ophæver Sullas Love mod de Proscriberedes Sønner, hvilke Love Cicero i sit Consulat havde souteneret; holder Valgmøder.

Efterat C. Curio har erobret Sicilien for Cæsar, hvilken Ö M. Cato opgiver den 24. April, bliver han med sin Hær nedhugget i Africa af Kong Juba, der understøtter Pompejus.

Cicero har i sin Elendighed moret sig med at disputere over politiske Theses; han forudseer Fornyelse af de Sullanske Proscriptioner, hvis Pompejus seirer (*Att. IX, 4, 5, 7, 10*). M. Cælius beder ham i April, da i Grunden Alt er tabt for Pompejus, paa det Indstændigste at forholde sig neutral (*Fam. VIII, 16*). Antonius og Cæsar tilskrive ham i Begyndelsen af Mai og fraraade ham at reise til Pompejus; og Antonius har Ordre af Cæsar, Ingen at tillade at reise fra Italien, navnlig Cicero (*Att. X, 8, A, B; 10, 12, 15*). Han har allerede i Begyndelsen af Marts Maaned tænkt paa at reise til Grækenland (*Att. VIII, 16; XI, 1*), og holder sin Beslutning, da den definitivt er tagen, hemmelig for sine Venner blandt Cæsarianerne, f. Ex. Cælius (*Att. IX, 19; X, 8; Fam. II, 16*). Centurionerne for 3 Cohorter, som ligge i Pompeji, ville den 13. Mai overgive sig til ham; han tør ikke, og undgaaer en Sammenkomst med dem (*Att. X, 16*).

(49). Endelig efter en lang og pinlig Vaklen gaaer han ombord i Cajeta den 11. Juni, og seiler til Pompejus (*Fam. XIV, 7*). Denne har ikke benyttet sig af sin Flaade og Cæsars Fraværelse i Hispanien til at vende tilbage til Italien, men har sat sig fast i Grækenland og Macedonien, forlagt Regjeringens Sæde til Thessalonica og der oprettet et Quasisenat. Cicero bliver ved sin Ankomst modtaget med kold Höflichkeit som en halv Apostat; hans Søn bliver betroet Anførselen over en Afdeling af Rytteriet, (Qu. Ciceros Søn har sluttet sig til Cæsar, *Att. X, 4*), men han selv bliver ikke kaldet til Senatet i Thessalonica, og hævner sig ved bitter Spot over de tapre Helte, som have taget Löbepas fra Rom og Italien istedetfor at forsvare den.

Pompejus modtager et betydeligt Laan af Cicero (*Att. XI, 3*). Tullia kommer i Barselseng den 19. Mai men for tidligt (*Att. X, 18*).

For en Tidlang slippe nu Ciceros Breve; det næste synes at være skrevet fra Epirus i Begyndelsen af Februar næste Aar.

48. **Coss. C. Julius Cæsar II, P. Servilius Vatia Isauricus.** Cæsar sætter den 4. Januar fra Brundisium over til Grækenland, hvor M. Antonius lidt senere støder til ham med Forstærkning. Pompejanerne fatte Mod efter det for dem heldige Udfald af Slaget ved Dyrrachium, og tvinge Pompejus, istedetfor at gaae defensivt tilværks eller at angribe Italien og Rom, til at forfølge Cæsar, der skjøndt slagen endnu var dem en overlegen Modstander. Scipio støder til Pompejus, og overdrages Overanførselen i Forening med Pompejus. Labienus, forhen Cæsars Legat, dræber efter Slaget ved Dyrrachium koldblodigt de fangne Cæsarianer. Cicero er misfornöiet med Pompejus og hele Partiets Farhold (*Att. XI, 4; Fam. VII, 3*), og forbliver i Dyrrhachium

- (48). til efter Kampens Afgjørelse; Dolabella raader ham i Mai at forlade Pompejus, og lover ham Cæsars Tilgivelse (*Fam. IX, 9.*).

Slag ved Pharsalus den 9. August. Pompejus flygter til Ægypten og dræbes ved Forræderi af Kongens Ministre den 29. Sept., Dagen for sin Fødselsdag. Cæsar frer den alexandriniske Krig fra Begyndelsen af Oct. 48 til Juli 47; i hans Fraværelse decreteres ham Consulatet paa 5 Aar, Tribunmagt for bestandigt, Dictatur for et heelt Aar; han udnævner M. Antonius til Mag. Equitum, efterat have sendt ham med en Deel af Tropperne tilbage til Brundisium kort efter Slaget ved Pharsalus, for at han skal styre Italien i hans Fraværelse.

Prætoeren M. Cælius angreer allerede i Marts at have fulgt Cæsar, forledet, som han foregiver, af sit Venskab for Curio og sit Had til Appius Claudius (*Fam. VIII, 17.*). Han indkalder Milo, og nedhugges tilligemed ham i det sydlige Italien under et fortvivlet Forsg paa at bevirke en Opstand til Fordeel for Pompejus.

Efter Slaget ved Pharsalus ville Pompejanerne, som have forsamlet sig paa Corcyra, hvor C. Cassius stder til dem, efter M. Catos Raad overdrage Cicero som Consular og Imperator Overansrselen; han afslaaer det og er derfor nær ved at blive dræbt af Cn. Pompejus, Sønnen (*Plutarch Cic. 39; Cato 55.*). M. Cato, Metellus Scipio og de andre Pompejaner, som ville fortsætte Kampen, gaae til Africa; C. Cassius gaaer over til Cæsar og skaffer Endeel andre Pompejaner Tilgivelse; Cicero vender tilbage til Italien i Slutningen af Oct. (*Fam. XIV, 12.*), men tør ikke komme til Rom og forbliver i Brundisium idet Mindste til 1. Sept. næste Aar, udsat for mange Krænkelse og Ydmygelser, betagen af Anger og Frygt og Mismod. Han vil ikke see Terentia; Tullia er syg og ulykkelig ved Forbindelsen med Dolabella;

- (48). Ciceros Broder og Brodersön blive hans Fjender og söge at sætte Ondt for ham hos Cæsar (*Att. XI, 5, 8, 9, 10*). Han vil endnu ikke give Slip paa sine Lictorer; taler om Pompejanernes grusomme Planer, hvis de havde seiret; begynder at söge Forbedere hos Cæsar, især Balbus og Oppius, og faaar Haab om Naade. Pompejanerne forbydes af Cæsar og Antonius at komme til Italien uden speciel Tilladelse; denne faaar Cicero af Antonius, men paa en Maade, hvorved han föler sig krænket (*Att. XI, 6—9.*)

SJETTE PERIODE.

47—42.

47. **C. Julius Cæsar Dictator rei publicæ constituendæ**; M. Antonius Mag. Equitum styrer Rom og Italien i hans Fraværelse. Qu. Fufius Calenus og P. Vatinius Coss. i de 3 sidste Maaneder af Aaret. Cæsar kommer i Fare i Ægypten, sætter Cleopatra igjen paa Thronen, seirer over Pharnaces, som havde erobret Pontus og overvundet Cæsars Legat Domitius Calvinus; ordner Asiens Anliggender, fratager Dejotarus Mindrearmenien.

I Hispanien vækker Qu. Cassius Longinus's Gjerlighed, i Rom Antonius's Overdaadighed og Dolabellas Voldsomhed Uroligheder; flere hundrede Mennesker omkomme i Oplöbene i Rom. Fra denne Tid skriver sig Fjendskabet mellem Antonius og Dolabella paa Grund af en personlig Fornærmelse fra den Sidstes Side. en utilladelig Omgang med hans Gemalinde Antonia, der i Övrigt kom Antonius velkommen, da den gav ham Paaskud til Skilsmisse, som han önskede.

Cicero er bekymret over sin Svigersöns Forslag

(47). om Tabulæ novæ og hans Udsvævelser; han ønsker Skilsmisse mellem ham og Tullia, hvorom der allerede i Juni f. A. har været Tale; men tør ikke ret. Tullia besøger ham i Brundisium i Juni; han har isinde at sende sin Søn til Cæsar, men opgiver denne Plan; spændt Forhold mellem ham og Terentia (*Att. XI, 3, 12—25; Fam. XIV, 10—15*). Fjendskabet mellem ham og Broderen vedvarer; den Sidste gjør en Slags Undskyldning, som vidner om hans fortsatte fjendtlige Sindelag; M. Cicero har, inden han endnu troede paa sin Broders bittre Stemning imod sig, skrevet til Cæsar og paataget sig Skylden for sin Broders Overgang til Pompejus. Efterretningerne fra Africa og Achaia lyde gunstigt for Pompejanerne og foruroilige Cicero, der frygter dem ligesaameget som Cæsar (*Att. XI, 9—15*). Endelig den 12. August faaar han et gunstigt Brev fra Cæsar (*Fam. XIV, 23*), og i Begyndelsen af Sept. kommer denne selv uventet til Tarent og derfra til Brundisium; Cicero reiser ham imøde, og finder i ham ikke en fortørnet Hersker men en höimodig og sintfølende Ven; han faaar Tilladelse til at begive sig, hvorhen han vil; bereiser først sine Venner; derfra til Rom (*Fam. XIV, 23; Plutarch Cic. 39*). I Slutningen af Aaret skriver han et venskabeligt Brev til Cæsars Legat C. Trebonius, som havde foranstaltet en Samling af Ciceros Vittigheder (*Fam. XV, 21*).

Cæsar kommer til Rom og bereder sig til Toget til Africa mod Pompejanerne under Scipio og Cato, understøttede af Kong Juba. Han besætter Senatet med sine Creature og samler Penge allevegnefra, blandt Andet ved Salget af sine Modstanderes Godser, deriblandt Pompejus's. M. Antonius kjøber de fleste af Pompejus's Eiendomme, i det Haab at Kjøbepriisen stiltiende vil blive ham eftergivet.

46. Coss. C. Julius Cæsar III, M. Æmilius Le-

(46). pidus. *Annus confusionis*. Cæsars Kamp i Africa, **Slag ved Thapsus** den 6. April. Cato dræber sig selv; Utica, Metellus Scipio, Faustus Sulla, Afranius omkomme paa Flugten. Numidien Provinds. Cæsar kommer til Rom den 26. Juli, og holder 4 Triumpher over Gallien, Ægypten, Pharnaces, Africa. Han indvier sit Forum og Templet for Venus Victrix; bliver Dictator paa 10 Aar, Præfectus morum paa 3 Aar, faaer Ret til selv at stille Halvdelen af Candidaterne. I dette Aar førstegang 10 Prætorer. Cleopatra kommer til Rom og boer i Cæsars Horti hinsides Tiberen. Cicero føler sig krænkert ved den Maade, hvorpaa hun og hendes Følge beegne ham (*Att. XV, 15*).

M. Clodius Marcellus Cos. 51, Cæsars ivrige Modstander, lever i Exil i Mitylenæ. Da L. Piso og C. Marcellus med hele Senatet gaae i Forbøn for ham, og Cæsar tager ham til Naade, sandsynligviis i August, holder Cicero i Senatet en Tale for at takke ham, og bryder saaledes sin Beslutning at tie for bestandigt (*Fam. V, 4*). M. Marcellus bliver paa Hjemreisen i Slutningen af Mai næste Aar myrdet i Pirææus af Magius Chilo; der falder Mistanke paa Cæsar, hvem M. Brutus i et Brev retfærdiggjør (*Fam. IV, 7, 9—12; Att. XIII, 10*). I Slutningen af Sept. Talen for Ligarius, som benaades og siden bliver en af Cæsars Mordere. I Begyndelsen af Oct. drager Cæsar til Hispanien mod Pompejus Sønner, Cneius og Sextus Pompejus.

M. Antonius gifter sig med Fulvia, P. Clodius's og C. Scribonius Curios Enke, endnu inden Pompejanernes Tilintetgjørelse i Africa; og er i hele dette Aar og Endeel af det næste skilt fra Cæsar og staaer paa en spændt Fod med ham; Cæsar sender ham endog Militairexecution, fordi han ikke kan betale, hvad han forrige Aar har kjøbt af Pompejus's confiskerede Eiendomme; og Antonius maa i

- (46). sin Nöd endog annoncere Auction over sine Eien-
domme, for at tilveiebringe Penge. Han deeltager
saaledes hverken i den afrikanske eller følgende
spanske Krig, og vilde endog efter et Rygte have
myrdet Cæsar inden hans Afreise til Spanien eller
ved hans Hjemreise derfra, efter et Complot med
Trebonius, som skulde være indgaaet i Narbo.

Cicero tilbringer dette Aar deels i Rom, deels
paa Landet med videnskabelige Sysler; holder Decla-
mationsövelser med sine unge Venner blandt Cæsarianerne,
Hirtius, Dolabella, Cassius, Pansa; deeltager i deres
Gjæstebud, skriver Trüstebreve til de exilerede Pom-
pejaner og virker for at skaffe dem Cæsars Til-
givelse. Han begynder at nærme sig til M. Brutus,
der Aaret efter ægter M. Catos Datter, og til hvem
han för ikke har staaet i noget Forhold; han dedi-
cerer ham adskillige Skrifter; skriver Paradoxa, Bru-
tus s. de claris oratoribus, Laus Catonis, en delicat
Materie, hvorimod Hirtius efter Cæsars Anmodning
og siden Cæsar selv i al Venskabelighed sætte deres
Anticato, (*Att. XII, 40*); arbejder paa og fuldender
for største Delen Orator ad M. Brutum, og sand-
synligviis Partitiones oratoriæ; arbejder paa Bögerne
de Finibus (*Att. XII, 5*). Hans Sön og Brodersön
blive Ædiler i Municipiet Arpinum (*Fam. XIII, 11*).
Skilsmisse med Terentia sandsynligviis i Slutningen
af Aaret, efterat der lige fra Exilet har hersket et
spændt Forhold imellem dem (*Att. IV, 9, 2*).
Giftermaalet med hans Myndling, den unge og rige
Publilia, følger noget efter, sandsynligviis först i Slut-
ningen af dette Aar eller Begyndelsen af næste, da
han havde afviist flere Tilbud, blandt andre Pom-
pejus's Datter, og fandt Vanskelighed ved at udbetale
Terentia hendes Medgift (*Fam. IV, 14*).

45. **Cos. C. Julius Cæsar IV uden Collega; M. Lepidus Mag. Equitum. Coss. suffecti**

(45). C. Trebonius, Qu. Fabius Maximus, og efter hans Død C. Caninius Rebilus for Aarets sidste Dag. Slag ved Munda den 17. Marts. T. Labienus, Attius Varus, Cn. Pompejus falde, S. Pompejus undkommer. Ciceros Frygt, inden Efterretningen herom kommer til Rom, for at Pompejanerne skulle seire og tage blodig Hævn over Apostaterne. Ciceros Brodersön, som deeltager i Feldtoget i Hispanien, vedbliver at sætte Ondt for ham hos Cæsar; en Slags Forsouing finder Sted mellem Cicero og hans Broder i August, og noget senere med Brodersönnen. Antonius tiltræder en Reise til Hispanien for at forsvare Cæsar, men kommer ikke længere end til Narbo, da der træffes Anstalter til at gjøre Indførsel hos ham for hans Auctionsgjæld fra Kjøbet af Pompejus's Eiendomme, og han maa ile hjem for at forebygge dette. Hans pludselige og uventede Tilbagekomst til Rom gjør stor Opsigt; Cicero seer deri Forspillet til Proscriptionerne (*Att. XII, 18—20; II Phil. 31.*)

I Oct. kommer Cæsar til Rom, Antonius har reist ham inöde og er bleven forsonet med ham. Han holder sin 5te Triumph. Ved Senatet opfyldt med hans Creaturer, endog Peregrini (*Fam. VI. 18*), opnaar han Dictaturet for bestandigt; bliver Sacrosanctus, og Senatorerne sværge at indestaae for hans Sikkerhed med deres Liv; han faaer Titel af Imperator for bestandigt og Pater patriæ. Hans Statue bæres iölge et Senatsdecret ved en Pompa circensis blandt Gudernes Billedstötter til Mishag for Folket, og bliver med Indskrift: Deo invicto, opstillet af Senatet i Quirinus's Tempel. I Slutningen af Aaret uddeler han Landeiendomme til sine Soldater, deels i Italien, deels i Gallia Cisalpina; Cicero solliciterer i denne Anledning for Adskillige, som frygte for at miste deres Eiendomme. Cæsars Plan at lede Tiberen fra Pens Mulvius langs med Montes

- (45). Vaticani, at bebygge Marsmarken og gjøre Campus Vaticanus til en anden Campus Martius (*Att. XIII, 33, 35, 36*).

Tullia, kort i Forveien skilt fra Dolabella, dør i Februar; Cicero er utrøstelig, og er længe beskjeltiget med Tanken om at bygge hende et Fanum; han trækker sig tilbage til Astura, og vil paa ingen Maade see Publilia, fra hvem han kort efter skiller sig under Paaskud af, at hun glædede sig over Tullias Død. Udvortes venskabeligt Forhold mellem ham og Dolabella efter Skilsmissen; deeltagende Brev fra Cæsar midt under den alvorlige Kamp i Spanien, dateret den 30 April, i Anledning af Tullias Død (*Att. XIII, 20*). I April sender han sin Søn til Athenen for at studere, og hører allerede i Juli Rygter om hans Ödselhed. Den falske Marius anmoder ham i Juni om hans Bistand for Retten (*Att. XII, 49*).

Han tilbringer den største Deel af Aaret paa sine Villaer, skriver sin Consolatio, Hortensius, Academica, Laudatio Porciæ, fuldender Bögerne de Finibus. Han har isinde at skrive en Bog til Cæsar de republica ordinanda, og skriver virkelig et Brev om en politisk Afhandling i Brevform, som dog ikke bliver afsendt, da Cæsars Venner fraraade dette Skridt (*Att. XII, 40, 49, 52; XIII, 1, 27, 28*). Senere, i Juni, tænker han paa at skrive en Dialog omtrent af samme Indhold (*Att. XIII, 30, 32*); skriver i Sept. et udførligt Brev til Cæsar om hans Anticato (*Att. XIII, 50, 51*); har tidligere yttret sin saarede Forfængelighed, fordi M. Brutus i sin Cato ikke har tilstrækkeligt udhævet Ciceros Consulat (*Att. XII, 21*). P. Vatinius, Ciceros Dødsfiende, siden forsvaret to Gange af ham og nu Statholder i Illyricum, henvender sig i Juli til ham med Begjering om hans Forsvar; Cicero anbefaler til Vatinius en notorisk Pirat eller Baudit, hvilket

- (45). selv Vatinius finder noget vel stærkt, men i Övrigt sige de begge hinanden mange pæne Ting med den venskabeligste Mine af Verden, som om der aldrig var forefaldet Noget (*Fam. V, 9, 10, 11*).

I Oct. holder han Talen for Deiotarus; den 21. Dec. er Cæsar med sit talrige Følge hans Gjæst paa hans Putcolanum*) (*Att. XIII, 52*). — Ciceros indre Harme over Sagernes Gang skinner mere og mere igjennem i forskellige Breve til exilerede Pompejaner og Andre i Löbet af dette Aar.

41. **Coss. C. Julius Cæsar V** (Cos. suffectus efter Idus Mart. P. Cornelius Dolabella), M. Antonius. Prætor C. Antonius, Tribun L. Antonius. Cicero er tilstede i Senatet den 1. Januar, da M. Antonius's heftige Opposition hindrer Cæsar fra at udnævne Dolabella til Consul i sit Sted (*Phil. II, 32*). Ciceros dybe Harme over Sagernes Stilling og Spilfægteriet med Caninius Rebilus's Udnævnelse til Consul (*Fam. VII, 30*). Cæsars Statue smykket med Diademet, en kjøbt Flok hilser ham med Kongenavn den 26. Januar; M. Antonius gjør som Luperctus et mislykket Forsøg paa at krone Cæsar paa Lupercalia (*Phil. II, 34; III, 5; XIII, 8*); Cæsar, som vil drage imod Partherne og har 16 Legioner og 6000 Ryttere saulede i Macedonien til dette Tog, overdrages af Senatet at ordne Magistraterne for 3 Aar, og det Rygte udbreder sig, at L. Cotta den 15. Marts vil foreslaae i Senatet, at Cæsar med Hensyn til den forestaaende Partherkrig skal gives Kongenavn udenfor Italien, (en Titel, som han neppe havde nedlagt efter sin Hjemkomst) fordi Partherne efter de sibyllinske Böger kun kunne over-

*) De vigtigste af Ciceros øvrige Villaer. foruden hans Familiesæde ved Arpinum, vare Villaerne ved Tusculum, Formiæ, Antium, Astura, Cinnæ, Pompeji.

- (41). vindes af en Konge (*Att. XII, 44; de Divin. II, 59; Sueton. Jul. Cæs. 79; Dio Cassius 44, 1—11.*). Disse Omstændigheder bidrage til at modne Sammensværgelsen.

Cæsars Mord Idibus Martiis i Curia Pompeji, en Sidebygning til Pompejus's Theater; imod Cassius's Raad skaaner man paa M. Brutus's Indsigelse M. Lepidus og M. Antonius; den Sidste opholdes til den Ende udenfor Curien af Trebonius. Cicero har indfundet sig uden at ahne, hvad der skulde skee. De Sammensvorne, hvis Opraab til Folket at reise sig i Masse ingen Anklang har fundet, flygte dækkede af D. Brutus's Gladiatorer til Capitolium, og besøges der samme Dag blandt Andre af Cicero, efterat han er kommet til sig selv igjen efter sin Bedøvelse over den uhyre Gjerning. Han forlanger, at Brutus og Cassius som Prætorer strax skulle sammenkalde Senatet paa Capitolium, for i den første Skræk at faae Cæsars Acta kuldkastede og Hver den som forsvarede dem erklæret for Hostis (*Att. XIV, 10*); men de have Betænkeligheder ved at vove et saa lovlöst Skridt, efterat have uden Betænkeligheder begaaet et andet langt større; og ville have Alt ordnet ad lovlig Vei ved **Consulen Antonius**. Dolabella tiltager sig Consulatet uden Indsigelse af Antonius, som i den første Forvirring er flygtet hjem og har skjult sig; Dolabella begiver sig den 16. til de Sammensvorne paa Capitolium for at blive anerkjendt af dem, da han hverken var lovmæssig valgt eller havde været Prætor; han fører dem ned paa Forum, hvor Brutus og Cassius, endnu inden Underhandlingerne samme Dag aabnes med Antonius, der forsigtigt henviser til Senatet, holde en Tale til Folket, der hører den i Taushed men rører sig ikke.

Imidlertid er M. Lepidus (som, udnævnt af Cæsar til Statholder i Gallia Narbonensis og Hispania

(44). citorior, endnu stod udenfor Roms Porte med sine Tropper) i Natten mellem den 15. og 16. rykket ind i Byen med sin Hær; og Antonius, der snart er kommet sig af sin Bedövelse har samme Nat sat sig i Besiddelse af en stor Sum Penge, som var deponeret af Cæsar i Ops's Tempel, og har af hans Gemalinde Calpurnia faaet udleveret hans private Kasse og Papirer, og derved faaet i sine Hænder de Midler til at kjøbe Cæsars Veteraner, som de S sammensvorne ligesaagodt kunde have sat sig i Besiddelse af, dersom de ikke havde gjort sig unyttige Betæneligheder ved at soutenere deres første lovløse Handling ved en ny og mindre Voldsgjerning.

Ved Forhandlingerne i Tellus's Tempel den 17. Marts, hvor Antonius og Dolabella uhindret af Cicero præsidere som Consuler, decreterer Senatet efter Ciceros Forslag Amnæsti, men sanctionerer Acta Cæsaris, blandt Andet af Hensyn til Veteranernes truende Holdning, der dog forgjæves ophidses af Antonius og Lepidus til at overfalde Senatet under Forhandlingerne. Samme Dag stige de S sammensvorne, efterat Brutus i en Tale har søgt at berolige Veteranerne, ned fra Capitolium og fraternisere med Cæsarianerne; M. Brutus spiser hos sin Svoger M. Lepidus, C. Cassius hos M. Antonius.

I Senatsforsamlingen den 18. Marts anviser M Antonius, der endnu temporiserer, de S sammensvorne følgende Provindser, der allerede vare dem bestemte af Cæsar: Decimus Brutus Albinus Cos. des. Gallia Cisalpina, Prætorerne M. Junius Brutus og C. Cassius Longinus den første Macedonien, den anden Syrien; C. Trebonius Asien, Tillius Cimber Bithynien. Men ved Cæsars Lighegjængelse og Aabningen af hans Testament den 19. Marts ophidses Antonius Folket, saa at nogle af de S sammensvorne flygte strax, M. Brutus og C. Cassius i Midten af April begive sig til Antium og Lanuvium, og D. Brutus

- (44). ganske kort efter begiver sig til sin Provinds Gallia Cisalpina.

Cleopatra flygter fra Rom i Midten af April (*Att. XIV, 8*). Lepidus udnævnes af Antonius til Pontifex Maximus i Cæsars Sted, og mægler siden, efterat være ankommen til sin Provinds Gallia Narbonensis, Forlig med S. Pompejus paa de Vilkaar, at han maa vende tilbage til Rom og skal have Erstatning for sin Faders Eiendomme, hvortil Senatet efter Slaget ved Mutina föier Præfectura maris.

Antonius og Dolabella lade i Midten af April henrette en Eventyrer, den falske Marius, som havde givet sig ud for en Sønnesøn af C. Marius og derved en Slægtning af Cæsar, og bevirkede Uroligheder og Pöbeloplöb; han var egentlig en Hestedoctor ved Navn Herophilus eller Amatius (*Phil. I, 2; Att. XIV, 5, 6, 8; Valer. Max. IX. 15; Appian III, 2*). Dolabella viser endnu i Slutningen af April Strænghed imod den urolige Pöbel. omstyrter Cæsars Söile og Alter paa Forum, og henretter Urostifterne, indtil Antonius kjøber ham for Cæsars Penge (*Phil. II, 42; Att. XIV, 14—19*).

Cicero gratulerer Minucius Basilus, en af Tyrannorderne (*Fam. VI, 15*); glæder sig over at man ved Skuespillene har klappet ved Repliker, som kunde hentydes paa Brutus og Cassius; frygter i Begyndelsen af April Krig men ikke Antonius; men allerede i Midten af April er han urolig over Antonius's Plauer, og harmer sig over Maaden, hvorpaa Antonius benytter sig af Cæsars Papirer til at sælge Gunstbeviisninger til Siculerne, Deiotarus og Andre; Fulvia er ved denne Leilighed Mæglerske (*Phil. II, 36, 37; Fam. XIII, 1; Att. XIV, 10, 11, 12, 22*).

Antonius, hvem Senatet begynder at troe, og har tiladt at skaffe sig en Livvagt, der snart voxer til 6000 Mand, reiser i Slutningen af April og i Mai om i Campanien og søger at vinde Cæsars

(44). Veteraner. — Octavian kommer fra Apollonia til Neapel den 18. April; besøger Cicero paa Landet, hvorhen han har begivet sig ikke længe efter Idus Mart., og viser ham megen Opmærksomhed; Cicero reflekterer i Begyndelsen ikke Stort paa ham, og troer, at han ikke er at lide paa. Octavian kommer til Rom i de første Dage af Mai, og modtages med Hovmod og Kulde af Antonius ved dennes Hjemkomst fra sin campanske Reise, i det han ikke har Lyst til at udbetale ham Cæsars betydelige Arv, som han selv havde Brug for. Octavian beklager sig bittert over Antonius og beiler til Folkets og Hærens Gunst; dette huer ikke Cicero, og han misbilliger navnlig at han i Midten af Mai har givet Skuespil i Anledning af Cæsars Seier ved Pharsalus. Brevvexling mellem Cicero og Madius, en af Cæsars private Venner, som havde besørget disse Skuespil, diplomatisk og fri fra Ciceros Side, nobel fra Madius's (*Fam. XI, 27, 28*). Endnu i Slutningen af April udvortes venskabeligt Forhold mellem Cicero og Antonius; denne udbeder sig Ciceros Samtykke til Sextus Clodius's (P. Clodius's Scriba) Tilbagekaldelse, hvilket Cicero giver i en venskabelig og höflig Tone; Antonius oplæser siden dette Ciceros Brev i Senatet efter det aabenbare Brud imellem dem (*Fam. XVI, 16; Att. XIV, 13; Phil. II, 4.*). Men snart har Antonius løftet Masken saavidt, at Cicero, der i April og Mai har levet meget med Cæsarianerne Balbus, Hirtius, Pansa, Philippus, og haabet at vinde dem, den 23. Mai ønsker, at Cæsar ikke var bleven dræbt; „thi han vilde enten aldrig være kommen levende tilbage fra Partherne, eller i ethvert Tilfælde have været en bedre Herre end de, som nu have Magten“ (*Att. XV, 4.*).

I Begyndelsen af Sommeren gaaer Trebonius til Asien, Tillius Cimber til Bithynien. Antonius har tilsagt en Senatsforsamling til 1. Juni, hvor han vil

(44). forlange det forrige Arrangement med Provindserne kuldkastet, og navnlig vil fordre for sig begge Gallierne som Provinds og Statholderskabets Tid forlænget (*Att. XIV, 15*). Brutus og Cassius forlange reen Besked af Antonius om hans Hensigt med at samle saa stor en Mængde af Cæsars Veteraner i Rom til den 1. Juni, „om de under disse Omstændigheder kunne møde i Senatet uden Fare?“ (*Fam. XI, 2*). Cicero advares mod Overfald paa sit Tusculanum, skriver baade til Antonius og Dolabella om at erholde en Legatio; vilde gjerne møde i Senatet den 1. Juni, men tør det ligesaa lidt som Brutus og Cassius; Hirtius og Pansa ere ikke at lide paa; L. Cæsar, Antonius's Onkel, har ønsket en Conferents med Cicero (*Att. XV 4, 5, 8*).

Senatsforsamlingen den 1. Juni, hvor M. Brutus anvises Creta istedetfor Macedonien, og C. Cassius Cyrene istedetfor Syrien, leder ikke til noget Resultat og forstyrres, da Senatorerne dels udeblive, dels pludseligt flygte bort fra Forsamlingsstedet af Frygt for Antonius's bevæbnede Bander. Man har den Plan ved en ny Senatsforsamling den 5. Juni at overdrage Brutus og Cassius at kjøbe Korn i Asien og Sicilien, for paa denne Maade at fjerne dem; og de blive i denne Senatsforsamling paa M. Antonius's Andragende fritagne for den Pligt, der paahvilede dem som Prætorer, at være tilstede i Rom; Cicero harmer sig over deres Uvirksomhed (*Att. XV, 6, 9, 10*). Den 8. Juni har Cicero i Antium en Conferents med M. Brutus, C. Cassius, M. Brutus's Moder Servilia, hans Gemalinde Porcia, hans Søster Tertulla (Cassius's Gemalinde) og Catos Abekat Favonius; Cassius vil ikke overtage Bestillingen at kjøbe Korn men reise til Achaia, Brutus heller ikke men gaae lige til Rom; Cicero advarer dem for at gaae voldsomt tilværks, hvor Voldsomheden Intet kunde nytte, og mener, at de burde modtage denne Bestil-

(14.) ling. De synes at ville følge Ciceros Raad, og Brutus beslutter at holde de apollinariske Lege fraværende og oppebie, hvad Virkning de ville gjøre. Brutus gjør Cicero den besynderlige Anmodning at reise til Rom for at overvære disse Lege. De holdes den 7. Juli og følgende Dage: Folket klapper men rører sig ikke; og Tyranhaderne have den Ærgrelse, at Maaneden i den officielle Annonce af Tyranmorderen M. Brutus's Skuespil figurerer med Navnet Julius og ikke Quintilis. — Antonius's truende Edict mod M. Brutus og C. Cassius (*Att. XV, 11, 12, 26; XVI, 2; Fam. XI, 3*).

Dolabella overdrager Cicero den 2. Juni en Legatio, for at han kan have et Paaskud til at reise bort. Allerede i April har han havt den Idee at reise til Grækenland og at benytte som Paaskud Hensynet til hans Søn, som havde gjort dumme Streger: Planen modnes mere i Løbet af Juni, og han foreslaaer i Begyndelsen af Juli M. Brutus, at de skulle reise sammen Endelig afreiser han den 21. Juli fra Velia, og kommer til Syracusæ den 1. August; men da han ved Fortsættelsen af Reisen af Modvinde kastes op paa det rheginske Gebeet, hvor han den 6. August hører gunstige Rygter for Patrioterne, vender han tilbage til Rom, hvor han ankommer den 31. August og modtages med Jubel. I hans Fraværelse har L. Piso i en Senatsforsamling den 1. August traadt fjendtligt op mod Antonius, men finder ingen Understøttelse hos de andre Senatorer, og kommer ikke igjen næste Dag (*Att. XVI, 7; Phil. I, 7*).

Antonius, der hidtil mere og mindre har temperiseret, optræder nu med en bestemt Holdning efter en klogt beregnet Vaklen mellem begge Partier, og lader i Senatsforsamlingen den 1. Sept. forhandle om Supplicationes æ: guddommelige Æresbeviisninger for Cæsar, for derved at tvinge Enhver, navnlig Cicero, til at erklære sig tydeligt. Under Paaskud af Ilde-

(44.) befindende, som Antonius ikke vil respectere, udebliver Cicero, men holder den 2den Sept., da Antonius er fraværende, den 1ste philippiske Tale, med hvilken han aabner Kampen paa Liv og Død med Antonius. Paa Forsoning er ikke mere at tænke; Bruddet er ulægeligt, om endog det første Angreb fra Ciceros Side er moderatere end de følgende, og Cicero for en Tid tilsyneladende trækker sig tilbage fra Kamppladsen. Antonius besvarer Ciceros første Angreb med en Tale i Senatsforsamlingen den 19 Sept. i Concordias Tempel, hvorfra Cicero udebliver af Frygt for leiede Mordere. Derefter opholder han sig en Tidlang ude paa sine Villaer, beskjæftiget med videnskabelige Arbejder og oppebiende det beleilige Moment. Mod Antonius Tale skriver han sin 2den philippiske Tale, der ikke er holdt og neppe udgivet før i Dec. (*All. XV, 13; XVI, 11*). I Midten af Oct. gaaer det Rygte, at Octavian har villet snigmyrde Antonius (*Fam. XII, 23*); Octavius træder i Nov. i Brevveksling med Cicero og ønsker en hemmelig Conferents med ham, men Cicero er forsigtig. (*All. XIV. 8, 9, 11, 15*).

Antonius og Dolabella ville kuldkaſte Alt: ved Folket imod Senatets Villie har M. Antonius faaet anvist Gallia Cisalpina som Provinds, C. Antonius Macedonien; Dolabella, med hvem Cicero aabenbart bryder i Nov. (*All. XVI, 15*), Syrien. I September indskibe M. Brutus og C. Cassius sig i Velia, for at ruste sig i deres Provindser Macedonien og Syrien til den afgjørende Kamp med M. Antonius, da hans Optræden den 1. Sept. har tilintetgjort alt Haab om mindeligt Forlig. Antonius rejser den 9. Oct. til Brundisium for at vinde 4 Legioner, der komme fra Macedonien; og da de nægte at følge ham, fordi han kun byder 100 men Octavian 500 Denarer pr Mand, lader han Centurionerne til et Antal af 300 nedhugge; Fulvia er tilstede ved dette Myrderi. Oc-

(44.) tavian, der nu mere aabenbart optræder som Antonius's Modstander, vinder bestandig flere af Cæsars Veteraner, og af hine 4 macedoniske Legioner gaae 2, Martia og Quarta, over til ham, saa at han nu er istand til at optræde i Spidsen af en ordentlig Hær. Imidlertid opnaaer Antonius dog for en Deel Hensigten med sin Reise til Brundisium, og Rom opfyldes med Tropper i hans Sold. I Tillid til disse tilsiger han en Senatsforsamling til den 28. Nov., hvor det er hans Hensigt at faae Octavian erklæret for Hostis, som den der, skjönt Privatmand og uden nogen Bemyndigelse af nogen lovlig Autoritet, in casu af Consulerne Antonius og Dolabella, samlede en Hær, og det endog imod den øverste lovlige Autoritet. Men ved Efterretningen om hine 2 Legioners Frafald ophæver han Senatsforsamlingen, og iler til sin selvtiltagne Provinds Gallia Cisalpina, som D. Brutus, beleiret af Antonius i Mutina, forsvarer for Senatet.

Nu, da Pladsen er ryddelig og Octavian tydeligt har erklæret sig mod Antonius, kommer Cicero tilbage fra Landet til Rom den 9 Dec., og leder og behersker fra nu af Optimaternes Kamp mod Antonius, en Kamp der fra først af forkynder sig som en saadan, hvori een af Parterne maa gaae tilgrunde: man har draget Sværdet og bortkastet Skeden. I en Senatsforsamling, sammenkaldt af de nye Tribuner den 20 Dec., søger Cicero ved sin 3die philippiske Tale at bevirke, at Senatet af sin Magtfuldkommenhed sanctionerer de hidtil af Octavian gjorte Skridt og anerkjender ham som Statens 3: Senatets Feldtherre; idet han og Senatet overseer, eller af Omstændighederne tvinges til at overseer, at Cæsars Søn aldrig i Længden kunde blive en paalidelig Forsvarer af Cæsars Mordere, hvis Sag Senatet nu gjør til sin. Samme Dag underretter han i sin 4de philippiske Tale Folket om de i denne

- (44.) Anledning tagne Beslutninger, navnlig at de for Tiden fungerende Statholdere skulde blive i deres Function og ikke overgive deres Provindser til andre Efterfølgere, end de, som maatte blive udnævnte ved et *Senatusconsultum* (*Fam. XII, 2*).

I de mange ufrivillige *Otia*, som Omstændighederne i Løbet af dette Aar paatvinge Cicero, og som han for størstedelen tilbringer paa sine Villaer og paa Reiser, fuldender han for Cæsars Mord de allerede Aar 45 paabegyndte *Disputationes Tusculanæ*; efter Mordet de ligeledes Aar 45 paabegyndte Böger de *Natura deorum*; fremdeles Bögerne de *Senectute*, de *Amicitia*, de *Divinatione*, de *Auguriis*, de *Fato*, Oversættelsen af Platos *Timæus*, de *Gloria*, *Topica*, de *Officiis*, de *Virtutibus*, og rimeligviis Fortalen til hans Oversættelse af Demosthenes's og Æschines's Taler om Kronen, „de optimo genere oratorum.“ Atticus opfordrer ham til at skrive sin Tids Historie, hvilket han afslaaer; sine *Anecdota*, som han paabegyndte Aar 59, og som først udgives Aar 59 af hans Søn, hvis de nogensinde udgives, har han endnu ikke afpoleret (*Att. XIV, 14, 17; XV, 3*). Om en Udgave af hans Breve og om hans Samling af *Præmier* cfr. *Att. XVI, 5, 6*.

Publilia søger forgjæves at faae Skilsmissen med ham hævet; andre Partier som foreslaaes ham, forkaster han (*Att. XVI, 19; XV, 1*). Qu. Ciceros Skilsmisse med *Pomponia*, og Strid med sin Søn, der ikke vil have Stedmoder, og truer med at slutte sig til *Antonius*, men siden foregiver at ville slutte sig til *Brutus*, fordi *Antonius* har villet benytte sig af ham til at faae *Dictaturet* (*Att. XIV, 13, 17; XV, 21*).

43. *Coss. C. Vibius Pansa, A. Hirtius*. Den 1. Januar foreslaae *Consulerne*, *Fufius Calenus*, *L. Piso* (*Consulen fra 58*) og *Andre* i *Senatet* at sende et *Gesandtskab* for at underhandle med *M. Antonius*,

(43.) som vedbliver at holde D. Brutus beleiret i Mutina. Herimod holder Cicero den 5te philippiske Tale og vil have Antonius uden at spille Tid med unyttige Underhandlinger erklæret for Hostis. Da Octavian vel anerkjendes som Anfører for de af ham mod Antonius samlede Tropper med Titel Proprætor, men Gesandtskabet desuagtet besluttes den 4. Januar, efterat Antonius's Moder, Gemalinde og Søn i Forening med hans Venner underhaanden have bearbejdet Gemytterne og stemt dem for mildere Forholdsregler, holder Cicero samme Dag den 6te philippiske Tale til Folket i denne Anledning. Og før Gesandternes Tilbagekomst udtaler Cicero endnu engang i de første Dage af Februar i den 7de philippiske Tale sin Misbilligelse af at Senatet vil underhandle med Antonius. Da Senatet i den første Halvdeel af Februar ved Gesandternes Tilbagekomst forkaster Antonius's Betingelser, men i Modsigelse med sig selv decreterer Tumultus, ikke Bellum, dadler Cicero i den 8de philippiske Tale denne Skaansomhed, og forlanger, at kun hvem der før den 15de Marts forlod Antonius's Parti skal tages til Naade. Dagen efter foreslæaaer han i den 9de philippiske Tale Æresbeviisninger for Servius Sulpicius, som var død paa Gesandtskabsreisen.

Imidlertid har M. Brutus bemægtiget sig sin Provinds Macedonien, og stadfæstes af Senatet i Midten af Marts. Da nemlig Pansa i Senatet oplæser hans Beretninger om sine heldige Operationer mod den af M. Antonius udnævnte Proconsul C. Antonius, ved hvilke Operationer Macedoniens hittilværende Proprætor Qu. Hortensius havde understøttet M. Brutus, holder Cicero den 10de philippiske Tale til anbefaling af M. Brutus og Qu. Hortensius imod Fufius Calenus's Opposition, og sætter sin Mening igjennem, understøttet af Pansa. Dolabella, som er afreist fra Rom i Nov. f. A. inden sit Consulats Udlob, dræber i Februar d. A. en af Tyranomorderne, Trebonius, i

(43.) Smyrna, og erklæres i Midten af Marts for Hostis; Cicero foreslaaer i denne Anledning i sin 11te philippiske Tale, dog uden at kunne sætte sit Forslag igjennem, at overdrage C. Cassius Commandoen mod Dolabella, hvoriinod Fulvius Calenus og Andre af Antonius's Parti foreslaae Consulerne hertil (*Fam. XII, 7*), for at sprede og splitte de mod Antonius samlede Kræfter. Trebonius's Quæstor Lentulus melder i Begyndelsen af Juni sine Operationer mod Dolabella (*Fam. XII, 14, 15*); C. Cassius bemægtiger sig uden Fuldmagt fra Senat eller Folk Syrien, saaledes som Cicero har raadet ham (*Fam. XII, 7*), og stadfæstes nu efter Slaget ved Mutina af Senatet som Statholder i Syrien; Dolabella dræber sig selv i Juli efter Laodicæas Erobring af C. Cassius; M. Brutus drager i Slutningen af Aaret over til Lilleasien og forener sig i Smyrna med C. Cassius.

Senatet anerkjender Ciceros Fortjenester af Staten ved at decretere den 19. Marts, at Ciceros Minerva paa Capitolium, som var omkastet af Storm i Begyndelsen af Aaret, skal opreises igjen (*Fam. XII, 25*).

I Begyndelsen af Marts ere Hirtius og Octavian dragne hen imod Mutina for at undsætte D. Brutus; Pansa reiser fra Rom den 20. Marts for at forene sig med dem. Da Calenus og Piso lade forstaae, at man nu vil finde Antonius föieligere, idet han saae saa betydelige Stridskræfter opstillede imod sig, og Pansa paa Grund heraf för sin Afreise foreslaaer et nyt Gesandtskab til Antonius, deriblandt Cicero, gaær denne for et Öieblik i Fælden og stemmer for Gesandtskabet, men indseer strax efter sin Feiltagelse; fraraader i den 12te philippiske Tale Gesandtskabet og frasiger sig al Lod eller Deel deri. Da ligeledes L. Munatius Plancus og M. Æmilius Lepidus, der staae med deres Hære i Gallia Transalpina, i et Brev til Senatet raade til Fred med Antonius, giver Cicero dem en Tilretteviisning for deres ukal-

(43.) dede Indblanden (*Fam. X, 6, 27*), og holder efter Pansas Afreise den 13de philippiske Tale, i hvilken han gennemgaaer et Brev fra Antonius til Octavian og Hirtius, hvori han har søgt at bevæge dem til at slutte sig til deres naturlige Venner Cæsarianerne, som han repræsenterer.

Slag ved Forum Gallorum den 15. April, hvor Pansa saares; **Slag ved Mutina** nogle Dage efter, rimeligviis den 27. April, hvor Hirtius falder. Ciceros Fjender udsprede det Rygte, at han den 22. April vil tiltage sig Dictaturet; Tribunen Appulejus forsvarer ham den 21. April mod denne Beskyldning; faa Timer efter ankommer Beretningen om Slaget den 15. April (*Fam. X, 30*); Jubel i Rom og Æresbeviisninger mod Cicero ved Seiersbudskabet. Den 22. April holder Cicero den 14de philippiske Tale og bevirker, at Seierherrene tilkjendes en Supplicatio paa 50 Dage og derved Titel af Imperatorer, samt at Antonius erklæres for Hostis.

Men da Hirtius er falden i Slaget den 27., og Pansa Dagen efter dør af sine Saar, faaer Octavian, paa hvem der hviler svær Mistanke om at han er Aarsag i Consulernes Død, hele Veteranhæren i sin Magt og lader Antonius undslippe. Han flygter til Gallien, forenet fra Begyndelsen af Mai med P. Ventidius, og forsøger at aabne Underhandlinger med M. Lepidus, L. Munatius Plancus og Asinius Pollio. D. Brutus kan ikke strax forfølge Antonius med Kraft og bliver ikke understøttet af Octavian, men faaer desuagtet en ordentlig Næse af Cicero, fordi han ikke bedre forstaaer at benytte Seieren (*Fam. XI, 18, 19, 12, 13*). L. Munatius Plancus underhandler i Mai med M. Lepidus om at han skal slutte sig til Optimaterne; i en halvofficiel Skrivelse (*Fam. X, 34*) lover Lepidus den 22. Mai at blive Senatet tro, men den 29. Mai forener han sig, tilsyneladende tvungen, med Antonius. Plancus af-

(13.) bryder Forbindelsen med Lepidus og melder hans uventede Forræderi, hvilket Lepidus selv melder den 30. Mai med formildende Udtryk (*Fam. X, 11, 15, 18, 21, 23, 35*). Lepidus med sit Parti erklæres for Hostes den 30. Juni, dog med den Betingelse, at de kunne tages igjen til Naade, hvis de inden den 1. Sept. falde fra Antonius (*Fam. XII, 10*). I et Brev fra Corduba den 8. Juni (*Fam. X, 32*) tilbyder Asinius Pollio Senatet sin Tjeneste imod Antonius og Lepidus; Cicero opfordrer i Begyndelsen af Juli (*Fam. XII, 10*) M. Brutus og C. Cassius til at komme med deres Hære til Italien; den 28. Juli er D. Brutus's og Plancus's Hære forenede. Plancus forlanger Forstærkning af den africanske Hær eller Octavians Tropper (*Fam. X, 24*); har Mistanke til Octavian, og beskylder ham endog ligefrem for at være Skyld i, at Antonius og Lepidus endnu ikke ere tilintetgjorte.

Her ende Ciceros Breve. I de sidste Maaneder af forrige Aar og den første Halvdeel af dette Aar har han iøvrigt brevvexlet med Cornificius, L. M. Plancus, D. Brutus, C. Cassius, Asinius Pollio, M. Lepidus, Ser. Sulpicius Galba, Trebonius, Furnius, P. Lentulus, og søgt at styrke og lede de Vaklende. Det er en ikke urimelig Formodning, at Keiser Augustus har ladet tilintetgjøre Ciceros Brevvexling for Aarets sidste Halvdeel, hvilken han neppe kunde finde sin Regning ved blev bekjendt for Verden.

Cæsar Octavianus nærmer sig sit Maal og begynder at afkaste Masken. Han gennemskuer Cicero og Senatet, som troe efter Slaget ved Mutina ikke at behøve ham mere. Allerede i Januar har han paa Senatets Befaling maattet overlade Endeel af sine Tropper til Hirtius og stille sig under hans Overcommando; i Decretet om Supplicationes for Seieren ved Mutina nævnes D. Brutus, ikke han; han optages ikke i Timandscollegiet for at uddele

(43). Jorder til Soldaterne, i hvilket Collegium i Øvrigt heller ikke D. Brutus eller Nogen af Feldtherrerne optages; han forstaaer kun altforvel Ciceros Yttring: ornandum adolescentem, tollendum (*Fam. XI, 20, 21*); Senatet giver D. Brutus, ikke ham Anførselen over de faldne Consulers Hære, og corresponderer ikke med ham, der betragtes som udnævnt til Anfører blot for Krigen ved Mutina, men søger endog underhaanden at bearbejde hans Legioner. Først da Lepidus den 30. Juni erklæres for Hostis, opfordrer man ham til at slutte sig til Statens Forsvarere, og anerkjender ham derved som Statens Feldtherre. Men han vilde ikke knuse Antonius for derefter selv at knuses af Senatet: han sender i Juli 400 Mand af sin Hær til Rom, for som af egen Drift at forlange Consulatet for ham; og følger selv bag efter med Resten, da de første afvises. Den 19. August tiltvinger han sig Consulatet med Qu. Pedius som Collega, og efter en Lex Pedia fordømmes alle Cæsars Mordere paa een Dag af en extraordinair Commission, navnlig M. Brutus, D. Brutus, C. Cassius, endog S. Pompejus, der dog kun i meget uegentlig Forstand kunde regnes under denne Kategori. Derpaa drager Octavian i den første Halvdeel af Sept. mod M. Antonius og M. Lepidus, medens de mod dem tagne Beslutninger ophæves af Senatet. Antonius i Forening med Lepidus og Asinius Pollio gaar over Alperne, og lader D. Brutus, forladt af L. Planus og sin Hær, dræbe i Nærheden af Aquileia.

Nu var kun den sidste Act tilbage af det store Drama, hvori Cicero endnu i sit Livs Aften havde spillet en saa mærkelig Rolle. Den blev kort men blodig. Ved en Sammenkomst ved Bononia i Slutningen af October indgaaes Triumviratet paa 5 Aar, Mörkets Aander ere Vitterlighedsvidner ved Pagten, og Brödres Blod er Seglet. Som første Frugt sendes til Rom en Proscriptionsliste paa 17 Navne, deriblandt

(43). **M. og Qu. Cicero, Fædrene og Sønnerne.** Portene lukkes og Myrderiet begynder. Consulen Qu. Pedius anbetroes Böddelens Rolle i dette lidet lystige Intermezzo; han spiller den til Ende, og dør faa Timer efter, segnende under Vægten af den blodige Daad. Nogle frelse sig dog ved Flugten, for siden at falde for Mordernes Dolke. Sønneren M. Cicero er fraværende hos M. Brutus og frelses derved; Qu. Cicero, Fader og Søn paagribes og dræbes i Rom, hvor de vare vendte tilbage fra Flugten for at forsyne sig med det Nødvendige til Reisen; **M. T. Cicero** myrdes den 7 Dec. i sit 64de Aar af Centurionen Herennius og Krigstribunen Popilius Lænas i Parken ved hans Formianum i Nærheden af Cajeta.

Luften er rensset, men ikke tilstrækkeligt. **C. Octavius Cæsar, M. Antonius, M. Æmilius Lepidus, Triumviri reipublicæ constituendæ**, holde deres höitidelige Indtog i Rom og tiltræde deres Embede den 27. Nov. ifølge en **Lex Titia**. De fornye Proscriptionerne i en grandiosere Stil; 300 Senatorer og 2000 romerske Riddere*) dræbes, og Senatet tilkjender derefter **Triumvirerne en Borgerkrone!!!**

42. Slagene ved Philippi. Tiberius fødes.

*) Efter Appians Angivelse. Andre angive Tallene anderledes. Absolut Nöiagtighed og historisk Vished er her en Umulighed.

Rettelser.

Pag.	14	Linie	29	L. Saliminus's Morder l. L. Saturninus's Morder.
—	17	—	10	Allebrogernes l. Allobrogernes.
—	21	—	4	Messala l. Messalla.
—	23	—	13	Cæsars l. Cæsar.
—	—	—	23	Optimatorer l. Optimater.
—	28	—	10	Claudius's Broder l. Clodius's Broder.
—	38	—	11	hans Søn l. han selv og hans Søn.
—	62	—	23	Venner l. Villaer.
—	63	—	3	selv; Utica, l. selv i Utica;
—	67	Anm.	sidste Linie	: Cinnæ, l. Cumæ.
—	69	Linie	15	uhindret af Cicero l. uhindret af Antonius.
—	71	—	18	fri l. fin.
—	76	—	20	udgives Aar 59 l. udgives efter hans Død.
—	80	—	21	iøvrigt l. ivrigt.

Efterretninger

om

Frederiksborg lærde Skole

for Skoleaaret 1 Sept. 1847 — 1 Sept. 1848,

af

Dr. H. M. Flemmer,
Profesør og Skolens Rector.

Offentlig Foranstaltning.

Efterat Skolen allerede i flere Aar med hoie Bedkommendes Approbation havde indrettet Underviisningen i Overensstemmelse med den provisoriske Underviisningsplan, indgav jeg under 6 Oct. f. A. til den Kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler et detailleret Forslag om Skolens definitive Udvidelse til 1 Sept. d. A. ved Dpretelsen af en 7de Classe og Indførelsen af en fuldstændig Afgangseramen ved Skolen selv. Om Disciplene forklarede jeg, at de af dem, som til Efteraaret 1848 have tilbragt de reglementerede 2 Aar i 6te Cl., have saavel i denne som i de lavere Classer nydt en saadan Underviisning, at de, hvis de tilbørlig have benyttet den, maae være modne til da at underkaste sig Afgangseramens første Deel her ved Skolen i de Fag*) og paa den Maade, som Planen foreskriver, og derhos modne til at oprykke i en 7de Cl., for der efter eet Aars Forløb at underkaste sig Afgangseramens sidste Deel paa samme Maade. Med Hensyn til det fornødne Vocale bemærkede jeg, at dette vel vilde være at opnaae ved at indrette 2 Børeller paa Postet, men paaapegede derhos det Unsigelige i at erholde en beqvemere, elegantere og betydeligere Udvidelse, medens jeg af oeconomiske Hensyn indskrænkede mig til at forlange det

*) Dog undtog jeg udtryffelg Naturhistorie, som hidtil ikke er voredraget her i Skolen heiere end i 5te Cl.

absolut Nødvendige. Hvad Udvidelsen af Skolens Lærerkræfter angik, forklarede jeg, at have confereret med samtlige Lærere og fundet dem beredte til at underkaste sig nogle nødvendige Fagombytninger og at overtage nogle flere Ertraktimer i Forventning af passelig Godtgjørelse for deres forøgede Arbejde, og at der derefter kun behøvedes Ansættelsen af een ny Lærer, der kunde overtage visse navngivne Fag.

Heraa modtog jeg under 15 April d. A. følgende Resolution fra Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet:

„Efter hvad af Herr Professoren i Skrivelse af 6te
 „Oct. f. A. og 2den d. M. er indberettet om at Under-
 „viisningen i Frederiksborg lærde Skole nu er saavidt
 „fremmet i Overeensstemmelse med den provisoriske Plan
 „af 25 Juli 1845, at de Disciple, som til Efteraaret 1848
 „have tilbragt de foreffrene 2 Aar i 6te Klasse, ville være
 „modne til at underkaste sig den fuldstændige Afgang-
 „examens Iste Deel efter bemeldte provisoriske Plan, kun
 „med visse Modifikationer hvad Naturhistorie angaaer,
 „samt derefter være modne til Dprykkelse, bifalder Mini-
 „steriet, at den i den provisoriske Plans § 14 ommeldte
 „fuldstændige Afgangsexamens Iste Deel bliver at afholde
 „ved Frederiksborg lærde Skole i næstkommende Sept.
 „Maaned, og at til samme Tid i næste Aar anden Deel
 „af bemeldte Examen afholdes efter Udgangen af den 7de
 „Klasse; som fra 1 Sept. d. A. bliver at oprette; hvorhos
 „Ministeriet med Hensyn til de af Herr Professoren for-
 „klarede Omstændigheder indrommer, at Proven i Natur-
 „historie maa bortfalde for de Studerende, der i Aar
 „indstille sig til Afgangsexamen Iste Deel, samt at en
 „noget modificeret Prove i samme Fag maa paalægges

„det yngre Hold af nuværende 6te Klasse, som i 1849 vil
„have at indstille sig til Afgangsexamens 1ste Deel.

„3 Forbindelse hermed meddeler Ministeriet Dem, at
„efterat Hofbygmester Conferentsraad Koch har været givet
„Leilighed til at yttre sig angaaende den nødvendige Ud-
„videlse af Skolelocalet, er fra ham indkommet en Plan
„ledsaget af fornøden Tegning og Overslag, hvorefter den
„af Herr Profesoren foreslaaede Indretning af 2 Kamre
„paa Loftet paa Grund af de dermed forbundne uund-
„gaaelige Ulemper er fraraadet, hvorimod der er fore-
„slaaet at iværksætte den nødvendige Udvidelse ved en Til-
„bygning af 13½ Mens Længde og 17 Mens Dybde, som
„vil kunne udføres for i Alt 5440 Rbdr. 16 Sk., og hvor-
„ved vil vindes 2 gode Bærelser i hver Etage, deels til
„Læseværelser og deels til Opbevarelse af Samlingerne.
„Da denne Plan har vundet Ministeriets Bifald, er Con-
„ferentsraad Koch under Dags Dato tilskrevet om at for-
„anstalte det Fornødne til Bygningsarbeidets snarest mu-
„lige Paabegyndelse.“

Arbeidet er saavidt fremmet, at Bygningen i de første
Dage af Juli ventes at ville være under Tag, og Bærelserne
at kunne tages i Brug den 1 September. Om den nye
Lærers Ansættelse, Lektionstabellen m. m. vil naturligvis først
senere hen Resolution kunne forventes.

Lærerpersonalet og Underviisningsgjen- standene, Lektionstabellen og Fagfordelingen.

Naar indtages, at Overlærer Oftermann og Adjunkt
Borre, som forrige Skoleaar underviste i Latin i resp. 4te

og 3die Cl., i indeværende Skoleaar have byttet Glæser i dette Fag; at Dansken i 3die Glæse, som før havde 3 Timer, har faaet 1 Time tillagt, og at Naturlæren, som ifør blot læstes med nederste Afdeling af 6te Cl., i Aar er blevet læst med hele Glæsen, er der i Dvrigt ingen Forandring indtraadt i nogen af disse Henseender. For tydeligere Oversigts Skyld aftrykkes Læctionstabellen og Fagfordelingen:

Læctionstabel.

	VI Cl. A og B.	V Cl.	IV Cl.	III Cl.	II Cl.	I Cl.	Summa ugentlige Timer
Danskt	2	2	2	4	6	6	22
Tydskt	2	2	2	2	6	6	20
Franskt	3	3	2	2	3	2	15
Latin	9	10	10	10	"	"	39
Græsk	5	5	5	"	"	"	15
Religion	3	2	2	2	2	2	13
Historie	3	3	3	3	3	3	18
Geogr.	1	1	1	1	1	1	6
Mathematik	4	4	4	4	4	4	28
Naturlære	2	"	"	"	"	"	2
Naturhistorie	"	2	2	3	3	3	13
Skrivning	"	"	1	2	4	5	12
Gymnastik	2	2	2		2		8
Hebraisk	2	2	"	"	"	"	4
Sang	—	—	—	—	—	—	4
	38 38	36	36	35	34	34	219

Af de 4 ugentlige Syngetimer anvendes i Regelen 1 Time paa hver Stemme.

Fagfordeling.

Rector Latin i VI Cl., Græst i VI og V	19	Timer	ugentligt.
Overlærer Oftermann Latin i V og III, Græst i IV	25	—	—
Adjunkt Bowsen Tydsk i de 4 øverste Cl., Hift. og Geogr. i de 3 nederste, Religion i de 2 nederste Cl., .	24	—	—
— Kongsefeldt Hebraisk i VI A og B, Hift. og Geogr. i de 3 øverste, Skrivning i de 4 nederste Cl. .	28	—	—
— Børre Latin i IV, Franck i alle Cl.	25	—	—
— Laughoff Mathematisk (Regning derunder indbefattet) i alle Cl.; Naturlære i VI Cl.	30	—	—
— Richelieu Religion og Dansk i de 4 øverste, Naturhift. i de 5 nederste Cl.	32	—	—
— Reinhard Dansk og Tydsk i de to nederste Cl.	24	—	—
— Børre som Lærer i Gymnastik og Svømming	8	—	—
Skolelærer Grølev som Syngelærer . .	4	—	—

Disciplene.

Disciplenes Antal var ved Slutningen af forrige Skoleaar 50, i det 5 udgik umiddelbart før Hovedexamen, af hvilke den ene (af øverste Cl.) gik over til Koeskilde Cathedralsskole, og de andre forlode Studeringerne, forsaavidt de ikke allerede vare ustuderede. Af ovenmeldte 50 Disciple dimitteredes 6 til Universitetet, nemlig Caspar Martin Ropp, Johannes Helms, Peter Wilhelm Topp, Henning Peter Frederik Hansen,

Laurig Emil Frederik Røst og Christian Frederik Emil Claudi. De vare de første af Skolens Dimittender, for hvilke Testi-
monia udfærdigedes paa Dansk i Overensstemmelse med
Universitetsdirectionens Resolution af 1847. De bestode Examen
Artium med følgende Charakterer; een af dem, Røst, først
ved Nytaarstid med speciel Bevilling paa Grund af Sygdom.

	Danf @still.	Ratin.	Ratinf @still.	Stræf.	Ge- braiff.	Stell- gion.	Geo- graphi.	Stiforie.	Stith- metif.	Geo- metri.	Sybf.	Stranf.	Soved- dparat- teer.
Stopp . . .	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	*Laud.	Laud.	H. III.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.
Selms . .	Laud.	L. p. c.	H. III.	Laud.	H. III.	Laud.	H. III.	H. III.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.
Stopp . . .	Laud.	Laud.	Laud.	H. III.	*N.cont.	H. III.	H. III.	H. III.	H. III.	Laud.	Laud.	Laud.	H. III.
Stansen .	Laud.	Laud.	H. III.	Laud.	H. III.	H. III.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	H. III.	Laud.
Stoff . . .	Laud.	H. III.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	H. III.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.
Standi .	H. III.	H. III.	H. III.	H. III.	H. III.	H. III.	Laud.	H. III.	H. III.	H. III.	Laud.	H. III.	H. III.

* betyder at et Benjinn Stræf er angivet iftebeftor Gebraiff.

Umiddelbart efter sidste Hovedexamen udmeldtes 1 Discipel for at dimitteres privat; ligeledes i Aarets Løb 4 Disciple, samtlige udstuderende. Skolen har havt den Sorg ved Døden at miste en af sine Disciple, Andreas Christian Liebft. En ondartet Leversygdom endte hans Liv den 31. Marts. Han var en saare elskelig Discipel, og havde ved sin rebelige Stræben bragt det saavidt, at man havde Grund til at vente, at han til Efteraaret vilde være bleven opflottet i 7de Classe; Gud vilde det anderledes. — 15 nye Disciple optoges. — Den høieste Frequentz i Skoleaarets Løb har været 58; for Tiden er den 54. En Riste over Disciplene i den Orden, hvori de siden 1 Juli faldte i Classerne, tilføies med Fædrenes Navne og Stilling i Parenthes.

VI Classe.

- 1) Holger Christian Frederik Neergaard (Provst Neergaard i Hillerød).
- 2) Frederik Julius Jørgensen (Uhrmager Jørgensen i Hillerød).
- 3) Martin Carl Wilhelm Christensen (afdøde Postmester Christensen i Frederiksfund).
- 4) Carl Frederik Bengon (Justitsraad Bengon i Frederiksborg).
- 5) Anton Neergaard (Broder til Nr. 1).
- 6) Carl Christian Emil Flemmer (Skolens Rector).
- 7) Frederik Siegfred Muhle (Meiesaber Bogtrykker Bianco Luno i Kbhavn).
- 8) Johan Lorenz Lassen (Proprietair Lassen paa Svanholm).
- 9) Georg Hermann Julius Ulrich (Forstraad Ulrich ved Farum).
- 10) Hans Peter Christian Bengien (Provst Bengien i Næsminderød).

- 11) Dve Sehestedt=Zuul (Kammerherre v. Sehestedt=Zuul til Raunholt i Fyen).

V Klasse.

- 1) Peder Andreas Ingerslev (Pastor Ingerslev i Kongsted).
- 2) Jens Theodor Kragh (afdøde Kromand Kragh i Bag=sværd).
- 3) Hans Schack Rudolf Knuth (Amtmand Kammerherre Grev Knuth i Frederiksborg).
- 4) Nicolai Reimer Romb (Garmester Romb i Hillerød).
- 5) Michael Frederik Liebenberg Bengon (Broder til Nr. 4 i VI Cl.).
- 6) Jacob Larsen (Sabelmager Larsen i Hillerød).
- 7) Dve Ludvig Møller (Stedsfader Billedhugger Zahn i Frederiksborg).
- 8) Jørgen Christian Fenger Dirif (afdøde Provst Dirif i Liffjød).
- 9) Otto Peter Erasmus Møller (Broder til Nr. 7).
- 10) Peter Frederik Nicolai van Wyllich (Pastor van Wyllich i Greve).
- 11) Søren Lemvig Brøndum (afdøde Birkedommer Brøndum i Hjørlande).
- 12) August Wilhelm Staffeldt (Kammerjunfer Staffeldt i Herlev).
- 13) Christian Ditlev Lüttichau (Major Kammerherre Lüttichau i Kbhavn.).

IV Klasse.

- 1) Johannes Nothe (Slotsgartner Nothe paa Fredensborg).
- 2) Joachim Sigismund Ditlev Knuth (Broder til Nr. 3 i V Cl.)
- 3) Tyge Nothe (Broder til Nr. 1 i IV Cl.)
- 4) Henrik Steffens Helms (Pastor Helms i Esbønderup).
- 5) Johan Sophus Laurrup (Provst Laurrup i Hammer).

III Klasse.

- 1) Soren Christen Emil Hald (Kjebmand Hald i Frederiks-
sund).
- 2) Thomas Emil Lund (Provst Lund i Tjæreby).
- 3) Frederik Christian Andreas Olsen (Gaardeier Olsen ved
Åsminderød).
- 4) Soren Peter Wilhelm Albrethsen (Møller Albrethsen
Nibe Mølle).
- 5) Jens Paulsen Jørgensen (Kromand og Gaardmand
- Noddebo Jørgen Christensen).
- 6) Diderik August Raaschou (Provst Raaschou i Søborg).
- 7) Laurig Ernst Clausen (Proprietair Clausen i Kollerød).
- 8) Ludvig Echarð Ulrich (Broder til Nr. 9 i VI Cl.)
- 9) Carl Christian Jacob Alsted (Procurator Alsted i Ås-
minderød).
- 10) Georg Christian Langhoff Lund (Overlæge Lund ved
3die Dragonregiment).
- 11) August Ferdinand Petersen (Kjebmand Petersen i Hille-
rød).

II Klasse.

- 1) Frederik Ernst Wilhelm Paulsen (afdøde Justitsraad
Paulsen i Hillerød).
- 2) August Carl Christian Clausen (forrige Assesfor Claus-
sen paa Trø).
- 3) Christian Erasmus Rasmussen (Skolelærer Rasmussen
i Sønderby i Horns Herred).
- 4) Jens Torp Soeborg (Skolelærer Soeborg i Hammers-
holt).
- 5) Jens Johan Brøndum (Broder til Nr. 11 i V Cl.).
- 6) Carl Thomas van Wyllich (Broder til Nr. 10 i V Cl.).
- 7) Christian Peter Theodor Schougaard (afdøde Capt.
Schougaard i Kbhavn).

I Classe.

- 1) Charles Ulrick Marius Wright (Slibøkskriver Wright i Helsingør).
- 2) Johannes Sophus Paulsen (Broder til Nr. 1 i II Cl.).
- 3) Alexander Niels Lorensen Hansen (Garver Hansen i Hillerød).
- 4) Laurig Eiler Gunnarsen (Kobbersmedemester Gunnarsen i Hillerød).
- 5) William Abildgaard Nielsen (Regimentsdyrlæge Nielsen i Frederiksborg).
- 6) Caspar Peter Spang (Garver Spang i Hillerød).

Af disse Disciple vil Nr. 1 i VI Cl. Holger Christian Frederik Neergaard, som for sin Alders Skyld har siddet 3 Aar i denne Classe, ifølge speciel Bevilling fra Ministeriet i forestaaende Efteraar blive dimitteret til Universitetet, for der paa hidtil sædvanlig Maade at underkaste sig Examen Artium.

Stipendier og Gratistpladser.

Ved at udsætte 350 Rbdr af Stipendiefondets Beholdning som rentebærende i faste Eiendomme, saaledes som blev forklaret i forrige Aars Skoleefterretninger pag. 50, har Stipendiefondet siden 11 Dec. 1847 andraget 6000 Rbdr. Renterne heraf 240 Rbdr, tilligemed den i forrige Aars Skoleefterretninger p. 50 omtalte Refusion fra den nedlagte Latinskole i Ringsted til Beløb 45 Rbdr 78 Sk. aarlig, udgjøre det Beløb, der muligt kan bevilges som Stipendier, i det Kassereens Procenter kunne bestrides af Renterne af de i Sparekassen indestaaende Dplagspenge. Saaledes er i Aar for førstegang bevilget Stipendier til et Beløb af 285 Rbdr, nemlig F. J. Jørgensen og M. C. B. Christensen hver en

Portion paa 50 Rbdr*); A. Chr. Riebst**), G. H. J. Ulrich og P. A. Ingerslev hver en Portion paa 35 Rbdr; og J. Th. Kragh, N. N. Romb, J. Larsen og D. E. Møller hver en Portion paa 20 Rbdr, Alt at oplægge til Vedkommendes Afgang til Universitetet efter fuldstændig absolveret Afgangseramen. Fri Underviisning bevilgedes endvidere 10 Disciple, nemlig H. Chr. F. Neergaard, A. Neergaard, C. Chr. E. Flemmer, F. S. Mühle, J. Chr. F. Drif, D. P. E. Møller, P. F. N. van Wylsch, J. P. Jørgensen, F. E. B. Paulsen og A. C. Chr. Clausen. Een Discipel mistede fri Skolegang paa Grund af Uflid. De 2 Moltkiske Stipendier ere oppebaarne af P. A. Ingerslev og F. E. B. Paulsen. For Tiden have følgende Disciple Stipendieoplag indestaaende i Skolekassen til følgende Beløb: F. J. Jørgensen 130 Rbdr, M. C. B. Christensen 190 Rbdr, G. H. J. Ulrich 35 Rbdr, P. A. Ingerslev 55 Rbdr., J. Th. Kragh 20 Rbdr, N. N. Romb 20 Rbdr, J. Larsen 20 Rbdr, D. E. Møller 80 Rbdr, tilsammen 550 Rbdr. Hertil vil man ved Aarets Udgang have en Beholdning af cirka 600 Rbdr, altsaa 50 Rbdr Overskud eller Begyndelse til en lille Incrementecapital, som ved Sparekassereinter og muligviis hjemfaldende Stipendieoplag vil kunne i Tiden forøges til et saadant Beløb, at den kan udsættes som rentebærende i faste Eiendomme.

Bibliotheket.

Dette udgjorde ifølge forrige Aars Skoleefterretninger cirka 5000 Bind. Siden er det forøget paa sædvanlig

*) Dette er første Gang at der her fra Skolen har kunnet bevilges heieste Stipendium paa 50 Rbdr.

**) Ved hans Død er hans Oplag anordningsmæssigt faldet tilbage til Stipendiefundet.

Maade, deels ved Forsendelser fra Overbestyrelsen, deels ved Indkjøb, saavel for den normerede Sum, som for Disciplenes Bidrag til Moerstabsbibliotheket, der for dette Aar har andraget 57 Rbdr. Fortegnelse over de paa denne Maade i Bibliotheket indlemmede Skrifter vil blive givet i næste Aars Skoleefterretninger i Forening med en Specification over de Apparater og Samlinger til Brug ved Underviisningen i Naturlære og Naturhistorie, som man har Haab om til den Tid at have erholdt.

De i Skoleaaret gjennemgaaede Pensa. Lære- og Læsebøger.

Dansk.

- VI Cl. De skriftlige Udarbejdelser, som have været enten af historisk, religiøs eller almindeligt Indhold, ere oftest skrevne hjemme og gjennemgaaede paa Skolen. Det vigtigste af den nyere Skjønnerlitteraturs Historie er gjennemgaaet, hvorved flere Digtværker ere læste. Disciplene ere ogsaa i dette Skoleaar jevnlig øvede i mundtlige Foredrag over selvvalgte Emner.
- V Cl. Ugentlig er en Stil skreven, oftest paa Skolen, undtagen naar Indholdet har gjort en længere Tid til Udarbejdelsen fornøden. Afkillige æsthetiske Værker ere læste.
- IV Cl. Den egentlige Stil er oftest skreven paa Skolen; Bojesens Grammatik er læst og repeteret, og Floris Læsebog benyttet.
- III Cl. Af de 4 egentlige Timer ere 2 a 3 anvendte til

- Stiløvelser. Bojesens Grammatik er læst og repeteret, og Flor's Læsebog benyttet ligesom i IV Cl.
- II Cl. Molbech's Læsebog er benyttet til Læsning og Analyse. Af Bojesens Grammatik er læst hele Formlæren tillige med Indledningsbemærkningerne. Skriftlige Øvelser 4 a 5 Gange om Ugen, deels efter Borgens Vejledning, deels Dictat.
- I Cl. Molbech's Læsebog er brugt som i II Cl. Det Vigtigste af Formlæren efter Bojesens Grammatik. Skriftlige Øvelser, mest Dictat, 4 a 5 Gange om Ugen.

Latin.

- VI Cl. Ciceros Cato Major og Lælius, Talerne for S. Roscius Amer., de 4 catilinariske, for Milo og for Dejotarus; Ciceros Breve i Süpfles Udgave 1—5te Afsnit (til Begyndelsen af Proconsulatet); Livius 29—32te Bog; hele Syntaren af Madvigs Grammatik; 2 Stile ugentligt.
- V Cl. Ciceros 4 catilinariske Taler; hans Breve (Süpfles Udg.) 1—9; Livius 31te Bog. Madvigs Grammatik repeteret. Som oftest 3 Stile ugentligt.
- IV Cl. Cæsars Gallerkrig 2den Bog. Ciceros 2 første catilinariske Taler. Af Madvigs Grammatik hele Formlæren; Syntaren indtil Ordneses Følge. 3 Stile ugentligt.
- III Cl. Borgens latinske Læsebog: af de 4 første Afsnit omtrent Halvdelen i Udvalg; 5te Afsnit og 6te Afsnit til Narr. 51. Madvigs Grammatik: Formlæren læst og repeteret flere Gange, saaledes at der stedse optages nyt Stof af det, som tidligere var forbigaaet. 3 Slutningen af Aaret 2 Stile ugentligt.

Græff.

- VI Cl. Odysseen 13—18de Bog; Herodots 8de Bog; Xenophons Memor. 1ste Bog; Demosthenes's Tale om Kronen. Langes Formlære.
- V Cl. Xenophons Anabasis 1—2den Bog. Langes Formlære.
- IV Cl. Langes græske Læsebog fra pag. 1—39. Tregders græske Grammatik: Alt væsentligt af Formlæren (Dialekterne og flere Partier af Lyd- og Accentlære aldeles forbigaaede) indtil § 131.

Hebraisk.

- VI Cl. A. Genesis Cap. 12—39; Grammatiken efter Whittes Lærebog med Undtagelse af Syntaren.
- B. De 41 første Capitler af Genesis, og Whittes Grammatik til § 77 med Undtagelse af 6te og 7de Cap.

Tydsff.

- VI Cl. Hjorts tydske Læsebog, poetiske Deel pag. 578—627. Schillers Wallensteins Lager u. die Piccolomini. Meyers Grammatik. Til Oversættelse fra Dansk til Tydsff er benyttet Herølebs Bibelhistorie og Webers Verdenshistorie. Maanedlig er skrevet 1 Stil.
- V Cl. Hjorts tydske Læsebog, prosaisk Deel pag. 221—268. Meyers Grammatik. Grønbergs Stiløvelser pag. 29—39.
- IV Cl. Hjorts tydske Læsebog, prosaisk Deel pag. 26—83. Meyers Grammatik indtil de uregelmæssige Verba. Rungs og Jürs Materialer pag. 1—31.
- III Cl. Riises større tydske Læsebog pag. 202—276. Meyers Grammatik pag. 1—30. Rungs og Jürs Materialer pag. 1—25.
- II Cl. Riises større tydske Læsebog pag. 202—336 med For-

bigaaelse af enkelte Stykker. Af Meyers Grammatik det Vigtigste af Formlæren. Skriftlige Dvælses eengang om Ugen.

- I Cl. Campes Robinson pag. 36—136. Det Vigtigste af Formlæren efter Meyers Grammatik. Skriftlige Dvælses eengang om Ugen.

Frausf.

- VI Cl. Borrings Etudes litt. en prose pag. 341 indtil Enden, en vers pag. 1—40. Cursorisk er læst adskillige Stykker af Merimées „Mosaïque.“ Hele Grammatikken er læst. 1 mundtlig eller skriftlig Stil om Ugen.
- V Cl. Borrings Etudes litt. pag. 1—62, 105—133, 182—186, 227—252, 359—372, 383—393. Af Grammatikken hele Formlæren og Begyndelsen af Syntaren. 1 Stil ugentlig tildeels efter Stilovelseserne.
- IV Cl. Borrings Læsebog for Mellemklasserne pag. 106—168 og pag. 226—262. Det Vigtigste af Formlæren. 1 Stil ugentlig efter Stilovelseserne.
- III Cl. Borrings Læsebog for Mellemklasserne pag. 1—110. Hovedpunkterne af Formlæren. 1 Stil ugentlig.
- II Cl. Borrings Manuel pag. 81 indtil Enden.
- I Cl. Borrings Manuel pag. 1—55.

Religion.

- VI Cl. Af Fogtmans Læsebog er læst §§ 59—122. Hele Hersøls store Bibels historie. Af det N. Test. er læst i Grundsproget Brevet til Galaterne og Jacobs Brev. Af Kirkes Historie er meddeelt en Udsigt over de vigtigste Begivenheder inden Reformationen.
- V Cl. Af Religionslæren er læst efter dicterede Paragraffer

Indledningen („Religion, Skrift, Kirke“) og Læren om Gud. I Herslebs større Bibelhistorie er læst det N. Test. Paa Dansk er læst den første Halvdeel af Apostlernes Gjerninger.

- IV Cl. I Valles Lærebog er læst Cap. 6— Cap. 8; i Herslebs større Bibelhistorie forfra til Dommernes Periode, og fra Cyrus til det N. Test. Paa Dansk er læst Luca Evangelium.
- III Cl. I Valles Lærebog er læst Cap. 1— Cap. 6, A; i Herslebs større Bibelhistorie forfra til Cyrus. Paa Dansk er læst Marci Evangelium.
- II Cl. I Valles Lærebog er læst Cap. 2 — Cap. 6, C. Herslebs mindre Bibelhistorie.
- I Cl. I Valles Lærebog er læst de 2 første Capitler, samt af 6te Cap. til B. Herslebs mindre Bibelhistorie.

Mathematisk.

- VI Cl. A. Repetition af „Kallesens Begyndelsesgrunde i den rene Mathematisk“ (med Undtagelse af Capitlet om Kjedebrev, samt § 98 og 99) indtil Cap. XI; samt Proportionslæren efter Ursins Arithmetik som Grundlag. Repetition af hele Geometrien (Ursins Geometri som Grundlag). Gjennemgaaet geometrisk Construction.
- B. Kallesens Arithmetik indtil § 84, samt Cap. X indtil § 98. Proportionslæren efter Ursins Arithmetik som Grundlag. Hele Geometrien (Ursins Geometri § 1— 153 benyttet som Grundlag). — Skriftlige Dvælses jævnlig anstillede.
- V Cl. Kallesens Mathematisk forfra til Cap. VI, fremdeles Cap. VII; samt Proportionslæren efter Ursin som Grund-

- lag. Ved Underviisningen i Geometrien er 3 Ursins Geometri § 1—100 benyttet som Grundlag.
- IV Cl. Steens Elementairarithmetik til Nr. 37 som Grundlag for Underviisningen i Arithmetik. Ursins Geometri § 1—47 som Grundlag for Underviisningen i Geometri.
- Bogstavregning og almindelig Regning.
- III Cl. Steens Elementairarithmetik § 1—37 som Grundlag for Underviisningen i Arithmetik. Almindelig Regning.
- II og I Cl. Almindelig Regning.

Naturlære.

- VI Cl. Af Ørstedes „Naturlærens mechaniske Deel“ læst **Bølgebevægelse**; af Silfverbergs „Chemisk Physik“ **Var- melære, Magnetisme, og Electriciteten** indtil Galvanisme.

Naturhistorie.

- V Cl. Efter Bramsens og Drejers Lærebog er læst **Peddyr og Bloddyr**; efter Petits Botanik Indledningen; det Linnéiske System er læst og indøvet; smaa Excursioner ere anstillede.
- IV Cl. Efter Bramsen og Drejer: Indledningen, **Mennesket, Pattedyr, Fugle, Krybdyr.**
- III Cl. Efter Bramsen og Drejer: Indledningen, **Mennesket og Beendyrene.**
- II Cl. Efter Stroms naturhistoriske Læsebog er gennemgaaet **Krybdyr og Fiske**; efter Krøyers naturhistoriske Lærebog **Plantedyr, Bloddyr og Peddyr.**
- I Cl. Efter Strom er læst **Pattedyr og Fugle.**

Historie.

- VI Cl. Oldtidens og Middelalderens Historie. Classens ældre Afdeling har i Repetitionspensaa tillige gennemnemaet den nyere og nyeste Tids Historie.
- V Cl. Middelalderens Historie.
- IV Cl. Oldtidens Historie.
- III Cl. Den gamle Verdens Historie indtil Folkevandringerne.
- II Cl. Kosovs fragmentariske Historie fra Reformationen til Aar 1840.
- I Cl. Kosovs fragmentariske Historie fra Begyndelsen til Religionskrigene i Frankrig.

Geographi.

- VI Cl. Osterrig, Tyrkiet, Grækenland, Asien, Africa, America og Australien. Den ældre Afdeling har tillige repeteret det Dvrige.
- V Cl. Africa, America og Australien.
- IV Cl. Det britiske Rige, Spanien, Portugal, Frankrig, Schweiz, Italien, Osterrig, Tyrkiet, Grækenland og Asien.
- III Cl. Fra Begyndelsen af Værebogen til Storbritanien.
- II Cl. Hele Ingerslevs mindre Geographi.
- I Cl. Hele Ingerslevs mindre Geographi.

Skrivning.

I dette Fag undervistes der i de 4 nederste Classer; de 2 øverste Classer ere fritagne, men det paasees, at Disciplene ved deres skriftlige Arbejder ogsaa beslitte sig paa at skrive en reen og tydelig Haand.

I det nye Skoleaar er bestemt at bruge følgende Bøger i de forskjellige Classer.

VII Cl. I Latin og Græsk forskjellige Stykker af Cicero, Horats, Virgil, Tacitus; de græske Talere, Tragikere, Aristophanes, Thukydidēs, Plato, Alt efter nærmere Bestemmelse. I de øvrige Fag vil blive brugt Duffens Astronomi, Bergs Stereometri, Ramus's Trigonometri, Ørsted, Naturlærens mekaniske Deel; Webers Verdenshistorie, Kosods Udtog af Historien, Allens Danmarks Historie; samt for dem, som læse Hebraisk, en hebraisk Bibel og Whittes Grammatik.

VI Cl. Ciceros Breve (Süpflēs Udg.); Talerne for det manlige Lovforslag, Archias, Ligarius, Desjotarus (Madvigs Udg.); Livius 1ste Bog; Virgils Æneide; Madvigs latinske Grammatik, Bojesens romerske Antiquiteter; Herodots 9de Bog, Odysseens 19—21de Bog; Xenophons Memor. Soeratis 2den Bog, og om muligt et Par af Demosthenes's Taler; E. Flemmers Indledning til Demosthenes (leveres fra Skolen), Langes græske Grammatik, Madvigs græske Syntax, Bojesens græske Antiquiteter, et græsk N. Test.; Genesis, Whittes hebr. Grammatik; Borrings Etudes litt. (4de Udg.), Samnes Stiløvelser (3die eller 4de Udg.) og Grammatik (3te eller 6te Udg.); Hjorts tydske Læsebog (poetisk Deel), Meyers tydske Grammatik; Fogtmanns Lærebog, Herslebs store Bibelhistorie; Silfverberg kemisk Physik, Ørsted Naturlærens mekaniske Deel; Fallesens Mathematik, Ursins Geometri; Webers Verdenshistorie, Kosods Udtog af Verdenshistorien, Allens Danmarks Historie; Munthes Geographi ved Belschou, Königsfeldts gamle Geographi; Atlas.

- V Cl. Ciceros Breve (Süpfles Udg.), Talen for det maniliske Lovforslag (Madvigs Udg.); Livius 1ste Bog; Madvigs lat. Grammatik, Bojesens romerske Antiquiteter; Xenophons Anabasis 3die og 4de Bog; Langes græske Grammatik, (de Nyopflottede, som have læst Tregders Grammatik, beholde denne); Borrings Etudes litt. (4de Udg.), Sammes Stilovelfer (4de Udg.) og Grammatik (5te eller 6te Ud.); Hjorts tydske Læsebog, profaisk Deel (2den Udg.), Meyers tydske Grammatik, Kungs og Jürs Materialier; Herslebs større Bibelhistorie, et dansk N. Test.; Floris danske Læsebog; Kallefens Mathematik, Ursins Geometri; Bramsens og Drejers Lærebog i Zoologi og Botanik, Petits Botanik; Kosfods Udtog af Historien, Allens Danmarks Historie; Munthes Geographi ved Belschou, Kongssfeldts gamle Geographi, Atlas.
- IV Cl. Julius Cæsars Gallerkrig 3die Bog; Ciceros Tale for det maniliske Lovforslag (Madvigs Udg.); Madvigs lat. Grammatik; Langes græske Læsebog (sidste Udg.), Tregders græske Grammatik; Borrings franske Læsebog for Mellemklasser (4de eller 5te Udg.); Sammes Stilovelfer (4de Udg.) og Grammatik (6te Udg.); Hjorts tydske Læsebog, profaisk Deel (2den Udg.), Meyers tydske Grammatik, Kungs og Jürs Materialier; Balles Lærebog, Herslebs større Bibelhistorie, et dansk N. Test.; Floris danske Læsebog, Bojesens danske Grammatik; Steens Indledning til Mathematiken, Ursins Geometri, Bergs Opgaver, Ursins Regnebog; Bramsens og Drejers Lærebog i Zoologi og Botanik; Webers Verdenshistorie; Munthes Geographi ved Belschou, Kongssfeldts gamle Geographi, Atlas.
- III Cl. Borgens latinste Læsebog, Madvigs lat. Grammatik;

Borrings franske Læsebog for Mellemklasser (5te Udg.), Sammes Grammatik (6te Udg.); Müsers større tydske Læsebog, Meyers tydske Grammatik, Kungs og Jürs Materialier; Balles Lærebog, Herslebs større Bibelhistorie, et dansk N. Test.; Flors danske Læsebog, Bojesens danske Grammatik; Steens Indledning til Mathe-matiken, Ursins Regnebog, Bergs Opgaver; Braamsens og Drejers Lærebog i Zoologi og Botanik; Allens Danmarks Historie; Munthes Geographi ved Belschou, Atlas.

II Cl. Borrings Manuel (6te Udg.); Müsers større tydske Læse-bog, Meyers tydske Grammatik; Balles Lærebog, Herslebs mindre Bibelhistorie; Molbechs danske Læsebog, Bojesens danske Grammatik; Ursins Regnebog; Ströms naturhistoriske Læsebog 3die og 4de Hefte, Krøyers naturhistoriske Lærebog (4de Udg.); Rosfods fragmentariske Hi-storie; Ingerslevs lille Geographi, Atlas.

I Cl. Borrings Manuel (6te Udg.); Campes tydske Robinson, Meyers tydske Grammatik; Balles Lærebog, Herslebs mindre Bibelhistorie; Molbechs danske Læsebog, Bojesens danske Grammatik; Ursins Regnebog; Ströms naturhi-storiske Læsebog 1ste og 2det Hefte, Rosfods fragmenta-riske Historie; Ingerslevs lille Geographi, Atlas.

Skolens Fester og Høitideligheder.

Den aarlige Translocation ved Skoleaarets Begyndelse, der holdtes den 2 Sept., blev ligesom forrige Gang indledet og sluttet med Hartmanns Cantate, hvortil Texten, forfattet af Herr N. Krossing findes aftrykt i sidste Aars Skoleester-

retninger. Overlærer Østermann holdt ved denne Feilighed følgende Tale:

Det er Skolens Nytaarsdag, der samler os til Festens Glæde, idet den kalder os bort fra vor daglige, ofte trættende og byrdefulde Syssel, og haver Aanden til en Dverveielse af det Svundne og en Betragtning af det Tilkommende. Men just derfor er det ogsaa en Alvors Fest, thi vi tage Affked med det Gamle. Enhver Affked har sin store Betydning, men allermest den, hvorved vi skilles fra et Affnit i vort eget Liv; thi det er vort eget Jeg, som det i en forløben Tid har været og virket, vi skulle stille os for Die. Men det at møde sig sig selv, at se sig selv Ansigt til Ansigt, at svare og spørge sig selv og at domme sig selv, det er for mangen En en Rædsel, som om han stevnedes til at Møde med Aander, og det er for Alle en alvorssfuld Handling; thi det Die, der skuer i vort Indre, den Mund, der spørger, og den Røst, der dommer, kommer ei fra os selv, men er os medgIVEN fra oven til en bestandig Erindring om, at vi tilhøre en Verden, der er høiere end den Forgængelighed, hvorved Sjælen saa gjerne klæber. Det er denne indre Røst, der skal sige os, om vi have anvendt Tiden med Omhu og Forstand, og det er den, der gjennem Angerens Dvaler skal vække den Sløve til den Virksomhed, der skænker Glæde og Frimodighed. Frygter derfor ikke, I Unge, for at kalde Eder selv til det alvorligste Regnskab; thi derved skulle I styrkes i Eders gode Forsætter, derved skulle I vinde Kraft til at indhente, hvad I have forsømt. Men naar jeg nu paa det Alvorligste opfordrer Eder til denne Selvprøvelse, da skeer dette, ei alene fordi denne er nødvendig for alle Mennesker til alle Tider, men ogsaa fordi Skolen i vore Dage mere end nogensinde for lægger Beslag paa Eders bedste Kræfter; thi det skal ikke nægtes, at den

Unge Arbejdslyst og Evner i enkelte Perioder af Skolelivet underkastes en haard Prøvelse — ja maaskee stundom en haardere, end man med god Villie fordrer; og derfor har jeg ogsaa troet, at vi ikke kunde anvende denne Tid mere passende, end om vi ville gjøre os selv rede for, *hvorfra dette Arbejds Tryk har sit Oprindelse, og hvorledes den Unge bør imødegaae samme.*

Tilvisse ligger der en Sandhed i Fædres og Modres hjærlige Ængstelse for at den Unge skal besværes; og har Skolen selv end ikke i Eet og Alt kunnet give disse Klager Medhold, saa gjør dog ogsaa den Sit til at fremkalde Lempelser der, hvor Trykket falder haardest. Men Intet vilde være urimeligere end den Paastand, at denne anstrengende Virksomhed skulde hidrøre fra den enkelte Skolemands Lune, eller fra et despotisk Paasind af den Auctoritet, der staaer over Skolen. Thi Arbejdets Besvær kommer jo for det Første deraf, at Omfanget af de Gjenstande, hvori der meddeles Undervisning, i disse Aar betydeligt er voret; men dette ligger atter i hele Tidens Fremstrid. Thi vel er det saa, at der for Aartusinder siden have levet cultiverede Nationer og lyse Aander paa Jorden, uden at disse have følt Trang til den mangfoldige Indsigt, man kræver i vore Dage; men idet Nationerne fremstride i Cultur, staaer den ene Slægt paa den andens Skuldre; og Efterkommerne, der skulle bygge videre paa den Bygning, hvortil Forfædrene have lagt Grundstenen, maae kjende Mesterens Plan og Hensigt. Saaledes fandt hin gamle Græker, den europæiske Culturs Fader, al sin Dannelses-Kilde i sin egen Nations Oldtids Historier, i dens mythiske Sagn og dens sinderige Lære om Guders og Menneskers Fødsel og Levnet; og opelsket ved denne Pleie efterlod han Verden de glimrende Værker, der nu i to Aartusinder staae som lysende

Menstre for hedenste og christlige Slægter. Men da det faldt i Romerens Lod, at føre Verdens-Culturen videre, maatte allerede han optage den Græske Dannelselse i sig og søge sin Skolegang hos den Græske Sanger og Vismand. Men da nu i Tidernes Lob den Græske og Latinske Cultur gif til Grunde, da den christelige Faane plantedes paa den classiske Verdens Grav, da barbariske Nationer blandede med uægte Rester af den engang saa ædle Oldtid bosatte sig trindt om i Landene, da maatte den christelige Lære i mange Punkter hente sit Lys fra hine gamle Nationer, blandt hvilke den først var opstaaet, og hvor den først havde vundet Tilhængere; og saaledes blev det den Romerske og Græske Fæfkel, der lyste for Munkene, naar han i sin dunkle Celle grundskede i de fremmede Tungemaal, naar han tolfede de mystiske Udsagn, og i from Begeistring fordybede sig i de ældste christelige Heroers Levnet og Bedrifter. Ja! selv da i Slumringen af Middelalderen det folkelige Liv begyndte at røre sig, da det samme Italien anden Gang skulde stille Digtetkunstens herlige Bærker tilskue, tyede ogsaa disse store Mestere til de hedenste Forsædres Skoler, for at den classiske Verdens Land skulde trykke Mesterstemplet paa de christelige Sangers Arbejder. Saaledes er den classiske Land i alle de forgangne Aarhundreder trængt ind i Hjertet af den christelige Culturs Frembringelser, saaledes have de fleste Videnskaber i Aarhundreder af den indsuget deres hele Næring og Kraft; og have ikke Nutidens største Vismand og Digttere fordybet sig i hine svundne Dage? opsoge ikke de ædleste Lande med ustrømt Begeistring hver Levnet Rest fra hine Dage? ere ikke de kostbare Billeder, som den danske Meisler formede, et straalende Gjenstik af Parthenons ædle Marmor? ja! har ikke Enhver af os, saa mange som betraadte Videnskabernes Bane, faaet

sin første aandelige Dannelselse gjennem de Gamles Sprog og Literatur. See derfor planter endnu den classiske Aand sit jevnerige Banner paa Europas christelige Jordbund; og at nedbryde dette vilde være at standse Culturen i sin jevne Udvikling. — Dog den classiske Verden er i vore Dage ikke Alt: de Tider ere forsvundne. Da den protestantiske Frihed førte ud over Fortidens hilsede Anskuelse, gik den menneskelige Tanke ind i mange fordum ufsendte Retninger: og, som Aanden løstes af Trællekaand, begyndte den uhibdede Forskning at rejse sig. Under dette almindelige videnskabelige Røre og denne Menneskeaaendens friere Betragtning af Verden og Livet vaagnede ogsaa en levende Interesse for den ydre Natur. Men da denne var vaft, varede det ei længe, før sundrige Forskere opdagede Naturens ordnede Virksomhed i Crystallernes Formationer, i Planternes Liv og i Dyreverdenens opadstigende Række. Man fandt de evige Love for Himmellagemernes Gang, man opløste de jordiske Stoffer i deres Grundbestanddele, man opdagede skjulte Kræfters ordnede Virksomhed; og man dristede sig til at paavise de Love, ifølge hvilke den uordnede Masse havde dannet sig til beboelige Kloder: det var, som man havde beluret Skaberens, da han stillede de tallose Verdener i det maalløse Rum. Da kastedes et nyt Lys over Verden, men der kom ogsaa et nyt Mørke over Aanden; thi de ad denne Vej vundne Resultater syntes at træde fjendtligen op mod Sætninger, der vare helligede ved Aarhundreders christelige Tro. Men netop det, at Naturvidenskabernes have naaet den Høide, at ogsaa de brede et klarere Lys over Verdens Forhold til Gud, at de — det være sig med Rette eller Urette — baade høres og troes i deres dristigste Paastande om Livets og Skabelsens Mysterier — det giver dem deres indre Berettigelse til at optages i de

alene dannende Videnskabers Cyclus. Men disse Videnskaber have ogsaa en anden Betydning ved deres praktiske Indflydelse paa mangfoldige af Livets Forhold. Den stigende Befolkning har frembragt en livligere Samfærsel mellem Enkelte og mellem hele Nationer, den har forøget Produktioners Masse og Livets Fornødenheder, og den har skærpet Individernes Opfindsomhed. Men som nu Trangen til større og hurtigere Frembringelser og til livligere Omsetning var vognet, lærte man ogsaa at anvende Naturens Kræfter til disse Diemed. Hvad forud mangfoldige Hænder virkede, det virker nu een eneste Maskine ved een eneste drivende Kraft; hvad hundrede Mennesker knap fuldførte i hundrede Dage, det fuldfører med Lethed den ene Maskine i eet Døgn. Skibet styrer ustandselig sin Fart over Havet trods Motvind og Strøm, og de fjerneste Afstande gjennefares nu i færre Timer, end man før brugte Dage. Men ved denne mangfoldige Anvendelse af Naturens Kræfter har Videnskaben ogsaa hævdet sin Rang, og det er derfor ei heller uden Grund, at man betegner det som en Skam for den Dannede at være uvidende om det, der har havt en saa udbredt Indflydelse paa Hverdags-Livets forskjellige Forhold. Saaledes have da Naturvidenskaberne baade deres indre og ydre Berettigelse til at optages i Skolen, og de have retmæssigt Krav paa inden de behørigte Grændser at behandles ligesaa samvittighedsfuldt, som hver anden af de Skolen tidligere tilhørende Discipliner. Men da det just er herved, at Undervisningens Stof er blevet forøget, vil man lettelsen indsee, at det er en høiere Nødvendighed, at det er Tidens Medfør, og ikke enkelt Mand's Lume, der har lagt denne Byrde paa den Unges Skuldre.

Men om man nu ogsaa nødes til at indrømme Nødvendigheden af de nys optagne Discipliner, saa turde dog man-

gen En mene, at det var den enkelte Lærers Pligt at være mere noisom i de Fortringer, han gjorde, og mindre ivrig i at paasee Punktighed i det Forlangte. Ja! ogsaa jeg kender en Smaalighed i Undervisningen, som jeg af Hjertet fordommer; men jeg erklærer paa det Bestemteste, at den er fjernet og banlyst fra denne Skoles Stuer. Men derfor vilde det ogsaa være en Forsyndelse mod de Unge, en Forsyndelse mod de Forældre og Børgere, som have betroet os deres Børn, et Brud paa den Eed, hvorved vi paatage os Embedets Ansvar, om vi vilde opgive Noget af det, hvad vi hidtil have fordret. Vel er det saa, at Kræfterne i vore Dage ofte ere spredte paa Grundighedens Beforsning, og at Dilettantisme og Overfladisthed let baner Talentet en Vej; men dette hører til vore Tidens Banart, og den vil man dog ikke at Skolen skal befordre. Hellere skal man see hen til, hvad der gjaerer i Nutiden, for derved at bestemme, hvad Fremtiden fordrer. Sandelig vor Tid er alvorlig, og naar man seer Smilet paa Ansigtterne, er det ofte kun en Maffe, hvorunder Hjertets Fortvivlelse skjuler sig. Thi vel er det sandt, at den rige Forforskning og den dybe Grandforskning ofte har givet Individet en Selvtillid, som om han kunde stille sig selv som Verdens Midtpunkt og overskue og beherske det Hele, og vi have seet en beundrende Flok samle sig om hans ophoiede Sæde, og finde Trøst og Beroligelse i hans Lære; men saa gaaer en eller anden mægtig Rørelse igjennem Verden, og den beundrende Skare forlader ham og træder i fremmede Magters Tjeneste. Saaledes have de Ældre iblandt os hørt Meget prise, som den ene saliggjørende Lære; og den fortvivlede Verden vendte sig snart til den ene, og snart til den anden Side, uden at finde den sikke Trøst og Beroligelse, den søgte. Hvor fælsomme ere ikke mange Bevægelser i det nationale og

borgerlige Liv? Seer det ei ofte ud, som om den opvagne Nationalitet vilde bryde mangt et Baand, som man antog for uopløseligt? Gaaer der ikke igjennem Folkene en Higen efter at løse de Stjeder, der gjennem Aarhundreder holdt Statens Hjul i deres jævne og rolige Gang? Ja! troer mig, I Unge, om jeg end har talet et Ord, der lod prophetisk og gaadefuldt i Eders Dren, fordi i mangle Verdens Erfaring — troer mig i disse simple Ord, saa I kunne fatte: der ligger Alvor — den dybeste Alvor i Verden. Naar da ogsaa vi lægge Alvor i vor Undervisning, skeer det ikke, fordi vi ville berøve Eder Ungdommens skyldfrie Glæder, ikke fordi vi i egoistisk Hovmod vilde bringe Vore til at glimre, ikke fordi vi skulle have glemt, at hverken Legemets eller Aandens Kræfter bør kues i Ungdommens Aar, men fordi vi levende føle, at den Fremtid, der ligger for Eder, vil kræve dannede, sindige og indsigtfulde Mænd; thi netop fordi I ere yngre, end vi, skulle I maaskee engang give Møde, naar det store Slag skal staae, naar, om jeg saa tør sige, uden at misforstaaes, den store Dom skal sættes mellem Gud og Mennesker, mellem Hyrster og Folk, mellem Gamme! og Ung o: naar der atter skal komme Tro og Fred i Hjertet, Sandhed i de borgerlige Forhold og endrægtig Kjærlighed i Familie-Livet. Men da det er Skolen, der skal give Sjælen de første og stærkeste Indtryk, medens den endnu er formelig og bøielig som Boret, saa skal den Skyld aldrig komme over mit Hoved, at jeg har lært den Unge at sætte Sandheds Skin over Sandhed og det Overfladiske over det Grundige.

Da saaledes baade Stoffets Omfang og Behandlingen ei hidrøre fra Vilkaar og Lume, men ere et Medfør af Tiden, ere de ogsaa en Nødvendighed, som ingen menneskelig Magt sermaacer at afvende. Maaskee kan Tidernes Fremstridt fore

til Rettelse ved en hensigtsmæssigere Anordning i Skolens Indre; men i Diebliffet ere vi bundne ved Lovens klare Ord. Dog — værre ikke mistroftige, I Unge, men arbejder med rebellig Villie og frimodigt Sind, erindrende Eder, at det er Eders Foresattes oprigtige Duffe saavidt muligt at lette Eder Arbeidets Besvær. I have jo hørt det, at Troen kan flytte Bjerge; I vide jo, at Mismodet fløver. Vandrer med trostigt Sind ad den tunge Vej, og I skulle see, at den bliver lettere, førend I vente det. I ere i Ungdommens Aar: den Kraft, som tabes, erstattes ved saa Timers Hvile; endnu har ingen udbortes Bekymring lagt sin Skorpe om Eders Hjerter, Eders Sind er aabent og modtageligt for Livets Glæder, og Eders Tanker og Følelser verle med Kethed. Arbejder med Forstand og Interesse; thi dette skal berede Eder den aandelige Nydelses renefte Glæder; thi gaaer det ikke med Eders Studier, som om I foretog en Reise i fremmede Lande? ofte gaaer Eders Vej over stejle Bjerge, gjennem vildsomme Skove, over øde Sletter; men see! da udbreder sig pludselig det deiligste Landskab for Eders Dine, og, holde I da Eders Sandser aabne, skal Nydelsens Sødme rigeligt erstatte Eder Arbeidets Besvær. Eders Ungdoms Dage skulle ei forbittes eller fortrædiges. Tidens mildnende Aand har ogsaa naaet til Eder: den strenge Tugt, den skarpe Reyselse og den mørke Alvor ere forsvundne fra Skolens lyse Stuer. Men naar vi skænke Eder Frihed og Kjærlighed, da skulle ogsaa disse bidrage til at fremme Eders Udviklings Væxt; thi hvad der skal virkes i Aandens Tjæreste, skal Aanden selv med Frihed optage, med Kjærlighed tilegne sig; thi, som kun den Sæd slaaer en kraftig Spire, der falder i den bløde og bearbejdede Jord, saa har ogsaa Aanden sit moderlige Skød, i hvis varmende Gjemme den frugtrige Sæd skal udvikles. Lader da Friheden

styrke Eder i Eders Gjerning, og skænker Eders Arbejde den Kjærlighed, som vi skænke Eder.

Snart skulle Nogle af Eder vandre ud fra disse Læresale: Eder samler Skolen sidste Gang til sin Fest. I have da naaet et Maal, I med ungdommelig Længsel have imødeset, og I skulle høste Frugter af Eders Flid og Stræbsomhed. Da blive I løste fra alle Baand: da skulle I være saa frie, som I hverken tidligere have været, eller tidligere ville blive. Der aabner sig for Eder en større Verden med dens mangfoldige Tillokkelser, I træde sammen med en Ungdom, hos hvilken der findes Munterhed, Vid, Mandrighed og Alt, hvad der tjener til at forffjonne Livet. Nyder Eders Ungdoms Glæde med Maade, og viser Eder som værdige Fostersonner af den Skole, fra hvilken I stamme. Videt, at Livets Alvor ogsaa skal gribe Eder; thi netop Eders Frihed skal bringe Eder Verdens Conflictet nærmere; og, som Eders Dine skulle oplades for de mægtige Kærelser i Livet og i Videnskaben, skal maaskee Mismod og Tvivl volde Eder Kamp. Men arbejde I med et ærligt og oprigtigt Sind, da skal Anden ved sin egen Kraft drage Eder seierlige ud.

I Unge, som første Gang træde ind i denne Kreds, værer slittige hjemme, værer opmærksomme paa Skolen! værer rene af Hjertet og barnlige af Sindet! — derved skulle I skabe Eder et Hjem i disse Stuer. Af Eders unge Kræfter skal kun lidet fordres, men opfylder dette samvittighedsfuldt, for at I vel forberedte kunne gaae de Dage imøde, da en alvorligere Anstrengelse venter Eder!

Slutteligen ville vi bede Gud, at hans rige Velsignelse maa hvile over al vor Gjerning i dette nye Aar, saa at denne Ungdom gaaer frem i Sædelighed og Kundskab. Guds Vel-

signelse hvile over Fædrelandet og dets Høvding, over denne Skole, dens Lærere og Disciple.

Andre Skolefester af en mere privat Natur have været det aarlige Skolebal, der dennegang holdtes den 5 Nov.; og en Skovtour til Humlebek den 24 Juni. Ligesom altid før har det været mig og Skolens øvrige Lærere en sand Glæde at deeltage med vore Disciple i disse Fester, der paa en saa smuk Maade bære Vidnesbyrd om den lyse, varme Grundtone, der gaaer igennem det gjensidige Forhold mellem Lærere og Disciple.

Schema over den offentlige Examen i Frederiksborg lærde Skole i Aaret 1848.

Mandagen den 24 Juli.

- Nl. 8. VI Cl. latinſt Stil, de øverſte Classer danſk Stil. Bo.
 La. Kø. Reinh.
 " 1. De 4 nederſte Cl. Regneprove. La. D. Rich.
 " 5. VI Cl. danſk Stil, V og IV Cl. lat. Stil. Reinh. D.

Tirsdagen den 24 Juli.

- Nl. 8. V Cl. Latin. D. Reinh. F.
 " 12. VI Cl. Franſk. B. Kø. F.
 " 5. VI Cl. Latin. D. Reinh. F.
 " 8. II og I Cl. Hiſt. og Geogr. Kø. Kø. B.
 " 12. IV og III Cl. Religion. Rich. Kø. La.
 " 5. IV og III Cl. Math. Rich. Kø. La.

Onsdagen den 26 Juli.

- kl. 8. V Cl. Græst. D. Keinh. F.
 " 12. II og I Cl. Dansf og Tydsf. D. Keinh. F.
 " 5. VI Cl. Hist. og Geogr. Ks. Lo. F.
 " 8. VI Cl. Religion. Rich. Ks. La.
 " 12. IV og III Cl. Tydsf. Lo. B. Rich.
 " 5. IV og III Cl. Naturhist. Rich. B. La.

Torsdagen den 27 Juli.

- kl. 8. V Cl. Fransf og Tydsf. Lo. B. F.
 " 12. IV og III Cl. Fransf. Bø. Keinh. F.
 " 5. VI Cl. Græst. D. Keinh. F.
 " 8. VI Cl. Hebr. D. Ks. La.
 " 12. II og I Cl. Religion. Lo. Ks. Rich.
 " 5. V Cl. Religion og Naturhist. Rich. Lo. La.

Fredagen den 28 Juli.

- " 8. VI Cl. Tydsf. Lo. B. F.
 " 12. IV Cl. Latin og Græst. D. B. F.
 " 5. IV og III Cl. Hist. og Geogr. Ks. Lo. F.
 " 8. V Cl. Math. La. Ks. Keinh.
 " 12. II og I Cl. Naturhist. Rich. Lo. Keinh.
 " 5. VI Cl. Math. La. D. Rich.

Lørdagen den 29 Juli.

- kl. 8. III Cl. Latin. D. B. F.
 " 12. V Hist. og Geogr. Ks. Lo. F.
 " 8. VI Cl. Physik. La. Rich. Keinh.
 " 12. II og I Fransf. B. Rich. Keinh.
 " 5. Gymnastikprøve for alle Classer.

Mandagen den 31 Juli, til en Tid, som nærmere vil blive bestemt, bekiendtgjøres Examens Udfald for Disciplene. Fredagen den 1 Sept. Kl. 8 holdes Proven over de nyannmeldte Disciple. Lørdagen den 2 Sept. Kl. 10 foretages Translocationen, og Mandagen den 4 Sept. tager Underviisningen for det nye Skoleaar sin Begyndelse.

Disciplenes Fædre og Bærger samt andre Skolens Belyndere indbydes herved til at bære den mundtlige Examen og Translocationen med deres Nærværelse.

Frederiksborg den 1 Juli 1848.

H. M. Flemmer.

1848.